THIS LITTLE BOOK

IS DEDICATED TO

M. R. Ry. Sreemath Kumar Raja
K. V. Krishna Row Bahadur,

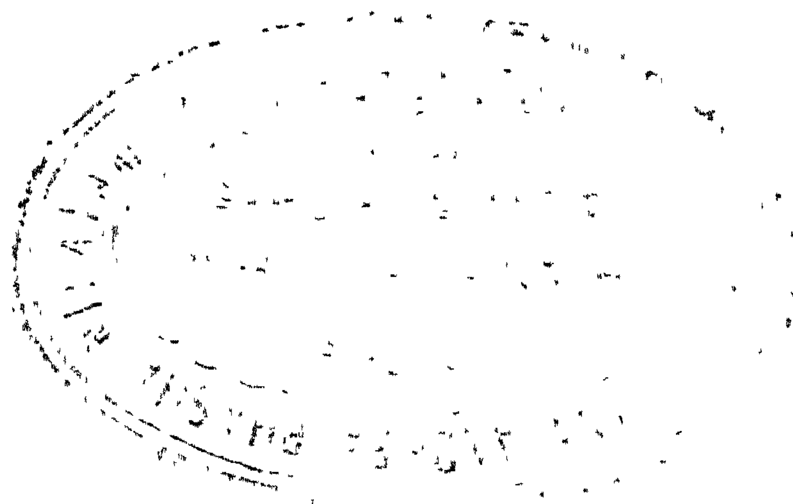
Zamindar of Gampalagudem

BY

HIS BELOVED POET

D. SITHARAMA ROW,

COCANADA.

పీఠిక.

ప్రత్యేకముగా ద్రౌపదియొక్క చరిత్ర మెత్తుకొని నాటకముగా రచించుటకు గథ చాలదనియే నా యభిప్రాయము. ఆ కారణమున నేను భారతంబు ననుసరించి ధృతరాష్ట్రుండు పాండవేయులను వారణావతంబునకు బంపుట మొదలుకొని స్వయంవరమువరకును నున్న గాథ యంతయు వ్రాసి ద్రౌపదీపరిణయమను నామమిడితిని. ఇయ్యది నేను రాజమహేంద్రవరంబున 1911 సంవత్సరమున మహారాజ రాజశ్రీ సత్యవోలు గున్నేశ్వరరాయ సోదరుల యాంధ్రకేసరీ పత్రికకు సంపాదకుఁడనై యుండునప్పుడే రచించినను, కొన్ని కొన్ని కారణంబులచే నింతవరకును ముద్రింపఁబడలేదు. ఇయ్యది ముద్రణమగు భాగ్య మిప్పటికి దటస్థించినది. పెక్కుమంది సత్కవీశ్వరులు మార్గదర్శకులై యుండుటచే, నింగ్లీషు నాటకంబుల రీతిగా రంగములుంచితిని గాని నాటక లక్షణము లంతగా బాటింపలేదు. దోషముల కేమి! కాళిదాసాదికవులంతటి వారికే యొకప్పుడు గల్గుచుండు. అట్టి యెడల నల్పజ్ఞానవయస్కుండను విశేష భాషా పరిచయము లేనివాఁడను, నగు నావ్రాతయందు దోషంబులుండుట యది యొక వింతగాదు. అట్టివి సదయ హృదయులు నాకుఁ దెలిపిన చో బునర్ముద్రణమందు సవరించెద. నాకు నితాంతాప్తులును, మదీయ శ్రేయోభిలాషులును, నూజవీడున నేను వుయ్యూరు సంస్థానోద్యోగినై యుండునప్పుడు నాకు బంగారు పతకంబు నొసంగినవారును, ఆంధ్రభాషా పోషకులగుటయేగాక కవియై అభినవ పాండవీయాది గ్రంథముల రచించిన శ్రీమత్కుమారరాజా కోటగిరి వెంకట కృష్ణారావు బహద్దరు జమీందారువారికీ గ్రంథంబుఁ గృతి సమర్పించినాఁడ.

కాకినాడ,
ది 25-6-16.

ద్రోణంరాజు సీతారామారావు.

ఇందు వచ్చు పాత్రలు.

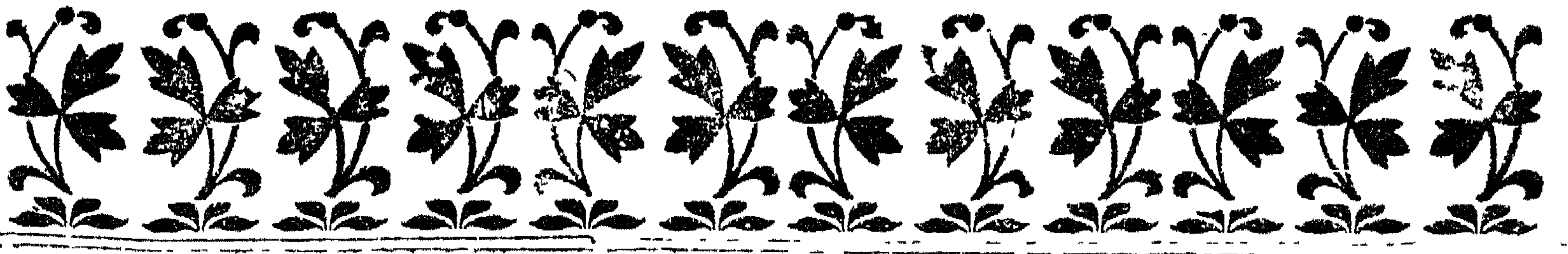

ధృతరాష్ట్రుడు—హస్తినాపురాధీశ్వరుఁడు.
భీష్ముఁడు—ధృతరాష్ట్రుని పెద తండ్రి.
విదురుడు—కౌరవపక్షమున నున్నవాఁడు.
దుర్యోధనుఁడు—ధృతరాష్ట్రుని యగ్రసుతుఁడు.
దుశ్శాసనుఁడు— ,, ద్వితీయ సుతుఁడు.
కర్ణుఁడు—దుర్యోధనుని సఖుఁడు.
పురోచనుఁడు—లక్కయిల్లు నిర్మించినవాఁడు.
ధర్మ, భీమార్జున, నకుల, సహదేవులు:—పాండవులు.
కణికుఁడు—పాండవులవార్త ధృతరాష్ట్రునకు వినిపించినవాఁడు.
వ్యాసుడు—ముని.
బకాసురుఁడు—దైత్యుఁడు.
జాబాలి } ఏకచక్రపురమున నున్న బ్రాహ్మణుఁడు
సువిందుఁడు } కుమారుఁడు.
అంగారపర్ణుఁడు—గంధర్వుఁడు.
ద్రుపదుఁడు—పాంచాలాధిపుఁడు.
ధృష్టద్యుమ్నుఁడు—,, కుమారుఁడు.
విష్ణుశర్మ, రామశాస్త్రి:—భూసురులు.
బలరాముడు, కృష్ణుఁడు:—యాదవ పుంగవులు.

స్త్రీలు.

కుంతి—పాండవుల తల్లి.
హిడింబి—భీముని వరించిన దైత్యకాంత.
కుంభీనస—అంగారపర్ణుని భార్య.
ద్రౌపది—ద్రుపదుని పుత్రిక.
నర్మద—చెలికత్తె.

(ఇంకను నానాసందర్భమున పౌరులు సేవకులును మొదలగు వారు వచ్చెదరు.)

శ్రీ

ద్రౌపదీపరిణయము.

నాంది.

మ॥ తలమీఁదన్ బడనున్న క్షత్రియయినన్ ♦ దప్పన్ దయంబూని మె
ప్పేఁడుగన్గొన్న; దవాగ్నిలోఁబడియు స ♦ ప్రాణాత్ములై యుండ రు
జ్జ్వలతేజంబునమించి; సజ్జనములె ♦ వ్వాఁడింత కాపాఁడ ని
శ్చలకారుణ్యమయుండు శ్రీశుఁడతఁడే ♦ సభ్యాళి రక్షించుతన్.

సీ॥ అధికసంతాప మ ♦ హాబ్ధిలోపలమున్గి
దిక్కుగానకను చిం ♦ తించువేళ
నడుకానలోఁజిక్కి ♦ బెడిదంపుఁగ్రిమమల
నందుచు మిక్కిలి ♦ కుందునాఁడు
దారికడ్డంబుగా ♦ ధైర్యమున రిపుండు
చనుదెంచి యెదిరించు ♦ సమయమందు
క్ష్మాధీశులెల్లరు ♦ సల్పఁజాలని పనిఁ
జేయఁగా మిగుల య ♦ త్నించునపుడు

తే॥ గీ॥ పాండురాజనందనుల హృ ♦ త్పద్మములను
నిల్చి; కృపవెదఁజల్లుచు ♦ నిఖిల మంగ
ళంబులనుగూర్చి వెలసిన ♦ యంబుజాక్షుఁ
డిచ్చుగాతమీకు శుభంబు ♦ లెప్పుడుదయను;

[నాంద్యంతమున సూత్రధారుడు—ప్రవేశించి]

అతివిస్తరమెందుకు ? పూజ్యులగు నీ సభాస్తారు లాలస్యమునకు చాళ(జాలనివారు కదా. ఇంక నేను తొందరపడవలయును. (తెరవంక(జూచి) కుంకుమతిలకాంచితభ్రుకుటీ! నటీ! నీ యలంకారమింకను కాలేదా! ఎల్లప్పుడును నగలు శృంగారించుకొనుటయేనా! కాల హార ణము సేయక రమ్ము.

నటి—(ప్రవేశించి) ఆర్యా! కాలహరణము చేసినందులకు క్షమింపు(డు. కమ్మలజత యందుండు నీల జాఱి పడిపోవుటచేత దానిని వెదకు చుంటిని. ఇప్పటికి(గనబడినది.

సూత్ర—నీ కెప్పుడును భూషణంబులమీదనే భ్రాంతి. అందుకనియే యవి తలుచు పోవుచుందును. స్త్రీకి యివి యన్నియు భూష ణములు కావు సుమా. గుణమే భూషణము.

నటి—నాథా! మీరు ద్వాపరయుగమునాటి మాటలు చెప్పుచున్నా రు. ఇక్కాలమున నది యంతయు నాలోచించువారెవరు! అది తప్ప మనవాళ్ళ దగ్గర తక్కినవన్నియు నున్నవి.

సీ॥ పతిసేవవిడనాడి ♦ స్వైరిణీవృత్తిని(
జరియుంచుచానలు ♦ చాలగలరు
బొట్టు మోటంచును ♦ బొట్టుపెట్టుటమాను
భామామణుల్గదు(♦ బ్రిబలియుండి
మగవారిరీతిగా ♦ బిగువైనచొక్కాలు
ధరియించు పడతులు ♦ దనరినారు
మానాభిమానముల్ ♦ మంటిలోపలగల్పి
తిరిగెడుయువిదలు ♦ వరలినారు
తే॥ గీ॥ ఎక్కడో మూలనున్నట్టి ♦ యింతులెల్ల
వృద్ధలయ్యును మేలైన ♦ వేసములను

దాల్చుచుండిరి సిగ్గును ♦ దలఁగఁద్రోచి
కట్ట ! కలికాలమీరీతిఁ ♦ గ్రాలుచుండె.

సూత్రి—రమణీమణీ ! జగంబుననున్న స్త్రీ బృందంబంతయు నట్టిదే యని యభిప్రాయపడుచుంటివా ? అట్లైన్నటికిని జెప్పనుము. పైకిఁ బతివ్రతలమని చెప్పుకొనెడి కాంతలకాగ్రహము గలిగించిన దానవగుదువు.

నటి—స్త్రీ బృందంబు నంతయు దూషించుటకంత వెఱ్ఱిదానను గాను. మంచివారు లేరనికాదు నా యభిప్రాయము. ఎవరో నూటి కొకరు లేకపోరు. అట్టి పూతచరిత్రలింకను నెక్కడనో యుంట చేతనే జగంబీతీరుగనైన నున్నది.

సూత్ర—అయినను నొకరిని దూషించుటకు మన కేమి యవసర మున్నది.

తే॥ గీ॥ అవనిలోపల నెవరు తా ♦ నాచరించి
నట్టి పాపంబు వారలే ♦ యనుభవింతు
రదియు గాకను భగవంతుఁ ♦ డఖిల జనుల
చిత్తములయందు నుండి వీ ♦ క్షింపుచుండు.

కాని యొక్కందుకు మాత్రము నాకు సందియుమగుచున్నది. "ఆరు మాసములు సహవాసము చేసినచో వారు వీరగుదురు" అని యొకయార్యోక్తి యున్నది. ఆ కారణంబున నీవు గూడ వారి గుణంబు లలవడునేమోయని భయపడుచున్నాను.

నటి—నాథా ! ఇట్టిగుణము లొకరిఁనిఁజూచి నేర్చుకొనినచో రావు. వారి పురాకృత ప్రారబ్ధవశమున వచ్చును. చాలుఁ జాలు మీ సందేహమున కేమిలెండి.

సూత్ర—యువతీ ! ఏదో యప్రస్తుత ప్రశంస కలుగఁజేసికొని ప్రస్తుత కార్యము మఱచితిమి.

నటి—ఇప్పుడు నన్నుఁ బిలిచిన కార్యమేమో సెలవిచ్చెదరా!

సూత్ర—

చ॥ సరసులు నీతికోవిదులు ♦ శాస్త్రవిచారులు పండితుల్ ధరా
వరులును మంత్రివర్గమును ♦ భాసురలీలను వచ్చి ద్రౌపదీ
పరిణయనామ నాటకము ♦ భవ్యముదంబున నాడుమంచు సం
బరముననాజ్ఞ నిచ్చి రతివా ♦ నినుఁ బిల్చితి నిప్పు డందుకై.

నటి—ఏమి నాటకము! ద్రౌపదీ పరిణయమా! ఇందులోనే కాబోలు రుక్మాంగదుఁడు సీత ఆనవాళ్లు, సత్యభామ సరసము వుంటుంది.

సూత్ర—(నవ్వుచు) ప్రియసీ! నీ వెంత మూఢురాలవు. ద్రౌపదీ వివాహ కథయందు నవి యన్నియు నెట్లు వచ్చును. చూచితివా! విద్యాబుద్ధులు లేకపోవుటచేత వచ్చిన యనర్థకము.

నటి—విద్యావద్దు ఏమీావద్దు. ఈలాగున బ్రతుకనిండు. విద్యనేర్చి గంతులువైచుచున్న ఆడవాళ్లకు వచ్చిన యెక్కువ మర్యాద యేమున్నది. విద్యలేని నాకేమి తక్కువయున్నది. (ఇంచుక యూరకుండి) మనోహరా! ఇప్పుడు జ్ఞప్తికి వచ్చినది. అర్జునుఁడు మత్స్య యంత్రమునుగొట్టి ద్రౌపదిని బెండ్లియాడిన కథ యిదియేకదా. సరే తెలిసినది. ఇది యే పురాణములోనో యుండవలెను. బాగా జ్ఞాపకములేదు.

సూత్ర—

తే॥ గీ॥ ధరణిఁ బంచమ వేదమై ♦ తనరునట్లు
బాదరాయణుఁడు రచించె ♦ భారతంబు
నమర భాషయందున; నన్న ♦ యాదికవులు
తెలుఁగుఁ జేసిరి దానినిఁ ♦ గలువకంటి.

ఆ భారతంబున నీ ద్రౌపదీపరిణయకథ యున్నది. దాని ననుసరించి యియ్యది నాటకముగా వ్రాయఁబడినది.

నటి—గ్రంథకర్త యెవ్వరో యడుగవచ్చునా !

సూత్ర—

తే॥ గీ॥ అతఁడు ద్రోణమరాజ వం ♦ శాబ్ధి చంద్రుఁ
డమలగుణుఁడు నారాయణా ♦ హ్వయసుతుండు
గవి విధేయి సీతారామ ♦ కవివరుండు
వ్రాసె; నతఁడు మనకుఁ జిర ♦ పరిచితుండు.

నటి—అవును. ఈతని నాటకము లిదివరకే యనేకములు లోకఖ్యాతి వహించియున్నవి—ఇంక మనము నాటక ప్రదర్శనోద్యోగంబు న నుండుదము.

సూత్రి—నాటక ప్రదర్శనంబునకుఁ బూర్వము ఋతువర్ణనము సేయుట యాచారమై యున్నదిగదా.

నటి—అట్లయిన నే ఋతువును వర్ణింపవలెనో యానతిండు.

సూత్రి—సకల సౌఖ్యప్రదమైన యివ్వసంతమును గూర్చియే!

నటి—మంచిది.

లయగ్రాహి.

కాంతులు నిరంతరము ♦ కాంతలనుగూడి ముదు
మెంతయును గల్గగల ♦ కాంతవన కేళీ
స్వాంతులయి యేగికడు ♦ సంతసముమీఱఁ దరు
సంతతుల నీడలను ♦ శ్రాంతిగొనుచుఁ బూ
బంతులను బూనుచును ♦ బంతమున నాటలను
నెంతయును నాడుచును ♦ బ్రాంతములలో శ్రీ
కాంతసుతు క్రీడలన ♦ సంతముగ దేలగను
వింతయగు కాలము వ ♦ సంతమిదియొప్పున్.

సూత్ర—నీ వర్ణనంబునకును, గాన మాధుర్యంబునకును సభికులు మిగుల సంతసింపుచున్నారు.

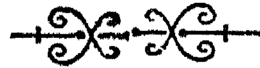
(తెరలో)

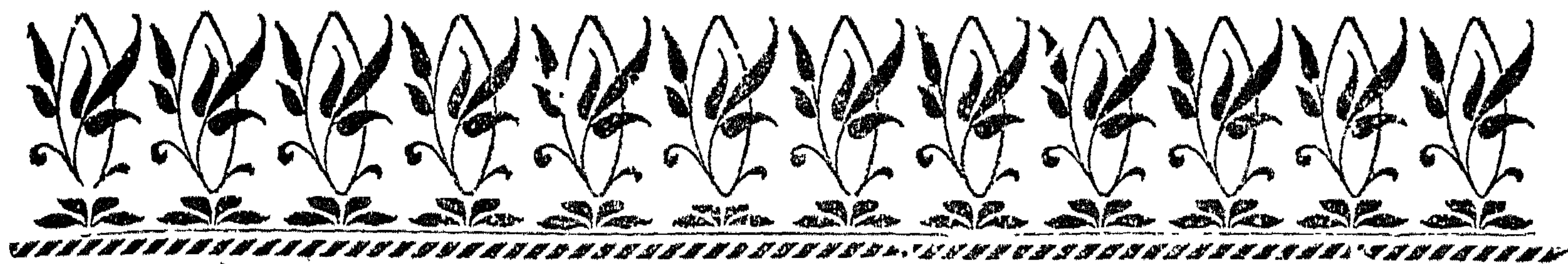
ఉ॥ కౌరవరాజ చంద్రుఁడ వ ♦ ఖండపరాక్రమ శాలివీవు ; ధా
త్రీరమణీ మనోహర ! య ♦ ధీరులఁ బాండవులన్ దలంచి యీ
తీరున గొప్ప భీతిని మ ♦ దిన్ గన నేటికి నెట్టులైన న
వ్వారిని నీపురంబు నెడ ♦ బాసి చనంగను జేయుమీవెసన్.

సూత్ర—సతీ ! కర్ణ దుర్యోధనులు కాబోలు యిట్లు వచ్చుచున్నారు.
మనము పోవుదము రమ్ము.

(ఇరువురును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీ

ద్రౌపదీపరిణయము.

ప్రథమాంకము.

[కర్ణ దుర్యోధనులు ప్రవేశము.]

కర్ణు—మిత్రమా! దుర్యోధనా!

ఉ॥ కౌరవరాజచంద్రుఁడ వ ♦ ఖండ పరాక్రమశాలి వీవు ధా
త్రీరమణీ మనోహర! య ♦ ధీరుల పాండవులన్ దలంచి యీ
తీరున గొప్పభీతిని మ ♦ దిన్ గననేటికి నెట్టులైన న
వ్వారిని నీపురంబు నెడఁ ♦ బాసి చనంగనుజేయు మీవెసన్.

దుర్యో—సఖా! కర్ణా! మాటలవలన నేమిప్రయోజన మున్నది. అంధుండగు మాజనకుండు రాజ్యంబున కనర్హుండగుటంజేసి మా పినతండ్రియగు పాండునృపాలుండే యీ కురురాజ్యభారంబుఁ దన భుజస్కంధమునందు నిలుపుకొని బాహుబలపరాక్రమ శౌర్యంబులు దీపింప ననేక భూనాథులగెల్చి ధనంబు దెచ్చి మాతండ్రిచే ననేక యాగంబులు జేయించి విమలయశంబు నందినాడు.

తే॥ గీ॥ హరిణశాప కారణమున ♦ నతఁడు వనినిఁ
బ్రాణములఁ బాసి చేరెను ♦ స్వర్గపదవి
నాటనుండియుఁ గుంతియు ♦ మేటి శౌర్య

ధనులు నా పాండురాజ నం ♦ దనులు మాగృ
హంబునను వర్ధిలుచునుండి ♦ రనుఁగు సఖుఁడ.

మా గృహంబుననుండి మాతోఁ బాటు విద్యల నభ్యసించి మాకంటె నెక్కువ బలశాలులైనారు.

తే॥ గీ॥ పార్థుని మహాస్త్ర సంధాన ♦ పటిమఁగాంచి
వాయుజు గదాప్రవీణత ♦ వరుసఁ జూచి
మాద్రిసుతుల ఘన పరాక్ర ♦ మంబు దలఁచి
భయమునొందుచు నుందును ♦ భావమందు.

ఆ పాండవేయులు నిజముగా నాకు హృదయశల్యములవలెఁ గన్పట్టుచున్నారు.

కర్ణు—రారాజా!

తే॥ గీ॥ ఎట్టులో వారితోఁ బగఁ ♦ బెట్టుకొంచు
బురము వెడలించుమార్గంబు ♦ నరయుమయ్య
చిక్కుఁ జింతయు లేక నీ ♦ చిత్తమందు
సంతసముబూసి మెలగెదు ♦ ధాత్రతేంద్ర.

ఇయ్యదియే యిప్పుడు మనకుఁ దగిన కర్తవ్యము.

దుర్యో—నీవు చెప్పినది బాగుగనే యున్నది; కాని,

ఉ॥ తమ్మునిపుత్రులంచు గుణ ♦ ధార్మికులంచు ననేకవైరి బృం
దమ్మును గూల్పగాదగిన ♦ ధైర్యముగల్గిన వారలంచుఁ జి
త్తమ్మున నూహఁ జేయుచు ము ♦ దమ్మున మన్ననసేయుచుండెఁ దా
నిమ్మహి నాదుతండ్రి కను ♦ హీనచరిత్రులఁ బాండవేయులన్.

సీ॥ ధర్మమే నిరతంబు ♦ దనకు భూషణ మటంచు
దలచి వర్తించు నా ♦ ధర్మసుతుఁడు
భండనంబులను ను ♦ ద్దండ బలమ్మున
వైరివర్గము గూల్చు ♦ వాయుజుండు

శస్త్రాస్త్రవిద్యలో • సాటిలేక జరియించి
యశమందుచుండును • నర్జునుండు
అన్నదమ్ముల కింత • నైనను తగ్గక
మాన్యులై యుండిన • మాద్రితనయు
తే॥ గీ॥ లనుచుఁ దలపోసి నిరతంబు • నాత్మయందు
భవ్యమోదంబు నందుచుఁ • బాండుసుతుల
గాంచుచుండెను యెంతయో • కరుణతోడ
మంచిచెడ్డలు దెలియక • తమ్మాధవృందు.

మా తండ్రిగారు వారికిచ్చుచున్న చనువును దలంచి వారును గర్వాంధకార చేతస్కులై కన్నును మిన్నునుఁ గానకయుండి మా రాజ్యలక్ష్మిని హరించుటకు లోలోపల ప్రయత్నము సేయుచున్నట్లు వినియున్నవాఁడ.

కర్ణు—అన్నా! ఎంత. దారుణము.

తే॥ గీ॥ తిన్నయింటను వాసాల • నెన్నుపగిది
భవ్య భవదీయరాజ్య సం • పదలుగొనఁగ
యత్నమునుసేయు పాండురా • జాత్మజులను
సమయజేయుటే తగుపని • తమ్మాతలేంద్ర.

దుర్యో—అట్టిది మనము చేయఁగలుగుదుమనుట కలలోనిమాట.

కర్ణు—ఏమి! మిత్రమా! అట్లు పలుకుచుంటివి!

చ॥ భరతకుల ప్రదీపుఁడవు • బాహు పరాక్రమశౌర్య విక్రమ
స్ఫురణ జరింపుచుంటి వరి • భూపతులెల్లరు నీకుమ్రొక్క సో
దరశత మెల్లవేళలనుఁ • దద్దయు భక్తినిగొల్వఁ; బాండుభూ
వరుని కుమారులన్ వినిన • భావమునన్ భయమేల చెప్పుమా.

దుర్యో—మిత్రమా! శేరాకభయ మేమియులేదు. వారిని మనము చంపలే మనుటయే!

కర్ణ—రాజా! ఆగ్రహింపకుము.

చ॥ సెలవిడి పంపుమీయిపుడె ♦ చెచ్చెర నేఁజని పాండవేయులన్
గలన వధించినీదు పద ♦ కంజ సమీపమునందునుంతు నా
తులువల శీర్షరాజములు ♦ దోర్బల విక్రమశౌర్య మేర్పడన్
బిలువగవద్దు కర్ణుఁ డను ♦ పేరున నట్టులు సేయకుండినన్.

దుర్యో—అకారణంబుగ వైరము గల్పించుకొన్నచో నిందాభారము మన తలపైఁ బడును. అదియట్లుండ వారిని గెల్చుటకూడ యసాధ్యమే, ఎందుకంటివేని

సీ॥ త్రోయింపగాలేదె ♦ తోయంబులందున
పాశంబులను నాడు ♦ బద్ధుఁ జేసి
కొట్టింపగాలేదె ♦ దిట్టయౌ మల్లుచేఁ
గ్రీడా పరశ్రాంతిఁ ♦ గీలుపడఁగ
కఱపింపగాలేదె ♦ ఘన సర్పములచేఁ
బూర్ణనిద్రను దాను ♦ మునిఁగియుండ
బెట్టింపగాలేదె ♦ విషభోజనంబును
మాయమాటలచేత ♦ మఱుగుఁబుచ్చి

తే॥ గీ॥ అకట! యెన్ని జేసినఁగాని ♦ యనిలపుత్రుఁ
డింతయును నొవ్వకుండెను ♦ నేమిబలమొ
వానిఁ దలఁచినయంతనే ♦ భావమందు
భయము గల్గుచునుండును ♦ వరసఖుండ.

ఆకారణమునంజేసి నెమ్మదిగా సామవాక్యములచే వారల నీపురము వెడల నడపవలయును. (ఇంచుక యూరకుండి) ఇంకొక్క విశేషము నీకుఁ జెప్ప మఱచితిని.

కర్ణ—అది యెట్టిది!

దుర్యో—తే॥ గీ॥ ధర్మచారిత్రుఁ డనుచునుఁ • దలఁచి ధర్మ
నందనుని యౌవరాజ్యంబు • నందు నిల్ప
యత్నమును సేయుచుండెను • యంధనృపతి
యుర్వి నతఁడేల నేఁజూచి • యోర్వఁగలనె.

కర్ణ—అట్లయిన నింక సందియంబందక నెట్లులయిన మీ తండ్రిగారితో నీవిషయ మాలోచించి, పాండవులను నీయూరునుండి వెడలఁగొట్టింతము. తరువాత సంగతిఁ జూచుకొనవచ్చును. (ప్రక్కంజూచి) అదిగో మీతండ్రిగారు సంజయునితో నేదియో మాటలాడుచు సుఖాసీనులై యున్నారు. నీవు మాట్లాడుట కిదియే సమయంబు. రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

(తెర లేచును.)

—:[ధృతరాష్ట్రుఁడు—సంజయుఁడు ప్రవేశము]:—

ధృత—(సంజయునిఁ జూచి) సంజయా !

ఉ॥ అంధుని నన్ను రాజ్యమున • కర్హునిఁ జేసి భరంబు దా భుజా
స్కంధమునందు నిల్పుకొని • శౌర్య పరాక్రమ మేర్పడంగ ; గ
ర్వాంధుల నెల్లఁ జక్కడఁచి • ద్రవ్యము తెచ్చి మఖంబులన్ గృపా
సింధుఁడు నాదు సోదరుఁడు • జేయఁగఁజేసెను నన్నుఁ బేర్మిమై.

అట్టి యనుఁగుదమ్ముఁడైన పాండురాజుయొక్క మృతింగూర్చి కల్గిన సంతాపం బింకను నామనంబును వీడకయున్నది.

తే॥ గీ॥ తమ్మునిఁదలంచినంత చి • త్తమ్మునందు
నధికసంతాపమగును ; నే • తాబ్జములను
నీరుగాఱఁగడఁగు నెల • యేఱురీతి
యిట్టితమ్మునిఁగందునే • యెన్నఁడైన.

నిర్భాగ్యుఁడనైన నాకట్టితమ్ముఁ డేలబ్రతికియుండును,

సంజ——గతించినదానికై యిప్పుడు వగచినందువలనఁ బ్రయోజన మే
మియున్నది.

చం॥ సురలవరప్రసాదమున ♦ శోభిలినారలు ధర్మమూర్తులా
వరసుతు లేవు రీకరణి ♦ బాండునృపాలుని గర్భమందు; స
చ్చరితులవారిఁ జూచుకొని ♦ స్వాంతమునందునఁ బాండురాజె యీ
ధరణిని యున్నవాడనుచుఁ ♦ దాపము వాయుచును కౌరవేశ్వరా.

ధృత——సంజయా! నీవుచెప్పినట్లు పాండురాజనందనులకు గుణసంపదల యం దెవ్వరును నీడుగారుసుమా! నాయెడలఁ బాండురాజెట్టి భక్తిఁబూని చరియించెనో ధర్మసుతుండును నట్లే చరియింపుచున్నాఁడు. ఆతని బ్రాహ్మణభక్తియు, గురుజనానురక్తియు, ధర్మకార్యాసక్తియుఁ, బొగడుటకు వేనోళ్ళ చిలువవైనను శక్తుఁడుగాడు. ఆకారణము చేతనే ధర్మతనూభవునికి యౌవరాజ్యపదవి నొసంగితిని. ఇట్లు గావించినందుకుఁ బ్రజలెల్లరును నన్ననేక భంగుల వినుతించినారు.

సంజ——రాజేంద్రా! నీవు చక్కని పనిఁగావించితివి. అతఁడు యౌవరాజ్యపదమందుండఁగా రాజ్య మభివృద్ధినొందుట కేమిలెక్క.. అరిరాజన్యులెవ్వరయినను గన్నెత్తి చూడఁగలరా! (ఇంచుక యూరకుండి ప్రక్కదిరిగిచూచి) మహారాజా! ఎందులకో దుర్యోధనకర్ణు లిచ్చటి కరుదెంచుచున్నారు. వారివెంట శకుని దుశ్శాసనులుకూడా యేతెంచుచున్నారు.

[దుర్యోధన కర్ణ శకునిదుశ్శాసనులు ప్రవేశము.]

దుర్యో——(ధృతరాష్ట్రునిఁజూచి) తండ్రీ! వందనములు.

ధృత——కుమారా! వర్ధిల్లుము.

దుర్యో—భగవంతుఁడిచ్చిన యాయుర్దాయమున్నంతవరకు వర్ధిల్లక దప్పదు. నీవు ఆశీర్వచనములచేతను, మాటలచేతను మమ్ముల వర్ధిల్లజేయనెంచెదవుగాని క్రియలో మాత్రము చూపవు.

ధృత—కుమారా! అట్లు పలికెదవేమి! నేను నీయెడలజేసిన లోపమేమి!

దుర్యో—నీవేమియునుఁ జేయలేదు. నా ప్రాప్తఫలమీరీతిగాఁ బరిణమించినది.

శకుని—సుయోధనా! ఏటికీ యెత్తిపొడుపుమాటలు. నీవరుదెంచిన కార్యమేదియో మీతండ్రిగారికిఁ దెలుపుము. వారు చేయనప్పుడుగదా నిష్ఠురోక్తు లాడవలయును!

దుశ్శా—అగ్రజా! నీకార్యమేదియో తండ్రిగారికిఁ నివేదింపుము.

కర్ణ—మిత్రమా! చల్లకువచ్చి ముంత చంకనుబెట్టినచో నేమిలాభమున్నది.

సంజ—(తనలో) ఈదుష్టచతుష్టయమేదియో దురాలోచనచేసియే యిచ్చటి కరుదెంచినారు. సరే! ఏదియెట్లయిన నాకేల!

దుర్యో—తండ్రీ! మేమునీకుఁ బుత్రులముగామా! అట్టియెడల మేము నీకేమి యపకారమాచరించితిమి. మాయెడల నింత నిర్దయ వహించుటకుఁ గారణమేమి!

ధృత—కుమారా! నావలనయున్నదోష మెట్టిదియో చెప్పుము.

దుర్యో—ఏమికావలయును. ఈచేసినది చాలదా. చూడుఁడు.

ఉ॥ తమ్మునిపుత్రులంచును; మ ♦ దమ్మున సాకఁగవచ్చుఁగాని రా
జ్యంబునొసంగి నీసుతుల ♦ కందరికిన్ హృదయంబులందు దుః
ఖమ్మును గల్గఁజేయుదువె ♦ కానివిధంబుననిట్లునేయ భా
వ్యమ్మె సమస్తమున్ దెలిసి ♦ వర్తిలుచుంటివి కాదెభూవరా.

“ తండ్రీ! తమ్మునిపుత్రులందు నీకుఁ బ్రేమయుండిన నుండుఁగాక. వారిని నీయింటనుంచుకొని వలసిన సంపదలిచ్చి కాపాడవచ్చును.

అందులకు మే మభ్యంతరపెట్టువారము కాము. కాని ధర్మనందనుని యౌవరాజ్యపదమందు నిలిపినాఁడవు దీనంజేసి మా కుపాయమువాటి ల్లదా! మే మేమనఁగలవారము.

ధృత—(తనలో) వీరందఱును నెప్పటును నేదియో దురాలోచన సేయుచుందురే. (ప్రకాశముగా) వత్సా! దీనంజేసి మీ కేమికొఱఁతపడినది. లేనిపోనివి కల్పించుకొని చిత్తమున నాందోళనఁ జేర్చుకొనుచుందువు.

దుర్యో—దీనివలన మా కుపాయము లేదందురా!

ధృత—ఏమి యుపాయమున్నదిని ప్రజ్ఞాచక్షుండ నగుటంజేసి రాజ్యపరిపాలనంబునకు సమర్థుండనుగానుగదా. సమర్థుండైన భీష్ముండు రాజ్యవిషయమై యిదివఱకే బిట్టుపత్రిన వహించియుండెను. అట్టిచో నాతమ్ముఁడైన పాండురాజు నన్ను రాజుగానిలిపి తద్భారమంతయు నాతఁడువహించి నన్నతిభక్తితో సేవింపుచుఁ దన పరాక్రమంబున వైరిరాజుల నదిమి కప్పంబులఁ దెచ్చియిచ్చుచు, ననేక ధనరాసులఁ బోగుఁజేసి నాచే ననేక యాగంబులఁజేయించి తుదకు శాపవశంబున మృతుండయ్యె. ఆతని కుమారులైన యీ పాండవులును గుణములందుఁ దండ్రినిబోలినవారు. అందు ధర్మతనయుండు ప్రజ్ఞాన్వితుండును, సత్యసంధుఁడును నగుటంజేసి వానికి యౌవరాజ్యపదమిచ్చితిని. దీనంజేసి రాజ్యంబు వృద్ధియగును. భీష్మద్రోణవిదురాదులును దీనికి సంతసంబున సమ్మతించిరి. వారును నన్నుఁ బాండురాజువిధంబున నతిభక్తితో సేవింపుచుండిరి.

దుశ్శాస—తండ్రి! పైతృకంబైన రాజ్యభారము పాండుభూవిభుఁడు వహించియుండుటంజేసి యాతని సుతుఁడైన ధర్మతనయుం డిప్పుడు రాజయ్యెనేని ముందుగూడ వారిసంతతివారే రాజుల

గుదురు. మేమును మాపుత్రపౌత్రవర్గంబును నేమయిపోదుము. మేమందరమును వీరికి దాసులమై సేవకులరీతిఁ జరియింపుచుం డవలయునుగదా. పరులపంచఁజేరి బ్రతుకగలమా. మాగోడు నీవొక్కింత విచారింపవలదా!

శకుని—మహారాజా! దుశ్శాసనుండుపల్కిన వాక్యములు సత్యమే.

కర్ణు—అందుకు సందియమేమియును లేదు.

దుర్యో—తండ్రీ! నే నాపాండుతనయులు పరాక్రమంబునకు నిరంతరం బును భీతిబొందుచుండును. పాండురాజుయొక్క పరిపాలనంబున హాయిఁజెందియున్న ప్రజలెల్లరును ధర్మశాలియయిన యుధిష్ఠిరుని పరిపాలనంబునకే చూచుచుందురు. ఇప్పుడే ప్రజలందరును ధర్మతనయునికి వశ్యులై నన్నుఁ జూడకయున్నారు. ఇఁకఁ గొన్నాళ్ళు పోయినచో నాపేరునైనఁ దలపెట్టరు. అతఁడు ప్రజానురాగమువడసి తనరుచున్నాఁడు. అతఁడే రాజయినచో మాకుండతావుండదు.

ధృత—(తనలో) వీరు పలుకుచున్నవాక్యములు నిశ్చయమే. ప్రజలెల్లరును ధర్మజుని పరిపాలనంబును వేనోళ్ళఁ బొగడుచున్నారు. ఇందుకేమితెరువు నూహింపనగునో తోచకున్నది.

కర్ణు—(ధృతరాష్ట్రునిఁజూచి)

ఉ॥ భారతవంశజాతుఁడవు ♦ బాహుబలాఢ్యుల సత్కుమారులన్
ధారుణిగాంచి; సజ్జనులు ♦ ధర్మచరిత్రుఁ డటంచుఁజెప్ప వి
స్తారయశంబుగాంచితివి ♦ ధర్మవిధంబులు నీకుఁదెల్పగా
నేరము; నీకునుం దెలియ ♦ నేరనిదున్నదె కౌరవాధిపా.

మహారాజా! ఈ భూతలం బెల్లను మీయదియే. పాండురాజు మిమ్ములను రాజుగాఁజేసి వ్యవహారంబులనన్నియు నాతఁడు జక్కబెట్టుచువచ్చె. అంతమాత్రమున నాతనిసుతులు దీనికెట్లధిపతులగుదురు.

కావున మీ కుమారుల క్షేమంబు విచారించుట మీకు శ్రేయస్కరము.

ధృత—కుమారులారా! అట్లయిన నిప్పుడేమి సేయుమందురు.

దుర్యో—

తే॥ గీ॥ కరుణ నాయందునీకుముఁ ♦ గలిగెనేని
పాండవులవారిణాసికిఁ ♦ బంపుమయ్య
కొన్ని నాళ్లేగినంతనె ♦ కొమరుమిగుల
మఱల నేతేరవచ్చును ♦ మహితలేశ.

అప్పటికి రాజ్యము మనకు సుప్రతిష్ఠితంబై ప్రజలెల్లరు మనకు వశ్యులై యుందురు.

ధృత—(తనలో) కష్టము. కష్టము.

చం॥ చినతనమాదిగాగననుఁ ♦ జేరిన పాండుకుమారచంద్రులన్
ఘనకృపతోడఁ బెంచితిని ♦ గాదనకిప్పుడు వీరిమాటపైఁ
జనుఁడుపురంబువాసియని ♦ చయ్యనఁబల్కఁగ సమ్మతించునే
మనమకటా; యికేమని కు ♦ మారులకోరిక మాన్పనేర్తునో.

తే॥ గీ॥ తండ్రి; నేనేయటంచును ♦ దనదుమదినిఁ
దలఁచి సేవింపుచుండెను ♦ ధర్మతనయుఁ
డట్టివానినికారణం ♦ బరయకుండ
పురము వెడలింపనెట్లోర్తు ♦ కరుణలేక.

(ప్రకాశముగా) కుమారా! నీవుదారుణమైనకోరికఁ గోరుచుంటివి. అకారణము ధర్మచరితులయిన పాండుకుమారుల నెట్లు బొమ్మని చెప్పఁగలను. ఇట్టి యకార్య మాచరించితినేని లోకులెల్ల నన్నుఁ బరమ పాతకుఁడని దూషింపరా. ఇది యట్లుండ వృద్ధులైన భీష్మద్రోణవిదురులు దీని కెట్లు సమ్మతింతురు.

దుర్యో—తండ్రీ! నీవెట్టులయిన మా మాట వినకుండునట్లనేక మాటలు చెప్పుటవలసఁ బ్రయోజనము లేదు. నీవు సర్వస్వతంత్రుం

డవు. నీ కొరుల యాజ్ఞతోఁ బనియేమున్నది. నీయాజ్ఞాగార వంబున వారెల్ల యొడంబడుదురు. అశ్వత్థామ నాకిష్టుఁడయి యుంటఁజేసి పుత్రవాత్సల్యమున ద్రోణాచార్యుండు నన్నొడఁబాయఁడు. కృపాచార్యుఁడు ద్రోణునిఁబాసి యుండకపోవుటచే నాకడనే యుండును. భీష్ముండేజోలికినిఁ బోవక యూరకుండును. విదురుండు పాండవపక్షపాతియయ్యును దానొక్కరుఁడై యుంటంజేసి నాకపకారమేమియును జేయఁజాలఁడు. చేయఁదలంపఁడు. కావున నీవు సంకోచింపక పాండుకుమారులను వారణాసికిఁ బంపుము. ఇందులకన్యథా వర్తించితివేని నాదేహ మగ్నికాహుతి గావించుట నిజము. రాజ్యసంపదలులేక దాయాదుల యొద్ద దాసుఁడనై యుంటకంటె నదియేమేలు.

ధృత—అంత సాహసకార్య మేలచేయవలయును? నీ యభీష్టమే నెఱవేర్చెదను. (సంజయునిఁజూచి) సంజయా! నీవరిగి పాండవాగ్రజునిటకుఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

సంజ—(తనలో) ఆహా! కుమారులమాట నాలించి యీవృద్ధరాజెంత పాపమున కొడిఁగట్టినాఁడు. (నిష్క్రమించును.)

ధృత—ఇంక నీవు చింతఁబాసి యుండుము.

దుర్యో—(దుశ్శాసనునిఁ జూచి) మీరందఱును నిచ్చోట నుంటిరేని మన మందరమును నేదియో దురాలోచన జేసి వారిని వెడలనడుపుచుంటిమని యనుమానించెదరు కావున నిప్పటికి మీ రరిగి కొంచెముసేపుతాళి నన్నుఁ గలసికొనుఁడు.

(దుశ్శాసన శకుని కర్ణులు నిష్క్రమింతురు.)

దుర్యో—(తనలో) ఇప్పుడు నాకుఁ గొంచెము యానందముకలిగినది. పాండవేయులు తప్పక నాతండ్రియాజ్ఞపై వారణాసికేగుదురు. అచ్చోట వీరికై యొక లక్కయిల్లును పురోచనునిచే నిర్మింపఁ

జేసి దాని కగ్నిఁబెట్టునట్లు గావించెదను. దానంజేసి వారందు దగ్ధులయ్యెదరు. అప్పుడు నాకు సంపూర్ణమైన యానందము కలుగును.

[ధర్మరాజు సంజయునితోఁ బ్రవేశించును.]

సంజ——(ధృతరాష్ట్రునిజూచి) దేవా! యువరాజగు ధర్మనందనుం డరుదెంచినాఁడు.

ధర్మ——తండ్రీ! భవదీయపాదపంకేరుహంబుల కీసుతుండు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

ధృత——వత్సా! సకలసంపదలనందుచుఁ బెక్కేండ్లు తమ్ములతోఁగూడ వర్ధిల్లెదవుగాక!

ధర్మ——భవదమోఘాశీర్వచనంబు ఫలించుఁగాక! తండ్రీ! నాయందుఁ గృపవహించి రావించినకారణం బెట్టిదియో సెలవీయఁగోరెదను.

ధృత——కుమారా;

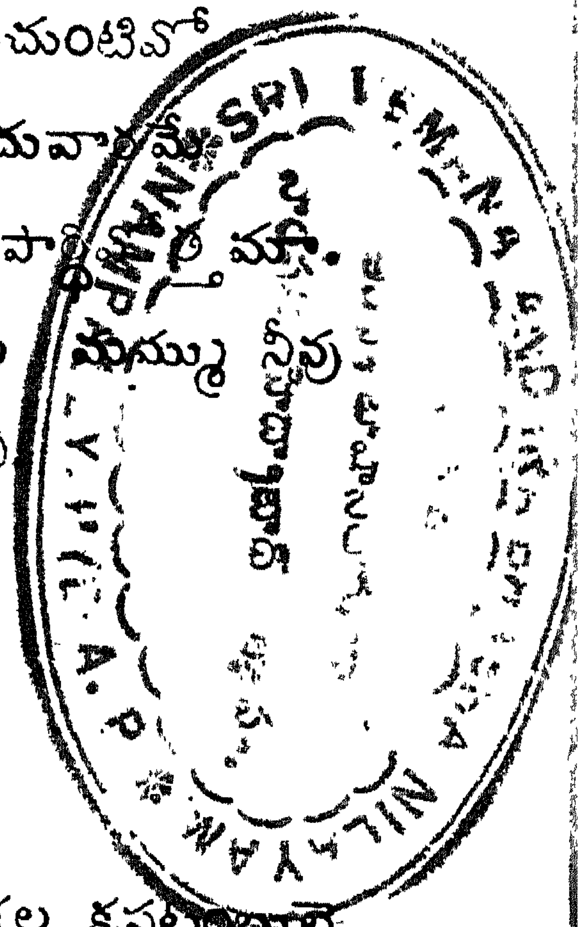
సీ॥ నాయందుభక్తిని ♦ ననిశంబుఁజూపుచు
ధరణిభారమునంత ♦ తానుబూని
శత్రురాజులనెల్ల ♦ సంగ్రామరంగంబు
నందునజెండాడి ♦ యశముగాంచి
ధనరాసులనుదెచ్చి ♦ తప్పకనాకిచ్చి
మఖములెన్నెన్నియో ♦ మహిమమీఱ
జేయించెనాచేత ♦ క్షితితలాధిపులెల్ల
బృద్ధ్వయందుననన్ను ♦ వినుతిసేయ

తే॥ గీ॥ నట్టియనుఁగుఁదమ్ముండుమా ♦ యయ్యపాండు
రాజు; వేటాడనరిగి య ♦ రణ్యమందు
భవ్యచారిత్రులనుమిమ్ముఁ ♦ బడసి; శాప
కారణంబునఁజేసి స్వ ♦ ర్గంబుజేరె.

పూతచారిత్రుండును, నాశ్రితజనహృదయపంకజభాస్కరుండును, వైరివీరదర్పాంధకార ప్రభాకరుండును, నిరంతర సర్వదేవతా చింతన మానసుండును, నగు మాజనకునకు సచ్చరిత్రులైన మీయట్టి తనయు లున్నందుకుఁ బుణ్యకర్మలు జేయుట యుక్తమని నాకుఁ దోచినది. ఆకారణంబునఁజేసి మిమ్ములను వారణాసికిఁ బంపనెంచితిని.

ధర్మ—తండ్రీ!

చం॥ జనకుఁడు మమ్ములన్ విడిచి ♦ స్వర్గముజేరెను నాటినుండియున్
జననిని మమ్ములన్ మిగుల ♦ సత్కృపతోడను సాకుచుంటివో
యనఘ! త్వదీయవాక్యముల ♦ కడ్డముజెప్పఁగ నెంచువారమే
మనమున మమ్ముఁగూర్చియను ♦ మానమునొందకు పార్థివోత్తమా.

తండ్రీ! మాజనకుండు మరణించిననాటనుండియు మమ్ము నీవు కన్నపుత్రులకంటె నెక్కుడు ప్రేమతోఁ బెంచుచుంటివి.

తే॥ గీ॥ బాల్యమందునమాకు జ్ఞా ♦ పకము లేదు
తండ్రినీక్షించినట్టులో ♦ ధరణిపాల
తండ్రివీవేయటంచుఁ జి ♦ త్తంబునందు
దలఁచివర్తింపుచుంటిమి ♦ తథ్యముగను.

ధృత—(తనలో) ఆహా! ఏమి! ఈతనివాత్సల్యము. కల్ల కపటంబులె రుంగని మానవుండన్న ధర్మనందనునినే యనవలయునుగదా. నిశ్చయముగా నిట్టి శాంతస్వభావుని, నిట్టి ధర్మచరిత్రునిఁ బురంబునుండి వెడలనడుపుచుంటినిగదా! (ప్రకాశముగా) వత్సా! ధర్మతనూభవా! వర్ణనాతీతమయిన నీభక్తికిసంతసించితిని. ధర్మచరిత్రులైన పుత్రులు తమతండ్రి సుగతికి జనుపుణ్యకర్మల జేయుట విధియైయున్నది. అందుచే నీవును తమ్ములును జననీయుతముగ వారణాసికరిగి యందుఁ గొన్నాళ్ళునివసింపుచుఁబితృ కార్యంబులఁ దీర్పుడు. వలసిన దానంబు లొనర్పుఁడు. ఇచ్చ

వచ్చినరీతి భూసురులను సేవింపుచు సన్మానింపుడు. భారతవర్షం బునందెల్ల పుణ్యక్షేత్రమై, శ్రీమదన్న పూర్ణాదేవీసమేతుఁడగు విశ్వనాథునకు నిలయమై, సకలసంపదలకును నాకరమై, పుణ్య జననివాసయోగ్యమై, సమస్తాభీష్టఫలప్రదమై, శ్రీమన్నా రా యణుని చరణ కమలంబులందు జనించి, శంకరునిచే నిజజటా జూటంబున ధరింపఁబడి, పరమపావన తేజోవిరాజమానమైయొప్పా చుండు గంగామహాప్రవాహంబుచే నలంకరింపఁబడి భూలోక స్వర్గమై యొప్పుచున్న యీ వారణాసీపురంబుననున్న వో మను జులకు సంతాపంబులు నశించి పుణ్యవంతులగుదురు.

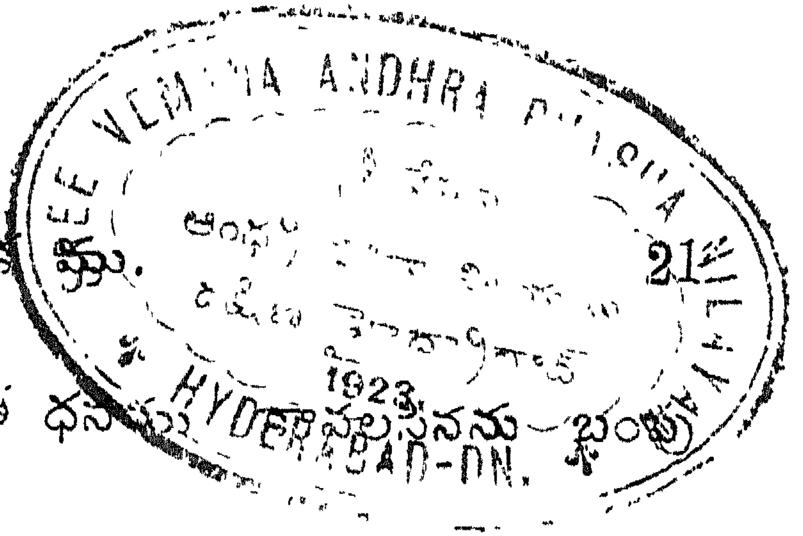
ధర్మ—

సీ॥ ధరియించినీయాజ్ఞఁ ♦ దలపై నఁదమ్ములఁ
కూడిజననియైన ♦ కుంతితోడ
వారణాసినిఁజేరి ♦ భాగీరథిగుప్రింకు
లిడుచుండిమేటిభూ ♦ మీసురులకు
దానధర్మంబులు ♦ దగినట్లుసేయుచు
నన్నపూర్ణాయుతుం ♦ డైనవిశ్వ
నాథుసేవింపుచు ♦ నాదు జనకునకు
బుణ్యకర్మలఁజేసి ♦ పొలుపుగాంచి

తే॥ గీ॥ వార్తఁబంపినయప్పుడు ♦ భవ్యమతిని
మరలనరుదెంచువాఁడ సో ♦ దరులఁగూడి

ధృత—ధరణి నినుమెచ్చవచ్చును ♦ ధర్మతనయ
తండ్రియానతినెఱవేర్పఁ ♦ దగుదువీవు
రమ్యగుణశాలియైన శ్రీ ♦ రాఘవునకు.

వత్సా! నీపితృభక్తిఁ బొగడఁజాలను. నీయిచ్చవచ్చిన తెఱంగున కాశీపురంబున దానధర్మములఁజేయుచుఁ జరింపుము. వలసిన ధనంబును

గొంపొమ్ము. మఱియు నీకెప్పుడెంత ధనము వలసినను ఇచ్చు చుండెద.

ధర్మ—మహాప్రసాదము. (నిష్క్రమించును.)

ధృత—వత్సా! దుర్యోధనా! నీస్వాంతమునను న్న చింత పోయినదికదా. (సంజయునిఁజూచి) సంజయా! మందిరంబునకు దీసికొనిపొమ్ము.

(ధృతరాష్ట్రసంజయులు నిష్క్రమింతురు)

దుర్యో—సేవకా! సేవకా!

సేవ—మహారాజా! ఏమిసెలవు!

దుర్యో—కడురయంబున నీవరిగి నాయాజ్ఞగాఁదెలిపి పురోచనునిఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

దుర్యో—ఎట్లో మాతండ్రిగారితోఁజెప్పి పాండవులను వారణావతంబున కరుగుమని చెప్పించితిని. వారిఁక సుముహూర్తము చూచుకొని వారణాసి కరుగుదురు. ఇప్పుడు నేనేపన్నుగడనైనను బన్ని వారినాపురంబున నంతంబొందింపవలయును. ఏయుపాయమాలోచింతును? (ఆలోచించి) సరే! జ్ఞప్తికివచ్చినది. పురోచనునివలన నిక్కార్యము తప్పక నెఱవేరఁగలదు. అదిగో! పురోచనుండు వచ్చుచున్నాఁడు.

(పురోచనుఁడు ప్రవేశించును.)

పురో—(దుర్యోధనుని సమీపించి) దేవా! ఏమి యాజ్ఞ?

దుర్యో—మిత్రమా! పురోచనా! అరుదెంచితివా!

తే॥ గీ॥ బాల్యమాదిగ నాకును ♦ బ్రాణ హితుఁడ
వగుచుఁ దనరుచుండుటను; కా ♦ ర్యంబునొండు
చెప్పఁదలఁచి రావించితి ♦ శీఘ్రగతిని
జెప్పుటకు సందియంబును ♦ జెందుచుంటి.

పురో—దేవా! నీవు నా యొద్ద సందేహింపనేటికి! నే నెప్పుడును భవదాజ్ఞా బద్ధుడనని తలంపుఁడు. బాల్యంబాదిగ మీ యుప్పు పులుసు దినుచు జీవించువాఁడనుగదా.

తే॥ గీ॥ చేయఁ గల్గిన కార్యంబుఁ ♦ జేయువాఁడ
చేతగాకున్న నొరులచు ♦ చేయఁ జేతు
ప్రాణమిమ్మన్న నిచ్చెదఁ ♦ బార్థివేంద్ర
సందియంబందఁ నేటికి ♦ డెందమందు.

దుర్యో—సఖుఁడా! నీవు నా కార్యమును దప్పక జేయఁగలుగుదువు. మర్ఘటమైన కార్యము కాదు; కాని యది బహు రహస్యము. రెండవ కంటి వానికిఁ గోచరము కాగూడదు.

పురో—మహారాజా! నన్ను గుఱించి నీ వన్యథా తలపఁవద్దు. ఎట్టి కార్యము జేయవలయునో చెప్పినచో గడు శీఘ్రముగాఁ జేయుటకీ సేవకుండు సంసిద్ధుఁడై యున్నాడు. సందియంబందక సెలవిండు.

దుర్యో—పురోచనా! తండ్రి పోయిన నాటనుండియుఁ బాండవులు మా గృహంబునందే యుండి, మా కెగ్గుసేయఁ దలంపుచున్నారను మాట నీ వెఱుంగుదువా! లేదా!

పురో—కర్ణాకర్ణికగా విని యున్నవాఁడ.

దుర్యో—అది యట్లుండ మా తండ్రి ధర్మనందనుని యౌవరాజ్యపద మందుంచుట యెఱుంగుదువా.

పురో—ఎఱుంగుదును.

దుర్యో—ఆ కారణంబున వారు గర్వాంధకారచేతస్కులై తమ యంతటి పరాక్రమవంతులు లేరని తలంచి మా రాజ్యంబు నపహరింపఁ దలంచినారు.

పురో—

తే॥ గీ॥ తండ్రి పోయినవీక్షించి ♦ తమ్ముని సుతు
లంచుఁదలపోసి జాలి వ ♦ హించి యింటఁ
జేర్చినందుల కిబ్బంగి ♦ జేయువారె
తిన్నయింటను వాసాల ♦ నెన్నుపగిది.

దుర్యో—ఆ కారణంబున నేను మా తండ్రితోజెప్పి యా పాండవుల
ను పురంబు వెడల నడవఁజేసితిని.

పురో—ఏమీ! పాండవులు పురంబు విడిచిపోవుదురా! ఎప్పుడు.

దుర్యో—నామాట సంపూర్తిగ వినుము. వారొక వారము దినము
లలో మా తండ్రిగారి యానతిని గాశీ పురంబునకుఁ బోవుచు
న్నారు. కావున వారికంటె ముందుగ నీవా నగరంబున కరిగి
నీ శక్తిచే ఘృతతైలగంధక ప్రథితమైన చతుశ్శాలను నిర్మించి
వారి రాకకై నిరీక్షింపుచుండి వారరుదెంచిన వెంటనే యందు
బ్రవేశపెట్టి వారితో స్నేహభావమునఁ గలసిమెలసివర్తింపుచుఁ
గొన్నాళ్ళరిగినపిదప నర్ధరాత్రింబున వారు నిద్ర మునింగియు
న్నప్పుడుదాని కగ్నిఁగొల్పి, వారి మరణవార్తను నాచెవులకు వి
నిపించి యానందము గలుగఁజేయవలయును.

తే॥ గీ॥ అట్లొనర్చితివేని రా ♦ జ్యంబునాకు
వచ్చు; సకలసంపదలందు ♦ వాడ; దానఁ
జేసి నీవుగూడనుబెక్కు ♦ శ్రీల; గాంచ
గంచువు యశమందుదువు నా ♦ కరుణచేత॥

నీవు నాకుఁ బ్రాణసముండవనియు, నిట్టి కార్యము జేయ నీవె
సమర్థుండవనియుఁ దలంచి చెప్పితిని.

పురో—(తనలో) చతుశ్శాల నిర్మించుట నాకుఁ దృణప్రాయము. ఇట్టి
కార్యము నేఁ జేసితినేని సుయోధనుండు నన్ను మెచ్చి యిచ్చు

వచ్చిన సంపదలతో నన్నుఁ దులదూగ జేయును. (ప్రకాశముగా) దేవా! ఇంతియేకదా నేఁ జేయవలసిన కార్యము. నీవు చెప్పినయట్లొనర్చి నీ కానందముఁ గూర్చెద.

దుర్యో—సఖుడా! నీవు పాండవులకన్న ముందుగా వారణాసి కరుగవలయును.

మ॥ కడువిశ్వాసివటంచు నీపయిన ని ♦ క్కార్యంబునుం బెట్టితిన్
వడిగాఁ జేరుము వారణావతము నీ ♦ ప్రజ్ఞన్ గనన్ లక్కమే
డల నిర్మింపుము; వారిచావుఁగని వే ♦ డ్కన్ వచ్చి విన్పింపుమీ
పుడమిన్ నీవె యొసంగినట్లుగమదిన్ ♦ మోదంబునుం బొందెదన్.

పురో—నేడే పోయెదను. ఆజ్ఞ యొసంగుము.

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

దుర్యో—(తనలో) ఈపురోచనుఁడు తలఁచుకొన్నచో నెంతపనినైనను జేయుగలుగును.

తే॥ గీ॥ పాండునందను లందరా ♦ భవనమందు
దగ్ధులైనారటంచు నీ ♦ తండువార్తఁ
చెవినిఁ బడవేసినప్పుడు ♦ చిత్తమందు
గలుగు మోదంబు జెప్పంగ ♦ నలవియగునె.

(నిష్క్రమించును)

[రంగము:—ధర్మ భీమార్జున నకులసహదేవులు కుంతి ప్రవేశించుచున్నారు.]

ధర్మ—తమ్ములారా!

తే॥ గీ॥ భాగ్యవశమున మనమిష్ట ♦ వారణాసి
కరుగఁగంటిమి పెదతండ్రి ♦ కరుణచేత

భీము— ఎంత ధర్మపరుండవో ♦ యెంచిచూచ
కల్ల కపటంబులెఱుఁగవు ♦ తమ్ముతండ్రి.

ధర్మ—ఆ పెదతండ్రిగారి ప్రేమ వర్ణింపఁ దరముకాదు. భూలోకస్వర్గమని పేరుపొందిన యీ కాశికి మనలఁ బంపించుట నిశ్చయముగాఁ బూర్వ జన్మంబున మనమేదియో యించుక సుకృతము చేసికొని యుండుటచేతనే కలిగినది.

తరళ:—ఘనముగానల వారణాసిని ♦ గామసంహరునీశునిన్
గనెడిభాగ్యము గల్గెనేటికి ♦ గంగయందునమున్గి యీ
తని పదంబులఁ గొల్చువారికి ♦ ధారుణీ తలమందునె
మ్మనమునిశ్చలమౌచునొప్పను ♦ మాన్యతన్ వహియింత్రుగా.

కుంతి—వత్సా! ధర్మతనూభవా! నీవెంత వెఱ్ఱివాడవోయి! నిజముగా మీ పెదతండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుండు మనపైఁ బ్రేమయుండుట చేతనే యిట్లు వారణాశికిఁ బంపుచుండెనని తలంపుచుంటివా!

ధర్మ—తల్లీ తమ్మునికుమారులమని తలంచి నిరంతరమును మమ్ములను కంటికి రెప్ప చందంబునఁ గాచుచున్న పెదతండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుండు మా తండ్రికి గాశీ నగరంబునఁ గొన్ని పుణ్య కర్మలను జేసి రమ్మని పంపుచుండఁగా నీ విట్లు వక్కాణించెదవేల!

కుంతి—కుమారా! నిజముగా ధృతరాష్ట్రుండు మీయందుఁ గరుణించి పంపుచుండుటలేదు. దుర్యోధనాదుల దుర్మంత్రంబునకుఁ బద్ధుఁడై యీ రీతి గావించెనని నాకుఁ దెలిసినది. కాకున్నచో నింత బాల్యావస్థయందు మీకుఁ దీర్ఘ యాత్రా సంచరణ మేమిటికి?

ధర్మ—మనకిప్పుడా విషయంబునుగూర్చి యాలోచింప నవసరములేదు. ఏల యనిన,

తే॥ గీ॥ పోవనున్నది కాశికా ♦ పురికినిపుడు
స్నాన మొనరించునది గాంగ ♦ జలములందు

సలుపనున్నది తండ్రికి ♦ సంతసమున
బుణ్యకర్మలు ; దీనికిఁ ♦ బొగలనేల.

ఒకవేళ పెదతండ్రి దుర్యోధనాదుల దుర్మంత్రంబున మనలను బంపినను మనకుమాత్రమిందు మహోపకారము చేసినాడు.

తే॥ గీ॥ జీవహింసను నిరతంబు ♦ జేయువాడె
యైనఁ ; బరకాంతలనుగోరు ♦ నతఁడునైన
ననిమిషనదీఁ ప్రవాహంబు ♦ నందు గ్రుంకు
లిడిన పాపదూరుఁడగుచు ♦ నెగడునమ్మ.

అర్జు—తల్లీ !

తే॥ గీ॥ పరుల తల్లులు బెట్టెడి ♦ పాయసంబు
కన్నఁ ; గన్నతల్లి యిడెడు ♦ గంజిమేలు
వైరి గృహమందు వసియించి ♦ భాగ్యమందు
కన్న ; యాచనమేలౌను ♦ గాదె జగతి॥

మనలకు నిరతంబును నెగ్గుసేయఁ దలపెట్టు ధార్తరాష్ట్రుల గృహంబున నుండుటకన్న వారణావత నగర నివాసమే మనకు సౌఖ్యదాయకము. మఱియు, నే మహాపురం బఖండనవఖండకలిత భూమండలంబునకెల్ల యాభరణమై యొప్పుచున్నదో, ఎద్దానియందు స్నాన మాచరించుచున్నచో దుఃఖములుపోయి, పాపంబులనంటి, యజ్ఞానమునశించి, విజ్ఞాన మొనగూడి, యధిక తేజంబు గలిగి, చిత్తంబునకు వికాసము గలుగునో యట్టి భాగీరథి యేపురంబున బాఱుచుండునో, భక్తజనులయభీష్టంబుల దీర్పదలఁచి సతీ సమేతుఁడై విశ్వనాధుఁడను నామంబున యేపురంబున శంభుండు నెలకొనియుండెనో, శతయోజనంబుల దూరంబున నుండి యైనను తమ తపోయోగ బలంబునంజేసి, తెల్లవారఝామున కోడి కూసినప్పుడఱుదెంచి గంగాస్నాన మాచరించి మరల సూర్యోదయంబునకు బూర్వము తమ కుటీరములకుజేరు మునీంద్రులేపురం

బునఁ గన్పట్టుచుందుగో, శ్రీ కాశీ విశ్వనాథ చరణారవింద మకరం
పానమత్తేందిందిరాయమానమానసన్మానసులును, నిరంతరచతుర్వేద పా
రాయణ భాసురులును నగు భూసురులును, వైరివీరదర్పాంధకార ప్ర
భాకరులగు క్షత్రియకుమారవారంబును, ధనకనకవస్తువాహన శోభితు
లగు వైశ్యులును, అక్షుద్రభద్రతర శాశ్వతైశ్వర్యసంపత్సముద్రులగు
శూద్రులును, జవవిజితపవనమనోవేగరంగత్తురంగంబులును, మత్త సా
మజంబులును, పసిఁడితేరులును, అనేక దేవాలయంబులును గలిగి
శోభిల్లుచున్న వారణావతంబు మన కెంతయు నివాసయోగ్యము.
అమ్మా!

చ॥ మనకు నిరంతరంబు బెను ♦ బాముల గూర్పఁగ నెంచుచుండు దు
ర్జనుఁడగునట్టి వాని సర ♦ సన్ నివసించుచునుంటకన్న; దు
స్తరకలుషంబులార్పఁగను ♦ జాలినగంగ యునుండఁ; పార్వతీ
వరునకు వాసమైతనరు ♦ పట్టణమందున నుంటయొప్పదే.

సహ—అమ్మా! నీవింక ధార్తరాష్ట్రులసంగతి నెత్తకుము. అచ్చట నుండుటకన్న మనకు గాశికాపురనివాసమే శ్రేయోదాయకమని తలంపుము.

నకు—అదుగో! విదురుండేటికో యిట్లు వచ్చుచున్నాఁడు.

ధర్మ—ఈతఁడు నిరంతరంబును మనక్షేమ మాలోచించువాఁడు.

[విదురుఁడు ప్రవేశించును.]

విదు—(తనలో) భగవంతా! పరమేశ్వరా! నీచర్య లతివిచిత్రములు.

మ॥ ధనికున్ బేదగ బేదనున్ ధనికుగా ♦ ధర్మైక సంవేద్యు దు
ర్జనుగా! దుర్జనుఁధర్మ తత్పరునిగా ♦ సత్యవ్రతున్ హీనుగా
ఘనశక్తిన్ ధరసింద్రజాలకుగతిన్ ♦ గావింపుచున్నావు నీ
ఘనమెవ్వాదు గసంగశక్తులు సుధ ♦ ర్మాంబోధి చంద్రోదయా,

తే॥ గీ॥ భాగ్యముండెనుమాకంచు ♦ భావమంది
గర్వమునుబూనువారలఁ ♦ గరుణలేక
బిచ్చమెత్తంగజేతువు ♦ వేడ్కతోడ
కరుణగలిగిననిరుపేద ♦ ధరణినేలు.

అదుగో పాండవులుఁ బ్రయాణోన్ముఖంబున నున్నవారలు.

ఉ॥ పాండుకుమారులన్ గనినఁ ♦ బొందునిజూచినయట్లులుండె; నా
ఖండలభాగ్యభోగముల ♦ గాంచఁగఁజాలిన వీరినెట్లుభూ
మండలనాయకుండుపురిఁ ♦ బాసిచనంగను జేయగల్గెఁ బు
త్రింసువచించువాక్యములఁ ♦ దోత్రియకఁ బ్రేమద్యజింపుచున్ గటా.

ఏమనుకొన్న నేమిప్రయోజనమున్నది విధివ్రాతఁదప్పింప నెవ్వరితరమగును. ఇదుగో పాండవులు. (పాండవులను సమీపించుచున్నాడు.)

ధర్మ—(విదురునిఁజూచి) విదురా! నీరాక మాకిప్పుడు శుభప్రదమని తలంపుచున్నాము.

అర్జు—మా కెగ్గులసల్పఁదలంచు పాండవులపక్షంబునందుండినను నీవు నిరంతరంబును మాక్షేమంబును, యభివృద్ధినిగోరుచుందువు.

విదు—పాండుతనూజులారా! నిజముగాఁ దలయెత్తి మీతో భాషించుటకు నాకు మిగులఁ లజ్జయగుచున్నది.

నకు—మహాత్మా అట్లు పలికెదవేమి?

విదు—మరేమియును లేదు.

తే॥ గీ॥ కాశి కరుగుమంచునుమీకు ♦ తన్మాధవుండు
పలుక నిసుమంతయేనియు ♦ వలదటంచు
నతనితోఁజెప్ప లేనైతి ♦ నకట; వృద్ధుఁ
డైన భీష్ముఁడే సైరించె ♦ ననుచుఁ దలఁచి॥

ధర్మ—నీతికోవిదా! విదురా! ఇందు మాకు గష్టమేమున్నది. పూజ్యులగు మా పెదతండ్రిగారు మాయందున్న ప్రేమచే మమ్ములను వారణావతంబునకు బంపుచున్నారు. అయ్యది పుణ్యక్షేత్ర మగుటంజేసి జనకునకు బుణ్యకర్మంబుల నాచరించి సత్వరముగానే మరలివత్తుము. మాయందు మాత్రము నీవు సంపూర్ణమైన యనుగ్రహముంచుము.

విదు—ధర్మపరాయణులగు నోపాండవపుత్రులారా!

తే॥ గీ॥ ఎచటమీరుండు రచ్చోట • నిందిరాధ
వుండలరుచుండి; దప్పక • నిందుముదము
మీకు; మీకునశాంతము • మేలుఁగూర్చు
స్వాంతమందుననున్నట్టి • చింతఁబాపి.

శ్రీహరి కరుణావర్ధిష్ణులగు మీకెందున్నను శుభములే గలుగుచుండును. అయినను దినములుఁ దప్పివచ్చినప్పుడు కాలంబున కొదిగి యుండవలయును. ఇంక నొక్కసంగతిఁ గూడ మీకుఁ జెప్పవలసి యున్నది.

తే॥ గీ॥ కనుఁబరాక్రమమునంటచే • గర్వమూని
సంచరింపఁగబోకుఁడు • ధర్మశీలమున
జాగరూకులై యుండుఁడు • జలమునందు
నగ్నిహోత్రంబునందున • ననఘులార.

ఇంతకంటె నేఁ జెప్పవలసిన దేమియునులేదు పితృవాక్యపరిపాలన జేయఁదలంచి వారణాసికరుగుచున్న మీరు సుఖముగా మరలివచ్చుటకుఁ బరమేశ్వరుని నశ్రాంతంబును బ్రార్థింపుచుందును. ఒకవేళ దుర్యోధనుం డేవిధమైనను మాయోపాయంబులు మీయెడల బన్నినేని రహస్యముగ నవ్వార్తల మీకెఱింగింపుచుండెదను. వాటికిదగిన ప్రతీకారంబులు మీరాలోచించుకొనుచు జాగరూకులై యుండుఁడు.

ధర్మ—

తే॥ గీ॥ నమ్ముదో లేదో గాని మా ♦ నెమ్మనములఁ
దండ్రివలెనిన్ను జూతుము ♦ ధన్యచరిత
యట్లెనీవును మాదుసౌ ♦ ఖ్యంబుజూచు
చుండెదవ హర్నిశంబును ♦ నింకవేడ్రెము.

పితృసమానా ! విదురా ! దయయుంచుము.

అర్జు—దుష్టులగు కౌరవుల పన్నుగడలను మాకెఱింగింపుచు రక్షించు భారము నీయది.

విదు—మీరావిషయమై నేమియు భయంబును సందియంబును బొందవలదు. ఇంక నేసరిగెదను. (నిష్క్రమించును)

ధర్మ—మనకు బిత్రసముండును నిరంతరంబును మన శ్రేయస్సు కోరువాఁడును నగు విదురుండు వచించినపలుకులు వింటిరికదా. కావున మన మతిజాగరూకతతో వారణాసియందు మెలంగవలయును. మరియు నమ్మహాత్ముండు మనయందుంచు కరుణంజేసి దుర్యోధనాదులు మనయెడల నెట్టి దుస్తంత్రములనైన బన్నుచుండినచో నయ్యవి సమయమునుజూచి యెవ్వరిచేతనైన రహస్యముగ వార్త బుత్తెంచుచుండెదనని చెప్పియున్నాఁడు.

నకు—విదురునిమాటలుచూడగా దుష్టసుయోధనుండేదియైన మాయ మనవిషయమై పన్నునని తోఁచుచున్నది.

సహ—వారెట్టిమాయలుపన్నినను నన్నగారిధర్మంబే మనలను నిరంతరంబును రక్షింపుచుండును.

అర్జు—మనకుఁ గాలాతీతమగుచున్నది. నెమ్మదిగా బోవుదమురండు.

(అందరును నడచుచున్నాడు)

[తెరలో]

ఓహో! ధర్మచరిత్రులైన యోపాండురాజనందనులారా! పోకుఁడు. పోకుఁడు మేముగూడ మీవెంటవచ్చెదము.

ధర్మ—తమ్ములారా! పౌరులు కాబోలు యాక్రిందనము జేయుచు నిట్లు వచ్చుచున్నారు! వీరి నెట్లయిన సామవాక్యంబులచేఁ బురంబునకు మఱలిపోవునట్లు జేయువలయును.

[పౌరులిరువురు ప్రవేశింతురు.]

(పాండవులనుజూచి)

ప్రథ—

తే॥ గీ॥ పాండుసుతులార! మిమ్ముల ♦ బాసిమేము
నిల్వగాఁజాలమిచ్చోట ♦ నిక్కముగను
జలవిహీనమైనయొప్పెడి ♦ సరసివోలె
యొప్పనీపురిమీరు లే ♦ కుంటకేని.

అక్కటా! దుష్టచరిత్రుడగు దుర్యోధనుడా? మమ్ము పరిపాలించుట?

ద్వితీ—అయ్యో! పుణ్యమూర్తులగు పాండవులారా! మిమ్ముకారణంబుగ గాశీయాత్రయను నెపమువెట్టి దుర్యోధనుని మాటల నాలించి పురము బాసిపోవునట్లు గావించెనా?

సీ॥ పెట్టిపోయుమటంచు ♦ బిచ్చమెత్తగలేదు
దయలేకపురినుండి ♦ తరుమనేల
సంపదలిమ్మంచుఁ ♦ జాలగోరనివారి
నీరీతిగావించి ♦ యెగడనేల
జనకుడీతండని ♦ మనమునందెంచి సే
వించువారికిసిల్లు ♦ లెంచనేల

తండ్రిభాగమునకై ♦ దండెత్తి యెఱుగని
వారినీభంగిఁ బం ♦ పంగ నేల

తే॥ గీ॥ అక్కటా యంధభూపతి ♦ యాత్మజాతు
కుటిలవాక్యంబులాలించి ♦ కుమతియగుచు
నిట్టికష్టంబులనుదెచ్చి ♦ పెట్టినాడె
దాన ధర్మచరితులౌచుఁ ♦ దనరుమీకు.

రాజా! ధర్మ తనూభవా! రామ రాజ్యము వలె నుండు నీ పరిపాలనంబున గడుపులో జల్ల కదలకుండ నుంటిమి. మిమ్ములనుబాసి మేమీరాజ్యంబున నిల్వజాలము.

సీ॥ యమదండనకు నర్హుఁ ♦ డౌ యపరాధినిఁ
బల్లెత్తి మాటాడ ♦ నొల్లవైతి
సేవకుండైనను ♦ జెందునో శ్రమయంచు
నేపనిఁజెప్ప న ♦ హింపవైతి
వీరుండననివిట్టి ♦ వీగెడి రిపునైన
నెట్టిగాఁ జూచులే ♦ యెఱుఁగవైతి
భూదేవతాపాద ♦ ముల సేవనెప్పుడు
మానసవీథిని ♦ మఱువవైతి

తే॥ గీ॥ వట్టి ధర్మమూర్తివగుచు ♦ నలరునిన్ను
బంపుటకు నెట్టులొప్పెను ♦ పార్థివుండు
గర్మమిట్లుండె భువిని న ♦ ఘుంబుపండె
సత్యగుణసాంద్ర ధర్మజ ♦ శాన్తమతేంద్ర.

మహారాజా! ఇంక బలుమాటలతో నేమి పనియున్నది. ము మ్మాటికినిఁ జెప్పుచుంటిమి. మీరుం లేని యీ పురంబున మేముండజాలము. మిమ్ములను గొల్చుచు మీ వెనువెంట నరుదెంతుము. మమ్ము కూడ దప్పక గొనిపొమ్ము.

ధర్మ—పౌరులారా! మీరుధృతరాష్ట్రుని దూషింపనలదు. వారుమా కుఁ జేసిన యపకార మేమియును లేదు. మా తండ్రిగారికి బుణ్యకర్మల జేయుటకు వారణావతంబున కరుగుచున్నాము. అయ్యది పూర్తియైనంతనే సత్వరము నరుదెంతుము. సుయోధనుండు మా యెడల నట్టి బుద్ధిబూని యుండెను గాని రాజ్య పరిపాలనంబునందు గడు సమర్థుఁడు. మాకు దడవగుచున్నది. మేమరిగెదము.

ద్వితీయపౌ—

కాంభోజి—చపదము.

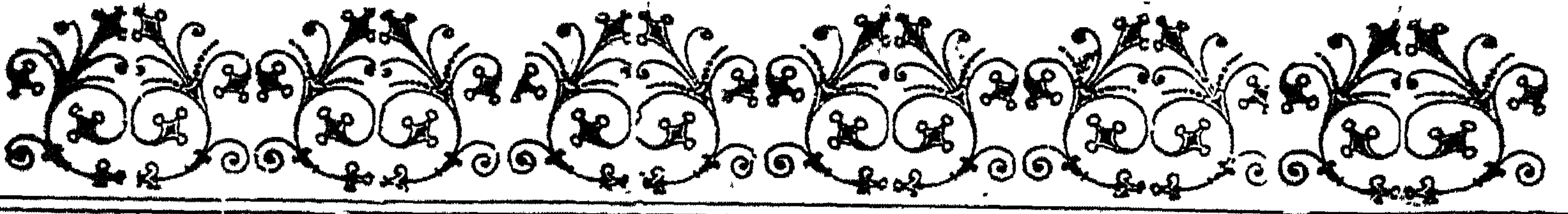
హా నృపతీ! యాలింపుమిదే నీ ♦యడుగులఁగొలచుచు ♦ ననిశమునీతో మానకగాశీ వాసముసేయఁగ ♦ మనమున దలచితి ♦ మగణితలీలఁగ మానసమందుఁగ! సందియమింకఁగ ♦ బడగనుదగదిటు♦ మహితచరిత్రా దీనజనాధారా! గుణవీరా ♦ తిరము గఁ గొనిజను ♦ దినకరతేజా.

ధర్మ—పౌరులారా! నామాట లాలింపుడు. మీరన్యథా తలంపవ లదు. మేము వారణాశి కరుగు కారణంబు మీతో జెప్పియే యుంటిని. మిమ్ము నా వెంట గొనిపోయితినేని మున్నే మా మాటలుయన్న ననహ్యాపడు సుయోధనునకు మఱింత యా గ్రహము కలుగును. అదియునుగాక బౌరులనెల్లర దనవెంట దోడ్కొనిపోయెనను నిందాభరము నా తలపై బడును. కా వున మీరు పురంబునకు మఱలుడు.

ప్రథమ—ధర్మపుత్రా! నీవట్లు వచియించుచుండ మే మేమనగలము. నీయాజ్ఞ ననుసరించియే వర్తించెదము. పునర్దర్శనంబు త్వర లోనే యగునుగాక! (నిష్క్రమింతురు.)

ధర్మ—తమ్ములారా! ఇక్కడికే యాలస్యమయినది. సత్వరముగా బోవలె రండు. (అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీ

ద్రౌపదీపరిణయము.

ద్వితీయాంకము.

రంగము:—వారణాసి.

[ప్రవేశము. ఒక బ్రాహ్మణుఁడు.]

బ్రాహ్మ—(తనలో) హా! పరమేశ్వరా! ఎంతట్లో నెంతపనిఁ గావించితివి. ధర్మపరాయణులై వారణావతంబుననున్న భూసురులకింత యాధారము కలుగఁజేయుచున్న పాండుతనయుల కకారణమరణంబు గల్పించితివా? ఆ ధర్మపరాయణులను, నా దానవ్రతాచార పారీణులను, నా సత్యసంధులను, నా భవనంబున దగ్ధులగునట్లుజేయ వారు నీకేమి యుపకారమాచరంచిరి? (దుర్యోధనునుద్దేశించి) దుష్టదుర్యోధనా! ఇప్పుడు నీ కళ్లు చల్లబడినవా? ఆ పాండవులు నీవు పన్నిన మాయ గనుంగొనలేకపోయిరిగదా. చంచలంబైన రాజ్యలక్ష్మికై యాసఁజెంది యెట్టి దుష్కార్యము గావింపఁజేసితివి. (పాండవుల దలఁచి) హా! పాండునృపాలనందనులారా! మీరిచ్చోటికరుదెంచిననాటనుండియు బ్రాహ్మణుల తపంబులు పండినవి. మీ దయారసంబున మేము భాగ్యవంతులమై భార్యాబిడ్డలను బోషించుకొనుచుంటిమి. బ్రాహ్మణపక్షపాతులగు మీరు చిరకాలమీ భూమిపై వర్ధిల్లుదురని తలఁచితిమిగాని యిట్లగుదురని గలనయినఁ దలంపమైతిమి.

మ॥ సకలోర్వీశ కిరీటరత్నరుచి భా • స్వచ్చారుపాదాబ్జులై
సకలద్వీప సముద్రముద్రిత మహీ • చక్రంబు బాలింపుచున్
సుకృపన్ దీనులనేలువారనుచు సం • తోషింపుచుండగ; న
ష్టకురుక్ష్మావిభు మాయలోపునఁగి క • ష్టా! ప్రాణముల్ వాసిరే.

(ఇంచుక యూరకుండి) నిరంతరమును బరమేశ్వరారాధన తత్పరులగు వారికీతి నంతంబు నందురాయని సందియము గలుగుచున్నది. (ఆలోచించి) అయ్యో! నేనెంతవెఱ్ఱివాడనై యాలోచింపుచుంటిని. చతుశ్శాలాభవనంబున దగ్ధులైన యేవుర పురుషులయొక్కయు నొకవనిత యొక్కయు కళేబరంబులు స్వయముగాఁజూచియు నిట్లు దలపోయుచుంటిని. అయినను దగ్ధమైపోయిన యాలక్కమందిరంబుకడకరిగి ప్రజలేమని చెప్పుకొనుచుండిరో వినెదనుగాక.

(నిష్క్రమించును.)

[రంగము:—హిడింబాసురుని వనము:—భీమరక్షితులై ధర్మార్జున నకుల సహదేవులు కుంతియు నిద్రింపుచుందురు.]

భీము:—(తనలో విదురుని నుద్దేశించి) ఆహా! విదురా! నీవెంతటి సత్కృపాశాలివి. రిపుపక్షమున నుండినవాడవయ్యును, మాయెడల నెంతప్రేమఁగనఁబఱచితివి.

తే॥ గీ॥ అంటుకొన్నట్టి యాలక్క • యింటినుండి
భవ్యభవదీయకరుణచే • బయటబడితి
మయ్య కాకయుండిన దుష్టుఁ • డైనకౌర
వాగ్రజునిమాయఁ దెలియంగ • నగునెమాకు.

నిన్ను నిశ్చయముగాఁ బ్రాణదాతవని చెప్పవచ్చును. ఆనాఁడు నీవు ఖనకునిచే నిట్టివార్త బంపకపోయినను, నాతండు మమ్ము రక్షించుటకు బిలంబునేయక పోయినను మేమీపాటికీ లోకంబును విడిచిపెట్టవల్ల

సిన వారమగుదుముకదా ? (ఇంచుకయూరకుండి సుయోధను నుద్దేశించి) ఓరీ ! దుర్మతీ ! సుయోధనా ! ఇట్టి యకార్యము జేయుటకు నీకు మేమేమి యపకారమాచరించితిమి.

తే॥ గీ॥ ఎన్నఁడైనను రాజ్యంబు ♦ నిమ్మటంచు
గాని ; సంపదలిమ్మంచుఁ ♦ గాని నీదు
తండ్రిఁగోరియుంటిమె మేము ♦ ధర్మహీన
యేలచేసితి వీపని ♦ హీనబుద్ధి.

క్రూరుఁడా ! మాయోపాయంబులంజంపనెంచు టదియేఁటిపౌరుషము. ఇదియేనా నీశౌర్యము. ఎవ్వరైనను నవ్వుదురనియైనను దలంపకపోయితివా ?

శా॥ లేరే పెద్దలు నీకుబుద్ధిఁ దెలుపన్ ♦ లేకుండురే యాపురిన్
వారింజేరవొ ; ధర్మమార్గనిరతిన్ ♦ వాంఛింపవో ; గానిచో
క్రూరత్వంబు నబూని చిత్తమున మా ♦ కున్ గీడు సేయంగ నే
లా ! రా రాజువునయ్యు నీవిటు సను ♦ ద్యద్బుద్ధిహీనుండవై.

ఓరీ ! కౌరవకులపాంసనా ! నీమాయోపాయంబుల విడిచి యెదుటకురమ్ము, కయ్యమొనరింపఁదలంచిన వాడవేని యట్లుసేయుము.

ఉ॥ ఓరిదురాత్మ యీగతి న ♦ పాగ్రపుమాయలు సేయనేటికిన్
ఘోరరణంబుసేయుఁగ న ♦ కుంఠితలీలను రమ్ము నిన్ను నన్
ధారుణిఁ ద్రెళ్ళనేసెదను ♦ తమ్ములతోడనుగూడ ; సర్వభూ
దారులు వీనుచచ్చెనని ♦ తద్దయుమోదము నందునట్లుగన్.

(ఇంచుకయూరకుండి) కాలము దాటుట కెవ్వరును శక్తులుగారు గదా ! (జననీ సోదరులఁజూచి) మీరందఱును సంపూర్ణమైన నిద్రయు మునింగియున్నవారు (ధర్మరాజునుద్దేశించి)

మ॥ ధరణీపాల శిరస్తటీమకుటస ♦ త్కారంబున న్మించు భూ
వరచంద్రుండు ; యుధిష్ఠిరుండకట స ♦ ద్భాగ్యంబులంబాసి భీ

కరశార్దూలమృగంబు లెల్లయెడలన్ ♦ గన్పట్టుచుండంగ సో
దరులం గూడి మునింగె నిద్దురను ధా ♦ త్రా ! యెంతవ్రాల్వ్రాసితో.

(అర్జునునిఁజూచి)

ఉ॥ దివ్వను శత్రుబృందములను ♦ జెండఁగఁజాలిన యస్త్రవేత్త బల్
మన్మథరూపువాఁడు జన ♦ మాన్యచరిత్రుఁడు సద్గుణుండు నా
కన్నడి తాపముల్ మునుపటి ♦ కంటక సూక్ష్మశిలాతలంబునం
దెవ్వధిఁ బండఁగాఁగలిగె ♦ నేమని దూఱుదు ధాతవ్రాఁతలన్.

(నకులసహదేవులనుజూచి)

కం॥ ఎండను గన్నులఁ జూడక
నుండెడి మాద్రీవరసుతు ♦ లుగ్రాటవిలోఁ
జండరవంబుల కోర్చియు
బండిరి దేహము లెఱుఁగక ♦ బ్రారబ్ధగతిన్.

(కుంతినిఁజూచి) ఓతల్లీ ! బలపరాక్రమశౌర్యవంతులగు నేవుర కుమారుల గల్గియుండియు, నీవెట్టి యిక్కట్లపాలయితివి? ఆహా !

ఆ॥ వె॥ కుంతిభోజుపట్టి ♦ గోవిందుమేనత్త
పాండునృపునిపత్ని ♦ పాపరహిత
మృదులశయ్యలయందు ♦ నిదురవోయెడుదేవి
గాఢసుప్తినందెఁ ♦ గటికనేల.

అక్కటా ! ఎట్టి యిడుములబడవలసివచ్చినది. ఇట్లగునని యెన్నఁడేనను గలలోనైనఁ దలంచియుంటినా. (దైవమునుద్దేశించి) హా ! ద్వారకావాసా ! కృష్ణా ! దీనచింతామణీ ! నిరంతరము మమ్ము రక్షింపుచుండు దాక్షిణ్యశాలివైన నీవుగూడ యిప్పుడు మాయెడల నిర్దాక్షిణ్య మేలవహించితివో తెలియకున్నది.

శా॥ దేవా ! మాయెడ నీకటాక్షమును బ్రీ ♦ తిం జూపి బాహాటమా
నీవాత్సల్యముచేత ధారుణిసుమా ♦ నేరంబులన్ దిద్ది మా

భావంబందువసింపుచుండి ఘనతా • పంబార్పుమీ మొ్రక్కెదన్
నీవేదైవమటంచు సుందలఁచి తం • డ్రీ! బంధుచింతామణీ.

శా॥ వేదామోదిత విశ్వసంభరిత శ్రీ • వేదాంతవేద్యా హరీ
రాదా! నీదయమాపయిన్ గుణమణీ • బ్రహ్లాదునింగావగా
లేదా! మున్ను భవత్కటాక్షమునఁ గా • ళిందీమహాదేవల్లభా
వాదా! మమ్ముల బ్రోవఁగల్గినయెడన్ • భక్తౌఘ చింతామణీ.

కవిరాజవిరాజితము.

ఖలుఁడగు నాధృతరాష్ట్రనిపుత్త్రుఁడు • కల్పనజేసినమాయలనున్
దెలియఁగజాలక మందిరమందునఁ • దిన్నగవాసము సేయగనున్
చలమున నాతఁడు మమ్ములనందర • జంపఁదలంపుచు దానికినిన్
గమువడియగ్నినిఁ బెట్టకదప్పక • గ్రిన్ననజేసితి మిచ్చటికిన్.

ఓ! మహానుభావా! ఆపద్బాంధవా! మాయందునీకుఁగరుణలేక పోయినను కుంతి నీకు మేనత్తయగుటంజేసి, యామెను జూచియైన మమ్ము రక్షింపుము.

విహారలహరి.

దేవ దేవ దేవరా • బ్రోవరమ్ము శ్రీవరా।
భావమందు నిన్ను నే • గావవేడుచుంటిగా ॥
చిన్ననాటనుండినిన్ • వన్నెమీఱగొల్వఁగా।
జన్నెబ్రోవకుంట యు • న్నన్న నీదు దాసులన్ ॥
క్రూరబుద్ధిబూని యా • కౌరవేంద్రుఁడక్కటా।
ఘోరసంకటంబులకై • గూర్చెదుర్దైవయోనర్చెడిన్ ॥
పంతమేలనీకు శ్రీ • కాంత! యిప్పుడిట్లుమా।
చింతవేగదీర్పఁగాఁ • జెంత జేరుమాహరీ ॥

(ఇంచుకయూరకుండి) ఆహా! వీరందఱును దీర్ఘనిద్రాపరవశులై యున్నారు. 'నిద్రసౌఖ్యమెఱుఁగ' దను వాక్యము నేటికనుభవమునకు

వచ్చినదిగదా. సప్తద్వీపసముద్రముద్రితమహీసామ్రాజ్య భారంబును దనదోఃపీఠిని నిల్పఁజాలిన యీధర్మచరిత్రుఁడైన యుధిష్ఠిరుండు తమ్ములతోఁగూడ కఠినపాషాణయుతమైన యీ వట్టినేలయందు తన బాహువులే తలగడలుగాఁ జేసికొని శరీరము మఱచి నిద్రించుచున్నాఁడు. కుంతిభోజునకుఁ గారాబపుపట్టియై, సద్గుణభావుండగు వసుదేవునకు జెల్లెలై, సర్వజగత్కర్తయగు శ్రీకృష్ణునకుఁ మేనత్తయై, భరతకులప్రదీపుడైన విచిత్రవీర్యునకు గోడలై, యరిరాజ భయంకరుండును, విమలగుణుండును, సత్యసంధుండునునగు పాండురాజునకు భార్యయై, దేవతావరప్రసాదంబున జనించిన దుర్వారబలులగు నేవురతనయులకుఁ దల్లియై, యెండకన్నును వానకన్నును నెన్నఁడును నెఱుంగని యీకుంతి యిట్టి ఘోరకాంతారమున శయనించు దుస్థితిబట్టెనుగదా. విధికృత మెవ్వరు దప్పింపఁగలరు? (ఇంచుక యూరకుండి) నాకేమియోగాని దాహము మిక్కుటముగ నగుచున్నది.

"ఉ॥ వాయుతనూజ ? లక్కయిలు ♦ బాపి విపద్దశనందకుండ మ
మ్మీమ్మెయెడ కెత్తి తెచ్చితివి ♦ యిప్పుడు దాహము గొంటిమయ్య బల్
తోయములెందునైన గఁడు ♦ దొందరగా గొనివచ్చిబ్రోవుమీ
యీయమడస్సియున్నయది ♦ యీకవలుల్ బిలువంగఁబల్కరే."

అని అన్నగారు వచించియు నిద్రను జెందినారు. అల్లదిగో ఎదుటగా నొక కాసారంబుఁ గనుపట్టుచున్నది. నా దాహముదీర్చుకొని, వలసిన సలిలంబులుఁగొని తెచ్చియుంచెదను. వీరు నిద్రలేచినపిదప దాగ్రుదురు.

(నిష్క్రమించును.)

(తెరవాలును.)

రంగము:—హస్తినాపురమున ధృతరాష్ట్రుని మందిరము.

[ప్రవేశము—దుర్యోధనుఁడు:—]

దుర్యో—(తనలో) ఆహా! 'తానొకటితలచిన దైవ మింకొకటిచేయు' నను పలుకులు సత్యమైనవిగదా. (పురోచనునుద్దేశించి) మిత్రమా! పురోచనా! నీకెట్టివిపత్తువచ్చినది.

తే॥ గీ॥ నాకు నుపకృతిసేయు మ ♦ నంబునందుఁ
దలచి; వారణాసికిఁబోయి ♦ దైవవిధిని
లక్కయింటను దగ్ధమై ♦ నుత్కి...నావె
పాండుసుతుల ప్రాణంబులఁ ♦ బాపి సఖుఁడ.

అక్కటా! నీమృతికి నేనే కారణంబుగదా. పాండవుల మరణ వార్త నీవు స్వయముగా వినిపించి నాచే సత్కృతిబడయుదువని నిరీక్షిం పుచుండగాఁ బిట్టపిడుగువంటి యీవార్త నాచెవినిఁబడెను. అయ్యో! దాయలగు పాండవేయులు మృతినొందినను నీవు లేకుంటచే నాకంత సంతసము గలుగకున్నది.

[కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

కర్ణు—(తనలో) ఇదుగో! రారాజగు దుర్యోధనుం డిచ్చటనే యున్నవాఁడు.

(సమీపించును.)

దుర్యో—మిత్రమా! కర్ణా! అరుదెంచితివా!

కర్ణు—నీకై నీమందిరంబున కరిగితినిగాని యచ్చటలేకుంటచే నిట్లు వచ్చితిని. (ఇంచుక యూరకుండి) కౌరవేశ్వరా! నీము ఖము నే డేలనోగాని విచారమున కాటపట్టయియున్నట్లు గానిపించుచు న్నదే. కారణం బడుగవచ్చునా.

దుర్యో——మిత్రమా ! ఏమనిచెప్పుదును ?

తే॥ గీ॥ పాండవుల నెట్టులైనఁ జం ♦ పంగఁదలఁచి
లక్కయిల్లు నిర్మించిన ♦ మొక్కలీఁడు
మన పురోచనుఁడు; సఖుఁడు ♦ మాన్యగుణుఁడు
పావకజ్వాల లందున ♦ భస్మమయ్యెఁ.

కర్ణ——ఏమీ ! పురోచనుం డగ్నిహోత్రున కాహుతియయ్యెనా ! అదియెట్లు.

దుర్యో——లక్కయింటి కగ్నిఁబెట్టి తప్పించుకొనలేకపోవుటచే మడిసెనని తలంచెదను.

కర్ణ——పాండవుల సంగతి యేమైనది.

దుర్యో——వారునుఁ బురోచనుని మార్గమునే బట్టిరి.

కర్ణ——అక్కటా ! పాండవేయులు మడిసిరా ? (ఇంచుక విచారించును)

దుర్యో——మిత్రమా ! పాండవుల మరణము నీకు విచారంబును గొలుపుచున్నదా !

కర్ణ——

తే॥ గీ॥ వారు నీమూలమున నాకు ♦ వైరులయ్యు
నేమి కారణంబోగాని ♦ యెఱుఁగఁజాల
వారిజూచిన సోదర ♦ భావమమరె
నందుచేతను యొక్కింత ♦ డెందమందు
చింత జనియించె నాకును ♦ క్షితితలేంద్ర.

(తనలో) ఏవురు పురుషులును నొక్క వనితయు నా చతుశ్శాలా దావానలజ్వాలల దగ్ధులైరని వింటిని గాని యా మరణించినది యింక నెవ్వరో యై యుందురు. నిరంతర శ్రీకృష్ణ కృపావర్ధిష్ణులగు వారి క పాయంబులు వాటిల్లునని నాకు దోచదు. ఆ భీముండీ సుయోధనుని

కన్నగడు మాయోపాయ దురంధరుఁడు. వాసుదేవుని దయచే వా రీపాటి కెక్కడనో సురక్షితులై యుందురనియే నానమ్మకము.

దుర్యో—మిత్రమా! నీ వెంత దయార్ద్రహృదయుఁడవోయి. శౌర్యవంతు లకిదియేనా లక్షణము. ఇట్టివాడవు సంగరంబున నేవిధంబునఁ జరింతువో తెలియకున్నది.

కర్ణు—కరుణ గలిగినవానికిఁ బగవాఁడు మడిసెనన్నను జాలిపుట్టునుగదా. కొండొక కారణంబున మీకును వారికిని వైరముగల్గినను మీకుఁ బినతండ్రి పుత్రులుగదా.

దుర్యో—తే॥ గీ॥ సంతసంబున నుండెడి ♦ సమయమందు
జిత్తమందునఁ జింతను ♦ జేర్చ దేల
నేల నిష్కంటకంబుగ ♦ నేలవచ్చు
గాదె చిక్కు జింతయు లేక ♦ కర్ణ! మనము.

మఱియును క్షత్రియులు రాజ్యలాభంబునకై వారు వీరను భేదము మనమున నుంచుకొనకుందురు. మాయోపాయముచేతగాని పరాక్రమముచేతగాని, రాజ్యము సంపాదించుట రాజుల కుచితకార్య మని నీ వెఱింగియుండవా!

కర్ణు—గతించినదానికై యిప్పుడీ చర్చయేల? పాండవుల మరణంబును గూర్చి మీ తండ్రిగారికిఁ దెలిసినదా.

దుర్యో—ఇంతవఱకునుఁ దెలిసినట్లు దోఁచదు. అయినను దెలియక దాగునా! ఒకసారి తండ్రిగారికడకరిగి వచ్చెదను. అక్కడ సమస్తమును దెలియఁగలదు. (నిష్క్రమించును)

(తెర లేచును.)

[ధృతరాష్ట్రుఁడు భీష్ముఁడు దుర్యోధనుఁడు ప్రవేశము]

ధృత—వత్సా! దుర్యోధనా! వారణావతంబునుండి పాండవుల కుశల వార్తలేమయిన వచ్చుచున్నవా!

దుర్యో—(తనలో) ఈతఁడింకను పాండవుల మరణమును వినలేదు. నెమ్మదిగా నదియే బయలుపడవలయునుగాని నేను మాత్రము చెప్పరాదు. (ప్రకాశముగా) ఇంతవరకును నేవార్తలును వచ్చినట్లులేదు.

ధృత—ఏటికోగాని నా యెడమకన్నును నెడమ భుజంబును నదరుచున్నది.

భీష్మ—

తే॥ గీ॥ కొడుకు మాటల నాలించి ♦ క్రూరమైన
బుద్ధి బూని నీవును గదా ♦ పుణ్యమతులఁ
బాండవేయులఁ గాశికి ♦ బంపినావు
రాజ్యమును గొందమంచును ♦ రహిఁదలంచి.

నీతమ్ముఁడైన పాండురాజు నీకై యెన్ని కష్టంబులనోర్చి వైరులను జక్కఁడచి యెంతయో ధనముదెచ్చి యనేక యాగంబులు జేయించి తుదకు శాపవశంబున మరణమందినాఁడు. అట్టి యెడలఁ దమ్ముని పుత్రులనియైనను దలంపక వారిని రాజ్యంబునుండి వెడలనడపితివి. నాకెందుకని నేనూరకొంటిని.

ధృత—మహాత్మా! మన్నింపుము. తెలిసియో తెలియకనో చేసినాను ఇంక వారి నిచ్చటికి మరల రావించెదను.

దుర్యో—(తనలో) బ్రతికియున్నగదా వారిని రావించుట.

సేవ—(ప్రవేశించి) దేవా! వారణాసినుండి ఖనికుఁడరుదెంచి భవద్దర్శనార్థమై వేచియున్నాఁడు.

ధృత—శీఘ్రముగ లోనికి రానిమ్ము. పాండవుల కుశలవార్త నాలింప నాచిత్తము తత్తరమందుచున్నది.

[ఖనికుఁడు ప్రవేశించును.]

ఖని—(తనలో) పాండవులను సుఖముగా బిలమునుండి తప్పించితిని. వారీపాటికి సుఖముగా నెక్కడనో జేరియుందురు. వారణాసి యందుఁ బాండవులును గుంతియు మరణించిరని చెప్పుకొనుచు న్నారు. కానిమ్ము, యిదియు నొక మేలే. బ్రతికియున్నా రని తెలసినచో నీ దుష్టుండగు కౌరవేంద్రుండు మఱియొక మాయ బన్నును. కావున వారు గతించిరనియే చెప్పెదను. (ప్రకాశముగా ధృతరాష్ట్రుని జూచి) మహారాజా వందనములు.

ధృత—ఖనికా! నీవు వారణాసినుండియే వచ్చుచుంటివా!

ఖని—అవును.

ధృత—పాండవులచ్చట నేమంబుగ నుండిరా!

ఖని—అచ్చట పాండవు లెచ్చటనున్నారు?

భీష్మ—ఏమి! పాండవు లచ్చటలేరా!

ధృత—దేవా! ఏమియు నెఱుగనట్లు పలికినచో నేమి చెప్పుదును. రా జాగ్రణీ! నీవు నన్ను వధించినను భయంబందువాడనుగాను.

దుర్యో—ఖనికా! ఎందుకీ యనవసరప్రసంగము? చెప్పఁదలంచిన దేది యో క్రమముగాఁ జెప్పుము.

ఖని—అయ్యా! ఎవ్వరును నేమియు నెఱుంగన ట్లడుగుచుండుటను జూచి నేనిట్లంటిని. ఓ ధృతరాష్ట్రమహీపాలా! పాండవుల నేమంబుగ నెట్లుందురు.

ధృత—పాండవులు నేమంబుగలేరా!

భీష్మ—ఖనికా! ధర్మపరాయణులగు పాండురాజ తనూజులు క్షేమం బుగలేరా! అది యేదియో సత్వరముగఁ జెప్పుము. చిత్తము సంతాపమందుచున్నది.

ఖని—అయ్యా! వారి దుర్వార్త చెప్పుటకు నోరాడకున్నది. అయిన ను మీరింతకు బూర్వమే వినియుందురేమోయని యూహించెదను.

ధృత—"యొరసిన పుండుపై యుప్పు" బెట్టినట్లు పాండవుల కుశలంబు వినుటకు దొందరపడుచున్న నాడెందంబునకు మఱింత, సంతాపమేల కలుగఁ జేసెదవు.

ఖని—దేవా! రాజ్యమపహరింపఁ దలంతురేమోయని సద్గుణమూర్తులయిన పాండుకుమారులను నిలువెళలఁగొట్టితివి. అంతియే గాక నీతనయుఁ డొక లక్కయిల్లు నిర్మించినాఁడు. మీచే నిర్మింపబడిన మాయ లక్కయింటఁబడి యా పాండవులు దగ్ధులైరని చెప్పుటకెంతయుఁ జింతనొందుచున్నాను.

ధృత—భీష్మ—హా! (అని మూర్ఛిల్లి లేచుచున్నారు.)

దుర్యో—అక్కటా! ఖనికా! పాండవులీ లోకంబును విడిచి స్వర్గ సౌఖ్య మందబోయిరా!

ఖని—మీ దయచే వారికట్టిగతి ప్రాప్తించినది. మహారాజా! నీకోరిక నెఱవేఱినది. ఇంక నీవు నిష్కంటకంబుగ ధరావలయంబు బరిపాలింపవచ్చును. పాండవులేమిసేయుదురో యను భయము నీకిక నవసరము లేదు.

ధృత—(దుర్యోధనునిజూచి)

తే॥ గీ॥ పరమ పావనచరితులౌ ♦ పాండుసుతులఁ
బంపితిని నీదు మాటపై ♦ వారణాసి
వారి నచ్చోట బావక ♦ జ్వాలలందు
గూలునట్లుగ జేసితే ♦ కుమతి వగుచు.

ఓరీ! దుష్టుఁడా! ఎంత కార్యమును జేసితివిరా! పాండవుల మరణంబునకు నేనేగదా కారణభూతుండను.

తే॥ గీ॥ ఇట్టి మాయబన్నితివని ♦ యెఱుఁగలేక
బంపితందుకు నీవిట్టి ♦ పాతకంబు
సలిపినాడవు; వారలు ♦ సమసినారు
నేనె కారణంబిందుకు ♦ హీనచరిత.

దుర్మార్గా! ఎంతపని చేసితివిరా! విషపూరిత మధుఘటంబవని తెలియక మోసపోయితిని. ఆ పాండురాజుకంటె నాయందు భక్తి ప్రేమలు బూని సేవించు పాండుసుతుల మరణంబు నాలించియు హృదయము బ్రద్దలుగాక నిలచి యున్నది. కటా! ధాత దీనిని లోహముతో నిర్మించెను గాఁబోలు. (భీష్మునిఁ జూచి) తండ్రీ! వింటివా!

భీష్మ — వినకేమి! ఈవిషయమై నేనేమియు మాట్లాడరాదని మొదటనే యూరకొంటిని. కానున్నదో హీనగుణుండును, నొకరి బాగుఁ జూచి యోర్వలేనివాఁడును నగు నీ సుయోధనుండు చెప్పినంత మాత్రముననే పాండవులను పురినుండి నడిపితివి. సర్వస్వతంత్రత గలిగియున్న నీ కోరుటేల చెప్పవలెను. "నే పాండవుల జంపనన్నచో" ఈ దుర్మార్గుడేమిచేయగలుగును. ఇటువంటి వానిని జంపినను పాపములేదు. కులము నిర్దోషమగును. (దుర్యోధనుని జూచి) పాపకర్మా! ఎంతటికార్య మాచరించితివిరా! దుర్మార్గా! నీ ముఖంబు జూచినఁ పంచమహా పాతకంబులునుగలుగును. పాండవులను జంపించిన పాపము మిమ్ములఁగట్టికుడుపక మానదు. కులవృద్ధునగు నన్నుఁగూడపేక్షింపక నిట్లుగావించితివి. ఇంక మీకు జయంబు గలుగునను మాట కలలోనిది. మిమ్ములను కులనాశనకారణులని తలంప వచ్చును. కులము నాశనము జేసికొనుటకే యిట్టి పాపకార్యముజేసినాడవు. ఛీ! మీయెదుటను నుండరాదు. (నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

ధృత—(సుయోధనుని జూచి) కుమారా! భీష్ముండు వెళ్ళిపోయెనా యేమి? ఈతనికాగ్రహము వచ్చినదే. అక్కటా! నేనే స్వయముగా తెచ్చిపెట్టుకొంటిని. (తనలో) నేనిప్పుడేమయిన నంటినా, యీతనికాగ్రహమువచ్చును. (తనలో) ఇవ్విషయమై ద్రోణ కృపాదులతోఁగూడ యోచించి పాండవులకు దగిన కర్మల జేయవలయును. (నిష్క్రమించును.)

సుయో—(తనలో) ఇప్పుడు నాకు సంతోషముకలిగినది. పితామహ ద్రోణాదులు నన్ను దూషించినను నేను లక్ష్యపెట్టకయుండినచో వారేమిసేయఁగలరు. (నిష్క్రమించును.)

శని—(తనలో) పాండవుల మరణంబు నిజమనియే ధృతరాష్ట్రుఁడు నమ్మెనుగదా. సుయోధనుండు సంతసింపుచుండెను. కానిమ్ము. ఇదియునుమంచిదే. (నిష్క్రమించును.)

రంగము—హిడింబాసురుని వనము.

[కుంతి, ధర్మార్జుననకుల సహదేవులు నిద్రింపుచుండగా భీముఁడు ప్రవేశించును.]

భీము—(తనలో) ఇంకను వీరు నిద్రలోనే యున్నవారు. (ఇంచుక యూరకుండి నలుదిక్కులు గలయఁజూచి)

మ॥ అకటా వాకలి యెత్తుగానలికి స ♦ ట్లాకాశమున్ మబ్బుక్రి
మ్మకొనెన్ ధాత్రికి డిగ్గుతారలనఁగాఁ ♦ బుర్వుల్ ప్రకాశించెడున్
మొకముల్ భీతిఁ గొల్పజేయుచపముల్ ♦ మెండమ్యెని ప్పోటు; మా
కికనేదారియుఁ దోచదాయొగపె లో ♦ కేశా! యశోదాసుతా॥

భగవంతా వాసుదేవా! అన్నిటికిని నీవేయున్నవాడవు. మమ్ము రక్షించుభారంబు నీయుదియైయున్నది. (సోదరులనుజూచి) వీరంద

రుసు నిద్రలేచువరకును వీరికే హానియుఁ గలుగకుండ గదాధరుండనై రక్షింపుచుందును.

(తెరలో)

అల్లాల్లా! అల్లల్లా! అలఅల! అలఅల! సోదరీ! హిడింబీ! నేఁడు మనవన సమీపంబున కెవ్వరో నరులరుదెంచినారు. నీవు సత్వరమ్ముగ నరిగి వారలను వధించి నాకు రుచికరముగా వండిపెట్టుము.

భీము—ఏమిది! ఎవ్వఁడోకదా దైత్యునివలెనున్నాఁడు. ఇయ్యది రాక్షస సంచారమగు భూమికాఁబోలు. అక్కటా! తెలియక మేమిందుఁ బ్రవేశించితిమి. దైత్యార్భటంబు లధికమగుచున్నవే. సరే! దీనికాలోచింపనేల! భయమందనేల? యమగదాదండంబును మించినగదాదండము నాయొద్దనేయున్నదిగదా. ఎట్టిమృక్కడి రక్కసులువచ్చినను నొక్కపెట్టున జక్కఁడచెద.

(తెరలో)

అగ్రజా! నీయాజ్ఞ ననుసరింపుచున్నాను.

హిడింబి—(ప్రవేశించి) ఓరోరీ! దుష్టమానసులారా! మావనంబునఁ జొచ్చిన మీరెందుబోఁగలరు. మీరందరును నేఁడు మా కాహారమగుదురు. (భీమాదులమీఁదికి రాఁబోవును.)

భీము—(తనలో) ఇదియొకరాక్షసి. అబ్బా! ఏమి దీనిభయంకరరూపము. ఎట్లయినను దీని నిప్పుడు జంపి రాక్షసభయంబును మాన్పవలయును. (ప్రకాశముగా)

ఓ రక్కసీ! దూరముగానిల్వుము. ప్రాణంబుల కాశించితివేని పైకిరమ్ము. గదాధరుండగు భీముండిచ్చటనున్నాఁడని తలంపుము.

హిడిం—(భీముని తేఱిపాఱఁజూచి) ఆహా! మొదట వీరినిఁజంపుటకు నాగ్రహయత్తచిత్తనయి యరుదెంచితిని. కాని యిప్పు డీతని

ముఖబింబంబుజూచి నంతనే వీరిని వధించుటకు నాచిత్తము స మ్మతింపకున్నది. భళిరా! ఏమి! ఈపురుషవరేణ్యుని సో యగము.

ఉ॥ చేరలనేలగాఁదగిన ♦ చిన్నికనుంగవఁ గాంచినంత ల
క్ష్మీరమణీవతంసము వ ♦ సించెడుభంగినిదోఁచు, మోము నా
యాస్యరముజూడ బూర్ణశశి ♦ యందము నేలును; నెవ్వఁడోయితం
డారయఁ; జూచినంత వశ ♦ మయ్యెను నామదియేమిసేయుదుర్.

ఇట్టి సుందరమూర్తిని నే నెచ్చటను దిలకించియుండలేదు. ఈ తనినిఁజూడగనే నాచిత్తం బీతనిపైకిఁ బాఱుచున్నది. మదనుండదయుఁ డై తన పదునైనశరంబులు నాహృదయంబున నాటఁబఱుపుచున్నాఁ డు. విరహామగ్గల మగుచున్నది. ఈతని కూటమింగలియక నొక్కింత కాలమైనను దాళఁజాల. (ఇంచుక యూరకొని) ఇప్పుడు నే నీరూపం బుతో నీతనికడఁ జేరితినేని వికృతరూపమును జూచి రాక్షసియని న న్నుఁ జేఁబట్ట నిరాకరించును. కావున నా ఖేచరీవిద్యాప్రభావంబున దివ్యసుందరినై యరుదెంచి యాతనిచిత్తమును మోహసాగరంబున ముం చి నాయభీష్టంబు దీర్చుకొందునుగాక. (నిష్క్రమించును.)

భీము—ఇదియంతయు రాక్షసమయమైన యరణ్యమువలెనున్నది. సో దరులును దల్లియు నిద్రలేచినపిమ్మట వేరొందుస్థలమున కరుగు ట యుచితమని తోఁచుచున్నది. దినములు తప్పివచ్చినప్పు డెట్టి సంకటంబులు ప్రాప్తించునో! నేనుమాత్ర మతిజాగరూకుండ నై వీరిని రక్షింపుచుండవలయును.

[హిడింబి సుందరరూపంబునఁ ప్రవేశింపుచున్నది.]

భీము—(హిడింబినిఁజూచి) ఈయర్ధరాత్రిసమయంబున నొంటరిగా నె వ్వరో కాంతాతిలకం బిట్లువచ్చుచున్నది. ఈమె యెవ్వరై

యుండవచ్చును. ముల్లోకంబులను తన వీక్షణంబులచేత మోహంబున ముంచివేయఁజాలిన యీ సుందరాంగి యెవ్వరిచేతనైన బాధింపఁబడలేదుగదా !

హిడిం—(తనలో) ఈపురుషవరేణ్యుం డిచ్చటనే యున్నవాఁడు. ఇంక నేను సందియంబందనేల. ఈతనిని సమీపించెదగాక. (భీముని సమీపించి) మహాపురుషా !

తే॥ గీ॥ ఎవ్వరవొగాని నిన్ను నే ♦ నెఱుఁగనైతి
నార్తనై మ్రొక్కుచుంటిని ♦ నధికభక్తి
నాయభీష్టముఁదీర్ప ము ♦ నంబునందు
కరుణదాల్పుముదప్పకఁ ♦ గలుషదూర.

భీము—(తనలో) ఈమె యిచ్చటి కొంటరిగా నరుదెంచుట కేమికారణమో! నాకీమె మ్రొక్కి యభీష్టముఁదీర్పుమని కోరుచున్నది. ఈమె యభీష్టమెట్టిదో అయినను అడిగెదనుగాక. (ప్రకాశముగా)

మ॥ తరుణీ ! యెవ్వతెవీవు; యీాకరణి రా ♦ త్రింబందు నిచ్చోటకీ
వరుదేరన్ బనియేమి; నన్నుఁ గని సం ♦ ప్రార్థింపగానేల ; త
స్కరులెవ్వారలునైనఁ గ్రూరులయినన్ ♦ గారించిరో కాని చో
నరగన్ జెప్పుమ భీష్టమేదొ వినఁగన్ ♦ గౌతూహలంబయ్యెడిన్.

హిడిం—మన్మథసమానసుందరా !

తరల.

కలదునామది నొక్కకోరిక ♦ కామసన్నిభరూప ; సీ
వలనఁగాదని యంటివేనియుఁ ♦ బ్రాణముల్ ధరవీడగాఁ
దలఁచివచ్చితి నమ్ముమీాసను ♦ తథ్యమూ నవచియింతు; నిం
కలఘువేమను దీర్పుమీాయది ♦ యార్తనై నినుఁ జేరితిన్.

భీము—(తనలో) ఈమె యభీష్టమెట్టిదియై యుండునోగదా. (ప్రకాశముగా) రమణీ! సందియమందెదవేల. చెప్పుము.

హిడిం—ఓ మహానుభావా! చల్లకరుదెంచి ముంత చంకనుబెట్టినందున లనఁ బ్రయోజనమేమున్నది. నేనీవనంబున కధికారియగు హిడింబాసురుండను దైత్యునకు సోదరిని. నాపేరు హిడింబి. నాయగ్రజుండు నన్నుఁగని మన వనంబునకు నరులెవ్వరో యరుదెంచిరి కావున వారిని వధింపుమని యాజ్ఞనీయ మొదట నే నిచ్చోటి కరుదెంచితిని. నీ సుందరవిగ్రహంబు జూచినయంతనే చిత్తము మాఱిపోయినది. మన్మథుండించుకయైనను గరుణలేక దన పుష్పశరంబులు నాపైఁ జిమ్ముచున్నాఁడు. ఇంక నీవు నన్నుఁ దప్పక గరుణింపవలెను. 7/17

భీము—(తనలో) దైత్యయువతికి యిట్టి రూపురేఖావిలాసంబులుండుట యెచ్చటను జూడలేదు.

తే గీ॥ ఇట్టి నడిరేయి యందున ♦ నిట్టిరూపు
దాల్చి యరుగుదెంచినయట్టి ♦ తరుణిఁజూడ
మనము చలియింపదే యెట్టి ♦ మునులకైన
మనుజులనుగూర్చి యింక జె ♦ ప్పంగనేల.

కాని నాచిత్తంబునుమాత్ర మించుకయైనను జలింపనీయ కూడదు.

హిడిం—వీరపురుషా! నీవు నన్నుఁగూర్చి యేదియో సందియంబందుచుంటివి. ఆలస్యమున కీయువిద తాళజాలదు. నాయభీష్టము దీర్చితివేని నావలన నీ కనేక సాయంబు లొనఁగూడును.

భీము—స్త్రీవగు నీవలన నాకుగలుగు సాయంబెట్టిదియో చెప్పుము.

హిడిం—ఈ వనంబునకెల్ల మదీయసోదరుండగు హిడింబాసురుం డధిపతి. మీరాక నాతఁ డెఱింగెనేని మిమ్ములనందఱ నొక్క

పెట్టున వధించును. ఈనిద్రఁబోయెడివారిజోలి నీకేల. హానివలన నీ కేయపాయంబును లేకుండ నిన్ను దూరముగాఁ గొనిపోయి రక్షించెద.

భీము—ఓ వెఱ్ఱిదానా! మీయన్నసంగతిఁ జెప్పి నాకు భయంబు గొలుపఁజూడకుము.

తే॥ గీ॥ అష్టదిక్పాలకులఁ గూడి ♦ యమరభర్త
యరుగుదెంచునుగాక ఘో ♦ రాజియందు
భయము నిసుమంత జెందను ♦ పడతి! వినుము
దైత్యవల్లభు మాటను ♦ దలఁపనేల.

ఇదియా నీవు చేయనెంచిన సాయము. ఇంతియేగదా. ఒకవేళ నేను నీయన్నయగు హిడింబాసురునికి భీతిల్లుదునని తలంచితివేమో. అట్లెన్నటికిని దలంపకుము. చతుర్దశభువనంబులును నొక్కపెట్టున నెత్తివచ్చినను బోరాటంబునకు వెనుదీయక వైరిబృందంబును మదీయచండగదా దండంబుచేఁ బిండిపిండిగఁ గావించెదను. (ఇంచుక యూరకుండి) అదియునుగాక నీకై యీమాతాసోదరులను విడనాడి రమ్మనుచుంటివి. ఇదియేటిమాట. దైత్యాంగనవగు నీపొందును కాంక్షించి తల్లిని సోదరులను విడనాడుదునని తలఁచితివా!

హిడిం—వీరాగ్రేసరా! తెలిసియో తెలియకనో పలికిన పలుకుల మన్నింపుము. మాయన్న కంటబడకుండ మిమ్మందరిని నింక వేరొకచోటికి దీసికొనిపోవుదును. నాయభీష్టము దీర్పుము.

భీము—నీవు మాంసాశనివి. నేను సుక్షత్రియవంశసంభూతుండను. నీకును నాకును మైత్రి యెట్లగును. ఇంక నీమాటల గట్టిపెట్టి నీయన్నతో నివ్వనంబున నరులున్నారని చెప్పుము. అతఁడా మాటల నాలించి యరుదెంచెనేని నిమిషమాత్రంబున నాతనిప్రా

ణంబుల గొని వనమున బాంధులు నిర్భీతిగ సంచరించునట్లు గా వించెద.

హిడిం—అగ్రజుని నీవు వధించుటకుగూడ నేను విచారింపను. నీవాతని జంపినను సరే. నాయిష్టముమాత్రము దీర్పుము.

ఉ॥ గారవమునీయెడన్ మిగుల • గానిడి నాదగు నగ్రజున్ దిర
స్కారమొనర్చినిన్ను విభు • గావరియింపగ వచ్చినాను; భూ
దారకులాబ్ధిపూర్ణశశి! • తప్పకనాదగు కోర్కెదీర్పుమా
సారయశంబు జేకుఱును • సర్వశుభంబులు మిమ్ముజేకుడిన్.

నేను దైత్య యువతినని సందియుంబందవలదు. నేను కామరూప సంచారిని. ఎప్పుడేయేరూపము గావలయునో యట్టిది తప్పక దాల్ప గల సామర్థ్యమున్నది. ఇదియుంగాక నన్ను నీవు స్వీకరించితివేని నా వలన నీకుఁ బెక్కు కార్యములగును.

భీము—(తనలో) ఆహా! ఈకోమలి వాక్యంబులు నాచిత్తంబు నెంతయుఁ జలింపఁజేయుచున్నవి. ఇక్కాంతామణి నన్ను వరుని గాఁ జేకొనఁదలంచి యగ్రజుని విడిచి వచ్చినదఁట. ఆతని వధకుఁ గూడ సమ్మతింపుచున్నది. (ఆలోచించి) అవును. ఇందాశ్చర్యమేమున్నది. విదర్భరాజనందనయగు రుక్మిణియు కృష్ణుని బెండ్లియాడఁదలంచి, యింటలకు వద్దమువచ్చిన యామె సోదరుని కృష్ణుండు పరాభవించినప్పుడుపేక్షింపలేదా.

హిడిం—మహాత్మా! యోచింపుచుంటివేమి! అన్నము పెట్టవచ్చినప్పుడు నిరాకరించువాడెవడైన యుండునా! మార్గవశమునఁబోవు సమయంబున చేతికిదొరకిన ధనంబును నెవ్వఁడైన బాఱవేయునా! తనంతతాను వలచి వచ్చిన చేడియ నుపేక్షించుట నీకు ధర్మముగాదు. ఈ జన్మంబున నాకు నీవే మనోహరుండవని తలంచి వచ్చితిని.

మ॥ కరుణన్ నీమ కృపారసంబొసఁగినన్ ♦ గాపాడిరక్షింతువో
స్మరుఁడిప్పట్టునవేయు బాణములనన్ ♦ జావంగవీక్షింతువో; సుం
దర! నీచిత్తమునాదు భాగ్యమిఁక వా ♦ దంబేల నేనన్యథా
శరణంబున్నాస్తి యటంచుఁజేరితిని మూఁ ♦ సంరక్షయుం చిట్టులన్.

[తెరలో]

ఓసీ! హిడింబీ! ఆనరకీటకంబులను వధించి తీసుకొని రమ్మని నేను చెప్పి పంపగా, నా కార్యము మఱచి యీ పురుషునితో నెవ్వియో సరస సల్లాపంబులు గావించుచుంటివా! ఏమే! నీ ధైర్యము ఇదిగో వచ్చుచున్నాను.

హిడిం—ఓ! బలశాలీ! రక్షింపుము. రక్షింపుము. మా యన్న దండతాడిత మహోరగంబు కరణి మండిపడుచు వచ్చుచున్నాఁడు. నన్నింక బ్రదుకనీయఁడు.

(భీముని పాదములపై బడుచున్నది.)

భీము—కల్యాణీ! భయమందకుము. నీయన్నయగు నా మృక్కడిరక్కసుని నిమేషకాలంబులో నంతకునిపీటి కతిథిగాబుచ్చివచ్చెదను. ఆతండిక్కడ కరుదెంచెనేని మా సోదరుల నిద్రకు భంగము గలుగును. నేను వచ్చువరకును నీవు వీరి నతిజాగరూకురాలవై యరయుచుండుము.

(నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—(అదరిపడిలేచి) ఏదియో యొక భయంకరమైన ధ్వని నాకిప్పుడు వినవచ్చినది. ఇది యేమైయుండును. ఇప్పుడు వినవచ్చిన యీ భయంకరారావంబునకు నా జననీసోదరులేమియు భయమందక నిద్రింపుచునేయున్నారు. ఇదియునొక మేలే. అలాక్షాగృహదావంబునుండి భీముండు మమ్ములదప్పించి యిచ్చోఁ

జేర్చియున్నాఁడు. వీరందఱును మార్గాయాసంబున మిగుల డస్సి మేనుల మఱచి నిద్రింపుచున్నారు. అహా! నాతమ్ము లెట్టి ప్రదేశమునందు శయనించినారు!

సీ॥ ఒరులకును గీడుల ♦ నొనరింప గాఁబోరు
పరయువతులపైన ♦ భ్రాంతిఁగొనరు
స్వప్నంబునందైన ♦ సత్యంబుదప్పరు
న్యాయమార్గంబు నె ♦ న్నండు విడరు
పృథ్వీసురులసేవ ♦ విడనాడ నెంచరు
సేవకాళిని శిక్ష ♦ సేయబోరు
పెద్దలతో నెప్పు ♦ డుద్ధికాండ్రైయుందు
రితర సంపదలకు ♦ నీర్ష్యజెంద

తే॥ గీ॥ రట్టి సుగుణచరిత్రులౌ ♦ ననుజు లకట
కంటకపరీత మైనట్టి ♦ కటికనేల
నిద్రబోవుచు నున్నారు ♦ భద్రముగను
ధాత వ్రాసిన వ్రాలును ♦ దాటఁ దరమె॥

(తల్లినుద్దేశించి) హా! తల్లీ! నీవు మహాసుకుమారాంగివి. ఎప్పుడును నంతఃపురంబునందనేకవేల దాసీ జనంబులు బరిచర్యలు సలుపుచుండ సౌఖ్యంబు గాంచుచుండెడిదానవు. అట్టి నీకు మా మూలంబున నిట్లు సంకటంబులు బ్రాప్తించినవిగదా.

చ॥ పతిగతియింపగా భువిని ♦ బ్రాణములఁబాయక యెట్టులెట్లొ యీ
సుతులను జూచుకొంచు మది ♦ శోకము మ్రింగి విరోధి నీమనా
యతమతిఁజేరి కాలమును ♦ నట్టులఁబుచ్చుచు నుండఁజూచి దు
ర్మతియగు నాసుయోధనుఁడు ♦ మాకటు జేయగనెంచె నగ్గలన్.

ఆ దుర్మార్గుడయిన దుర్యోధనుండు మనల నందఱ లాక్షాగృహంబున దగ్ధులుగాఁజేయఁ దలంచెను గాని నీకడుపు చలవచే మేము

బ్రతికితిమి. నీవును సుఖంబుగ నుంటివి. మనల నందరను భీముం డీ స్థలంబునకు సుఖముగాఁ జేర్చినాఁడు. (ఇటునటుఁ జూచి) తమ్ముఁడా! భీమసేనా! భీమసేనా! ఏమిది పలుకవు. (శయ్యదగ్గరకరగి చూచి) ఏమిది! భీముడు గనుపింపఁడే. ఏమాయెనోగదా. ఎన్నఁడును మమ్ము విడనాడి యెచ్చటికినిఁ బోయి యెఱుంగఁడు. ఇట్టి నట్టడవిని మమ్ము డించి యితఁడెచ్చటికిఁ బోయి యుండును. హా! తమ్ముఁడా! వాయునందనా! మాతో గడగండ్ల గుడువలేక మమ్ము విడిచి నీదారి నీవు చూచుకొంటివా! (విచారించును.)

హిడిం—దేవా! మీతమ్ముఁడగు భీముండీ ప్రాంతంబునందున్న హిడింబాసురుండను మ్రుక్కఁడి రక్కసునితోఁ బోరుసల్ప నరిగినాడు. ఇప్పుడే రాగలఁడు. అతఁడరుదెంచువరకును మిమ్ముల రక్షింపుచుండుమని నాకాజ్ఞాపించినాఁడు.

ధర్మ—తండ్రీ! భీమా! నీకింత సాహసమేలనోయి. మమ్ముల నెవ్వరినయిన సాయంబుగొనిపోవక యొంటిగా దైత్యునితోఁ బోరాడనేల నరిగితివి. నీవు మరల నరుదెంచి నా కన్నులకు విందు గూర్చు భాగ్యము నేను నోచితినా.

(కుంతి నిద్రనుండి లేచును.)

కుంతి—కుమారా! ధర్మనందనా! ఏవియో భయంకరార్భాటంబులు వినవచ్చుచున్నవి. ఇది రాక్షస సంచారంబుచే నొప్పుచుండెడి భూమి కాబోలు. మన భీముండేడి?

ధర్మ—తల్లీ! అతఁడీ ప్రాంతంబుననున్న హిడింబాసురుండను దానవునితో బోరొనర్ప నరిగినాడఁట.

కుంతి—అక్కటా! భీమసేనా. ఒంటిగా నరిగితివా. తనయులారా! భీమున కెట్టిహాని కలుగునోకదా. నాచిత్తంబున ధైర్యమాగక యున్నది.

ధర్మ—జననీ ! నీవు భీముని సంగతి నెఱింగియుండియు నీరీతి విచారపడ దవేల ? (అర్జునుని జూచి) అర్జునా ! నీవు బాణపాణివై భీముఁడున్న దెసకరిగి యవసరమయ్యెనేని యతనికి సహాయంబొనర్పుము. అంతియేగాని బాల్య చాపల్యమున సాహసముమాత్రము సేయకుము. మన దినములు తప్పివచ్చినవి.

అర్జు—అగ్రజా ! ఆజ్ఞ ననుసరించెదగాక !

కుంతి—(హిడింబినిఁ జూచి) యువతీలలామా ! నీ వెవ్వరవు? ఈ ఘోరారణ్యంబున నున్న మాకడకేల యరుదెంచితివి. మమ్ముఁ గడతేర్పఁ దలచి యరుదెంచిన దైత్యవనితవు గావుగదా. నిన్నుఁ జూచిన మాకెంతయో సందియంబు గలుగుచున్నది.

హిడిం—తల్లీ ! నీవు దలంచినట్లు నేను నిజముగా దైత్యవనితనే. ఇప్పుడు భీమునితోఁ బోరాడుచున్న హిడింబాసురుండు నాయన్నయగును. తోలుదొల్త యాతని యానతినిబూని యిచ్చట కరుదెంచి విశాలవక్షుండును, బూర్ణేందుబింబ వదనుండును, కంజనేత్రుండును, నాజానుబాహుండును, మహాబలపరాక్రమ సంపన్నుఁడును నగు భీమునింగాంచి మదనుబారికి లోనై యాతండే నాకు దైవంబును, మనోహరుండును నని తలంచి యాతని సన్నిధి కరుదెంచితిని. ఇంతలో నాయగ్రజుండు దీనింగని మిమ్ములను నన్ను గూడ మ్రింగదలంచి భయంకర రూపుండై యరుదేరగాఁ జూచి మీకు నిద్రకు భంగమగునని తలంచి భీముండు వానిని సమీపస్థలమునకు దీసికొనిపోయి పోరాటంబునకుఁ దలపడెను. ఆతఁడు జయము వహించి సత్వరమ్ముగనే రాఁగలండు.

[తెరలో]

ఉ॥ చేరవు మమ్ము నెవ్వరిని ♦ జెచ్చెర సాహసమట్లు బూని యీ
తీరున నేగుదెంచితివె ♦ దేవవిరోధిని గూల్పగా! నదే
తూరుపు దెల్లవాఱె మన ♦ దోర్బలమెక్కుడు వేళయయ్యె నీ
వ్వారక గొంతిసేపు భుజ ♦ యుద్ధమొనర్చి వధింపుమీతనిన్॥

ధర్మ—అవిగో! అయ్యవి యర్జునుని పలుకులు. తమ్ముడు సుఖము గా నరుదెంచుగాక.

కుంతి—(హిడింబినిఁ జూచి) దానవాంగనా! నీవెక్కడ మాభీముండె క్కడ. నరమాంస భక్షకురాలవగు నిన్ను గ్రహించుటకు మా భీముండెట్లు సమ్మతించును. ఇట్టి యాస నీ మనంబుననుండి విడనాడుము. ఇంతవరకు నీవు మమ్ములను రక్షించుచున్నందు కును, నా కుమారుని వార్త చెప్పినందులకును మేము నీయెడల గృతజ్ఞులమై యుండవలయును. అంతియేకాని రిత్తకోరికను మనంబునఁ జేర్చుకొనకుము.

హిడిం—(రహస్యముగా) తల్లీ! నీవెఱుంగనిదీ జగంబునలేదు. రూప వంతులగు పురుషులను జూచినచో గొందఱు స్త్రీలు మోహిం చుట స్త్రీలోకంబున సామాన్యముగ నున్నదే. ఇవ్విషయం బు నీకునుఁ దెలిసియే యున్నది. ఈ జన్మంబున నాకతండె భర్తయని మోహించి బంధుజనులను విడనాడితిని. అతనియం దున్న మక్కువచేత నగ్రజుని వధకైనను సమ్మతించితిని. న న్నాతండు గైకొనఁడేని యాతని చరణ సన్నిధినిఁ బ్రాణంబు లు బాయుట కరుదెంచితిని. ఇదియే నా మనోనిశ్చయము.

ధర్మ—(సంతోషమున) అదిగో! భీమసేనుండు విజయలక్ష్మీలాలితు డై తమ్ముడగునర్జునునితో వచ్చుచున్నాఁడు. (ఎదురుబోవును

[భీమార్జునులు ప్రవేశింపుచున్నారు.]

ధర్మ—తమ్ముఁడా ! వచ్చితివా ! నన్నొక్కసారి కౌఁగలించుకోననిమ్ము.

కుంతి—తండ్రీ! మరల కంటబడితివా?

నకు—అన్నయ్యా ! ఎంతసాహసకార్యముచేసితివి ! మమ్మెవ్వరినైన బిలువకుండ నొంటరిగా నేలయరిగితివి?

భీము—ఆదైత్యు నుక్కడగించుట కెంతకాలముపట్టినది! (హిడింబిని జూచి) ఈరక్కసివాని చెల్లెలే. దీనినిగూడ నంతంబొందించివనం బరాకుసంబుగావించెదను.) (హిడింబి పైకిబోవుచున్నాఁడు.)

ధర్మ—(వారించి) తమ్ముఁడా ! ఏమి ! ఈసాహసము. ఆడువారలపైన నీపరాక్రమ మేలచూపెదవు.

తే॥ గీ॥ చంపఁదగినట్టివానినిఁ ♦ జంపినావు
చంపదగనట్టిదానను ♦ జంపనేల
నిన్ను మదిలోనగోరి యీ ♦ నీరజాక్షి
వచ్చియున్నదిబ్రోవు మీ ♦ పరమకృపను.

నిశ్చయముగా నొకరివలన నాపదయేవచ్చునుగాక. వచ్చినను వారు శరణందినప్పుడు రక్షించుటయే పరమధర్మము. తమ్ముఁడా ! ఈ యబల నీపైఁ జిత్తమును బదిలపఱుపుకొని నిన్నే భర్తగావరించి బంధువులనెల్లవీడి, తుదకు నీచే దనయన్న చచ్చుటకుగూడ సమ్మతించి యిచ్చుటకు వచ్చినది. జన్మమునెంచిచూడ నియ్యది రాకుసియేయైనను దీనియందింక నీవట్టిభావ ముంచవలదు. ఇయ్యది మహాజ్ఞానసంపన్నురాలివలె గానిపించుచున్నది.

హిడిం—ఓ కుంతీమహాదేవీ! యోధర్మనందనా ! మీరు నాయిష్టంబు సమకూర్పరేని నాప్రాణంబు లీభీమునిసన్నిధియందే బాసి ముందుజన్మంబునకైనను నితనిని బతిగాఁ బడయుదు. మీరు నా

కోర్కె సఫలంబుగావించిరేని మీకుఁ బెక్కుకార్యంబులయం దనేక సహాయంబులు సేయుదును. ఎక్కడకుఁగొనిపొమ్మన్నను మిమ్ముల నందర నొక్కసారిగా నెత్తుకొని గొనిపోగలను. నే నతీతానాగతవర్తమానంబు లెఱింగినదానను. నన్నుఁ బరీక్షించిచూడుడు. మీరీమార్గంబున దిన్నగా నరిగితిరేని ముందర నొక కాసారంబు గాంచగలరు. అక్కడ నొక్కవనస్పతియుం గలదు. ఆ రెండును శాలిహోత్రుండను మునిపుంగవునిచే దపంబునంజేసి గాంచఁబడినవి. అసరోవరజలంబులు ద్రావినవారికి నాకలియు దప్పులును నడంగి యధికతేజశ్శాలురై యుందురు. వీరాశాలిహోత్రుని యాశ్రమమునందుండగా మీకడకు వ్యాసమునీంద్రుండరుదెంచును.

కుంతి—(తనలో) ఈమె నిజముగా నొక దివ్యవనితయని తోచుచున్నది. దీనివలన మాకు ముందు బెక్కుపకారంబులగునని తోచుచున్నది. (భీమునింజూచి) వత్సా! భీమా! నీయన్నవాక్యంబులను నావాక్యంబులును మన్నించి మేము చెప్పినయట్లొనర్పుము. ఈ హిడింబిని నుపేక్షింపవలదు. ఇయ్యది మహాసాధ్వి. అందుకు సందియంబందక దీనినిఁ జేబట్టుము. (హిడింబినిజూచి) యువతీమణీ! నీవు శుచివై యుత్తమస్త్రీగుణంబులదాల్చి భీమునకు బ్రియంబుసేయుచుండుము. (భీమునిజూచి) భీమా! యామెను పరిగ్రహింపుము.

భీము—అమ్మా! నీయాజ్ఞ కెదురాడఁజాలను. ఆమెయందు బుత్రజన్మమగుఁవరకును నీమెను జేఁబట్టెద.

ధర్మ—హిడింబిచెప్పినయట్లు మనమింక శాలిహోత్రుని యాశ్రమంబున కరుగుదము రండు.

(అందరును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

రంగము:—శాలిహోత్రుని యాశ్రమము.

[ప్రవేశము—భీమార్జున నకుల సహదేవులు—కుంతి—హిడింబి.]

ధర్మ—తమ్ములారా! మనమీ శాలిహోత్రుని యాశ్రమభూమిం
జేరిననాటనుండియు నెట్టికష్టంబులును లేక సుఖముగ నున్నవా
రము. తమ్ములారా!

మ॥ కనుడీయుల్లద వోచుచుండెనెమటం • గంభీరకంఠీరవ
ధ్వనితా కర్ణనకంపితాఖిలహరి • ద్భదేభసంతాన స
ద్ఘనభల్లూకనికాయ సాళ్వమృగఖ • డ్గ వ్యాఘ్రయుక్తంబు ఘో
రనితాంతాఖిలపక్షిసంకుల రవా • క్రాంతంబు కాంతారముల్.

నకు—అన్నయ్యా! అరణ్యము మాత్రము మనలను విడుచుటలేదు.
ఇందున్న దుష్ట మృగంబులు మనల నేమియు బాధింపవుగదా.
వీటి వలన మనకేమియు భయంబుండదుకదా.

అర్జు—తమ్ముఁడా! వీటివలన మనకానంతయు భయంబు కలుగదు.
ఏలయనిన;

సీ॥ వైరమింతయులేక • వరకురంగములకు
బాలిచ్చుచుండెను • వ్యాఘ్రచయము
భీతి యింతయులేక • మృగరాజుతోఁగూడి
వర్తింపుచుండెను • వారణములు
పరమ ముదంబున • బావురు పిల్లితో
భుజియింపు చుండెను • మూషకతతి
సాళువంబులముందు • జంకక కేళిని
సలుపుచుండెను పక్షి • సముదయంబు

తే॥ గీ॥ మానిచంద్రుని సత్తపో • మహిమచేత
సహ— క్రూర జంతువులయ్యె నె • వ్వారికెపుడు

హాని గూర్పకయుండు న ౯ టంచుఁదోచు

నకు— అవును ! సందియంబేటికి ౯ యనుజులార.

అమ్మహాత్ముని తపఃప్రభావంబున నివి క్రూరజంతువులయ్యు ను నెవ్వరిజోలికిని రావు.

కుంతి—కుమారులారా ! ఈ శాలిహోత్రుని యాశ్రమంబున నుం డుట మనకు హస్తినాపురియందున్నదానికంటె నెక్కువ సౌఖ్య దాయకంబుగనున్నది.

నకు—అది వైరుల గృహముగదా. అట్టిచో మనకు సౌఖ్యంబులెట్లుం డును.

సహ—తల్లీ ! నీవుగూడ మా మూలంబున నెట్టి కష్టంబు లందు చుంటివి.

కుంతి—తండ్రులారా ! సప్తద్వీపసముద్రముద్రితమహీచక్రంబు నేక చ్ఛత్రంబుగఁ బరిపాలింపఁదగిన బాహుబలపరాక్రమ వంతులు ను, ధర్మగుణోదారులును నైన మీరే యిడుమలుపడుచుండనే నా యోర్వలేనిదానను. ధర్మచరితుండైన మీ జనకుండు గతింపగా నేనుగూడ నాయనమార్గమునుబట్టి పోవక మీకష్టం బు లన్నియుఁ జూచుటకు బ్రతికియుంటిని,

హిడిం—అత్తా ! కుంతీమహాదేవీ ! గతించినదాని కిప్పుడు వగవనేల. ఈ కుమారులనుజూచి యాదుఃఖము నంతయు నీవు దిగమ్రింగ వలెను.

కుంతి—కోడలా ! హిడింబీ ! నేనట్లే తలంచి వీరలను జూచుకొనుచు జింతబాసి యెట్లో దినములు గడుపుదమని తలంచితిని. కాని విధివైపరీత్యంబున దుష్ట దుర్యోధనునిమూలంబున మాకీయిక్క ట్లు సంప్రాప్తించినవి. భగవంతుం డింకను నెన్నికడగండ్ల బెట్ట నున్నాఁడో యెఱుంగరాదు.

హిడిం——అమ్మా! ఎన్నికడగండ్ల గుడిచినను బావగారైన యీధర్మజుండు దాయలను నిర్జించి నల్వురతమ్ములను గలిసి సుఖంబుగ రాజ్యంబు బరిపాలించును.

ధర్మ——ఇది యెక్కడిమాట!

ఉ॥ ఇమ్మహి నేను బాములను ♦ నెన్నటికైనను వీడఁగల్గి; మో
దమ్మును నందఁగాఁదనరి ♦ తమ్ములు నల్వురు నన్నుఁగొల్వ మా
యమ్మయు బంధువర్గము; ధ ♦ రాధిపులుం గనుమెచ్చఁ దండ్రిరా
జ్యమ్మును నేలఁగాఁగలనె ♦ హా! యిఁక నేటికి నిట్టికోరికల్.

భీము——(కోపముతో దుర్యోధను నుద్దేశించి) అరే! కురుకులపాంసనా!

మ॥ అవనీనిర్జర పాదసేవకుఁడునై ♦ యశాంతి మన్యాయ దు
ర్వ్యవసాయాదులు జేరకుండఁ నవనిం ♦ బాలించుచున్నాఁడు ధ
ర్మవిధిం ధర్మజుఁడట్టివో; తలపకే ♦ రాజ్యంబు నెల్లన్‌గొనం
గ; వనాళిం మముఁజేరఁ బంపితివిగాఁ ♦ గష్టాత్మ! దుర్యోధనా!.

ఓరీ! నీచమతీ! అంతటితో బోసిక మాయంతంబుగూడ జూడఁదలంచి వారణాసియం దొక్క లక్కభవనంబు పురోచనునిచే నిర్మింపజేసి యందు మమ్ము బ్రవేశపెట్టించి దాని కగ్ని బెట్టింతువా! (ధర్మజునిచూచి) ధర్మనందనా!

సీ॥ ఆటలాడుతఱిని ♦ నీటియందున నన్నుఁ
ద్రోయించి వెలసిన ♦ దుష్టగుణుఁడు
క్రీడాపరిశ్రాంతి ♦ గూడి నిద్రింప స
ర్పము గఱపించిన ♦ పాపహితుఁడు
నాచావు గనఁగోరి ♦ నాడు విషాన్నంబు
భుజియింపఁజేసిన ♦ పుణ్యహీనుఁ
డందరఁ జంపింప ♦ నాత్మలోపల నెంచి
లక్కయిల్గాల్చిన ♦ మొక్కలీడు

తే॥ గీ॥ కురుకుల ధ్వంసమునకయి ♦ కుతలమందు
దయయు సత్యంబులేకను ♦ దనరువాఁడు
అట్టి ధార్తరాష్ట్రాగ్రజు ♦ నాత్మలోనఁ
దలఁచినంతనె పాపంబు ♦ గలుగు మనకు.

సహ—అన్నయ్యా! భీమసేనా! నీవు నిజము వక్కాణించితివి!

భీమ—(ధర్మజునిఁజూచి)

మ॥ అనుమానింపక నీకొనర్తు నొక ది ♦ వ్యంబైన విజ్ఞాపనం
బును నామాటలనాలకింపు మిపుడే ♦ పూర్ణ ప్రితాపంబునర్
జని దుర్యోధను సంగరాంగణములోఁ ♦ జక్కాడి యొక్కమ్మడిన్
నిను రాజ్యంబున నిల్పువాడ నవనిన్ ♦ నిక్కంబుగా ధర్మజా.

క్షత్రియులకు రణము ధర్మమైనపనియే గదా. వాడు చెప్పినట్లు జేయుటకు మనము క్షాత్రము లేనివారమా. ఈకడగండ్ల మనమేలకుడువ వలయును. నీ వాజ్ఞయిచ్చిన జాలును.

ధర్మ—తే॥ గీ॥ ఆహవంబున కిది సమ ♦ యంబుగాదు
వారియొద్దను పెక్కండ్రు ♦ వీరులుండ్రి
తమ్ముఁడా! కాలముమనకుఁ ♦ దప్పివచ్చె
దాళగావలెఁ గొన్నాళ్ళు ♦ తప్పకుండ.

భీమ—అగ్రజా! కౌరవులపక్షంబున బెక్కండ్రు వీరు లుండిరని నీవు సందియం బందుచుంటివా యేమి! అట్టి సంశయంబు నీవందఁ బనిలేదు. చతుర్దశభువనంబులును నొక్కపెట్టున నెత్తివచ్చినను వెనుదీయక దుర్యోధనుని ననిఁబోన సోదరయుతంబుగా దును మాడి యీ ధరాతలమునకు నిన్నభిషిక్తుజేసెదను.

ధర్మ—అనుజా! నీవంతటివాడవనుట కావంతయు సందియము లేదు. కాని యియ్యది సమయముగాదు. ధర్మంబునకును గాలంబున కును గట్టుబడి యుండవలెను.

భీము—అగ్రజా ! నీవు కేవలము వెఱ్ఱివాడవు. నీయాజ్ఞ కెదురాడ జాలను.

హిడింబి—(ఎదుటఁజూచి) అదిగో ! మనలను ధన్యులం జేయఁ దలంచి వేదవ్యాసమునీంద్రుం డిట్లు వచ్చుచున్నాఁడు.

కుంతి—హిడింబీ ! నీవాక్యంబులు విశ్వసనీయంబులైనవి.

ధర్మ—తమ్ములారా ! అమ్మునిచంద్రునకు మనమెదురుగా బోవుదము.

[వ్యాసుఁడు ప్రవేశించును.]

వ్యాసుఁడు—(తనలో) ఆహా ! ధర్మపరాయణులైన పాండురాజతనూజుల కెట్టి యిక్కట్లు సంప్రాప్తించినవి. వీరి నోదార్చి తగు ధైర్యంబు జెప్పెదగాక.

(అందఱును వ్యాసునకు నమస్కరించుచున్నారు.)

వ్యాసు—కల్యాణసిద్ధిరస్తు.

ధర్మ—మహర్షితిలకా! సాక్షాద్విష్ణుస్వరూపుండవును, వేదోద్ధారకుండవును, నిరంతరమును మాయభివృద్ధిఁగోరినవాడవును, నగు నీరాకచే మేమెంతయుఁ గృతార్థుల మైతిమి.

కుంతి—మహాత్మా ! నీమనుమలు పడుచున్నకష్టంబులు జూచితివిగదా. అంతటి మహారాజుగర్భమునబుట్టి యింతటియవస్థ పడవలసివచ్చెనుగదా. దాయలగు కౌరవులు సమస్తరాజ్యభోగంబుల ననుభవించుచుండ, వారితోసమానంబుగ నుండవలసినవారీకాననంబున దిక్కులేనిపక్షులవలె చరింపవలసినగతి పట్టినది.

వ్యాసు—అమ్మాయీ ! కుంతీ! భగవత్సంకల్పమున కెవ్వరును కర్తలుగారు. మిమ్ము రాజ్యంబునుండి వెడలనడపి యాకౌరవులందఱునుబొందు సౌఖ్యంబులుమాత్రమేమున్నవి.

తే॥ గీ॥ నిమ్మభూజంబునకునెంత • నీరునిడిన
బ్రతుకుటరుదు బ్రతికినను • ఫలమలరుదు

యడవిలో రతి లేనట్టి ♦ యఖిలతరులు
వృద్ధిజెందుటలేదె స ♦ మృద్ధిగాను.

మీరేప్రదేశమునందుండినను శ్రీహరి మిమ్ముల నిరంతరంబు
ను గాపాడుచుండును. వత్సలారా!

చం॥ కొడుకువచించువాక్యములు ♦ గూడవటంచునిరాకరింపకే
కడువడియాపదల్ పొరయు ♦ గాదటిమెట్ట ధృతరాష్ట్రుడంచునే
ర్పడవిని మీరలాపదల ♦ పాల్పడకుండ హితోపదేశ మి
మ్మియ్యెడనెనరించి పోదలఁచి ♦ నే నరుదెంచితి సత్వరమ్ముగన్.

ధర్మ—మహాత్మా! నీకు మాయందున్న ప్రేమ వర్ణనాతీతముగదా.

వ్యాసు—కుమారులారా! మీరు నావాక్యంబులాలించి కొన్ని దినంబు
లు ప్రచ్ఛన్న వేషంబులనుండుఁడు. దానివలన మీకు లాభంబు
గలుగగలదు. ఈశాలిహోత్రుని యాశ్రమంబుననుండిన జల
జాకరంబున జలంబును మీరు ద్రావియుంటచే మీకాకలిదప్పు
లడంగినవిగదా. మదీయువరప్రభావంబున మీకు సమస్త వేదవి
ద్యయు నలవడును. ఇంక గొన్ని దినంబులీ శాలిహోత్రుని
యాశ్రమంబుననుండి యనంతర మేకచక్రపురంబున కరుగుఁడు.
అచ్చట మీరు బైక్షుకవృత్తిని జరింపుచు నారాకకై బ్రతీక్షిం
పుచుండుఁడు. మిమ్ములను నేను మరల నచ్చట జూచెదను.
(హిడింబినిజూచి) ఈహిడింబి పూర్వజన్మంబున గమలపాలిక
యను నామంబున దనరినది. ఇదియొక దివ్యవనిత. దీనిని వేరు
విధంబుగ భావింపవలదు. దీనియందు మహాభుజబలపరాక్రమ
సంపన్నుఁడగు కొడుకు భీమున కుదయించును. అతడు మీకనేక
కార్యంబులయందు బెక్కుసహాయంబు లాచరించును. ఇక
నే నరిగెద.

ధర్మ—పితామహా! నీవు నిరంతరంబును మాక్షేమంబు నారయుచు మమ్ము రక్షింపుచుండుము.

వ్యాసు—వత్సలారా! మీ కెట్టియాపదలును జేరకుండుగాక. ఇంక నే నరిగెదను. (నిష్క్రమించును)

ధర్మ—తమ్ములారా! వింటిరిగదా. వ్యాసమునీంద్రునివాక్యంబులు. ఏకచక్రపురంబున మనలను బ్రాహ్మణవేషంబులను గొని భైక్షుక వృత్తిని జరింపుమని యాజ్ఞయొసంగినారు. అక్కటా! కాలమె ట్లుమారినది.

భీము—అన్నయ్యా! దీనికి విచారింపవలసిన యవసరమేమున్నది!

ధర్మ—నావిషయమై నేనంతగా విచారింపనుగాని,

తే॥ గీ॥ పృథ్వినేలగాఁదగినట్టి ♦ వీరు; నిన్ను
బేదవిప్రునిమాడ్కిని ♦ బిచ్చమెత్తు
మంచు నేరీతినీకు వ ♦ చించువాడ
నక్కటా! యెట్టిగతివచ్చె ♦ ననుజ! మనకు.

భీము—నావిషయమై నీవు చింతనంతవలదు. మంచిదినంబులువచ్చు వఱకును నోపికబట్టి యుండవలెను. కాలమెప్పుడును నొకతీఱున నుండదుగదా.

ధర్మ—(అర్జునునిజూచి)

తే॥ గీ॥ ద్రోణునాజ్ఞనుబూని యా ♦ ద్రుపదన్నృపుని
రథమునకుఁగట్టితెచ్చి వి ♦ రాజలీల
నస్త్రవిద్యావిశారదుం ♦ డనుచుఁ బేరు
గాంచి విమలయశంబును ♦ గాంచినావు.

అట్టినిన్ను బ్రాహ్మణునివేషంబునుబూని భైక్షుకవృత్తినిఁ జరి ియింపుమని యెట్లుజెప్పుదునాయని సంధిగ్ధుడుగలుగుచున్నది.

అర్జు—అన్నయ్యా,

తే॥ గీ॥ “ఓడలే బండ్లగుచు బండు ♦ లోడలగును”
కాల మొకరీతి నెవ్వరు ♦ గడుపగలరు
చింత యేటికి నీకును ♦ స్వాంతమందు
మహితగుణతేజ ధర్మజ ♦ క్ష్మాతలేంద్ర.

సురమునిగణపూజితుండగు వ్యాసుండు జెప్పిన తెఱంగున మనము బ్రవర్తింపవలయును. నన్నుం గూర్చి విచారింపవలదు.

ధర్మ—(నకులసహదేవులనుజూచి)

తే॥ గీ॥ మాద్రికోర్కె మై మిముఁగాంచి ♦ మరణమందె
నశ్వినులభాతి మీరును ♦ నలరుచుండ్రి
యక్కటా సుకుమారులై ♦ నట్టిమిమ్ము
దేవబిక్షుకుబొమ్మంచు ♦ దెలుపగలనె.

భగవంతుండు మన కెట్టికష్టంబుల జేయుచున్నాఁడు.

నకు—అగ్రజా! విధియాజ్ఞ నుల్లంఘించుటకు మనతరమా. ఏదియెట్లు జరుగుటకు విధాత వ్రాసినాడో యట్లే తప్పక జరుగుచుండును. నీవు దీనికై యోచింపవలదు.

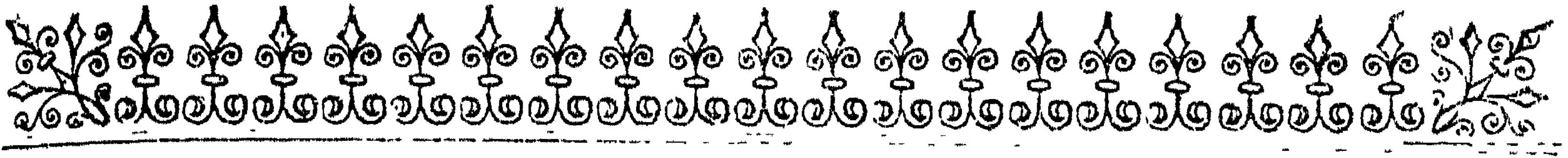
సహ—అన్నయ్యా, మనకుఁ గాలాతీతమగుచున్నది. శాలిహోత్రముని చంద్రుండును నరుదెంచు వేళయైనది.

ధర్మ—అట్లయిన నాతనిని దర్శించి యతం డెప్పు డేకచక్రపురంబున కరుగుమని చెప్పిన నరుగుదము. రండు.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

సంపూర్ణము.

శ్రీ

ద్రౌపదీపరిణయము.

తృతీయాంకము.

[రంగము:—ఏకచక్రపురము:—ప్రవేశము జాబాలియును భానుమంతుడును, పార్వతియను భార్యయు, చారుమతియను పుత్రికయు, సునందుడను పుత్రుడును, ప్రవేశించుచున్నారు.]

జాబాలి—(తనలో విచారించుచు) అక్కటా! భగవంతా! మాయింతము చూడదలంచితివా! ఆబకున కాహారంబుగాబోవుటకు నేడు మాయింటి వంతువచ్చినది—అక్కటా! ఇప్పుడు నే నేమి సేయుదును. ఎవ్వరిని నారాక్షసున కాహారంబుగాఁ బంపుదును. అగ్నిసాక్షిగ బెండ్లియాడిన యీ కాంతను బంపుదునా. నామరణాంతమున నాకిన్నినీళ్ళచుక్కలను బోయుచు వంశవృద్ధికి గారణుండగునని తలంచి నాయాసలన్నియు నెవనిపై నిలిపితినో యట్టికుమారుని బంపుదునా? చక్కనివగుని వివాహమాడి మావంశంబునకు సుకీర్తి దెచ్చునని నమ్మియున్న సుగుణచరిత్రయగు కుమారిని బంపుదునా. లేక నేనే యరుగుదునా! అయ్యో! నిరంతరమును నన్నే దైవముగాభావించుచు, నొక్క త్రుటికాలమయినను నన్నెడబాయక, సాధ్వీలోకంబున విమలకీర్తి గడించిన భార్యనుబంపుటకు నాచిత్తంబెట్లుసమ్మతించును. నిజగర్భసంభవయగు పుత్రిక నర్పించుటకు జేతులెట్లాడును. కన్నకుమారుని నర్పింతమనితలంచినచో నయ్యది వంశవిచ్ఛేదనంబునకు

మూలంబగుగదా. పోనిమ్ము. నేనే యెరుగుదుమనితలంచినచో నాత్మహత్యాదోషంబునకు బాల్పడినవాడనగుదును. అయ్యో! ఏమిసేయుటకును దోచకున్నది. మమ్మీ విపదాబ్ధినుండి యెవ్వరు తరింపజేయఁగలరు. ఎవ్వరినివేడుకొందును. ఇట్టిసమయంబున మాకెవ్వరడ్డపడుదురు. (భగవంతుని నుద్దేశించి) హా దైవమా!

విచారవల్లరి.

సురగణనుతేమా ♦ శోకముబినుమా
సరగునమమునీ ♦ సత్కృపగనుమా
సురరిపువలనన్ ♦ సొక్కగనిపుడే
యెరుగఁగవలెమా ♦ యార్తినివినవా.

అయ్యో! దైవమా! ఎట్లో వైదీకవృత్తిచేఁ గాలంబుగడుపుచు నీకుమారుని, గుమారికను జూచుకొనుచు నానందమందుచు దినములు వెళ్ళబుచ్చుచుండగా మాకిట్టియాపద దార్చుట నీకు ధర్మమా! నిరంతరము నీపదారవిందసేవదప్ప యన్య మెఱుంగనివాడనుగదా. దేవా! కూటసాక్ష్యంబులేమైన నొసంగి యెవ్వరికొంపయైనను మాపియుంటినా! ద్రవ్యంబునకాశించి యెవ్వరిగొంతుకనైన రహస్యంబుగ గోసియుంటినా! చంచలచిత్తుండనై పరునికాంతను గూడితినా! సిరితోడులుఁదూగుఁచుంటినని గర్వాంధకారంబున మునింగి నీపాదసేవమఱచియుంటినా! ఇట్టికార్యంబుల నెన్నఁడును జేసియెఱుంగని నన్నిట్టిసంకటంబుల బాలుజేయనేల!

పార్వ—నాథా! ఏలమీరిట్లుచింతించెదరు. చింతించినందువలనఁబ్రయోజనంబేమియున్నది.

తే॥ గీ॥ భూరివిపదాబ్ధిలోపల ♦ మునిఁగినాము
దానిఁద్దరియింపమనకును ♦ దరముగాదు

చింతనేటికిజేర్తువు ♦ చిత్తమందు
నసురవాతకు నన్పంపు ♦ డమలచరిత.

ఆదైత్యునకు నే నాహారంబయ్యెద. మీరు చింతింపవలదు. నాయందు బడయవలసిన సంతతి నిదివఱకే బడసియుండిరి. వంశంబు వృద్ధిసేయఁదగిన నందనుండొకడున్నాఁడు. అదిగో పుత్రికయున్నది.

చం॥ ఘనుఁడగు వానినొక్కనిని ♦ గన్నెకుఁ బెండిలిజేసి; మీఱునుమ్.
వనజదళాయతాక్షసుర ♦ వందితు శ్రీరమణీమనోహరున్
మనమునభక్తి మీఱగను ♦ మానకగొల్చుచు నెట్టులెట్టులో
దినములు వెళ్ళదీయుఁడుము ♦ దీననుమఱ్వఁకు పుత్రుఁజూచుచున్.

ఇంక జాగుజేయక నసురునికడ కరుగుటకు నాకానతిండు.

జాబా—(దుఃఖముతో) హా! సతీమణీ! ఎంతదారుణపు వాక్యంబుల బలికితివి. నవ్వులాటకునైనను నెప్పరిని నొవ్వనాడని సుచరిత్రివు. పరిహాసమునకైనను నసత్యంబు బలుకనిదానవు. కలయందైనను నాసేవ విడనాడి యెఱుంగనిదానవు. అక్కటా! మంత్రయుక్తంబుగ నగ్నిహోత్రినిముందు నర్ధాంగిగజేకొనిన నిన్ను నేనెట్లు బాయగలను. సాధ్వీమణీ! నిన్నాయసురుని వాతకుబొల్పుమని చెప్పుటకు నాకు నోరెట్లాడును ఆయసురుని కాహారంబుగా నే నరిగెదను. పుత్రుని పుత్రికను జూచుకొనుచు గాలంబు వెళ్ళదీయుము.

పార్వ—ప్రాణేశ్వరా! మీరు రగుగవలదు. జీవనంబులు బరిత్యజించియైనను భార్య, భర్తకు హితంబుసేయుట పరమధర్మమై యున్నది. మఱియును,

తే॥ గీ॥ కాంతుకంటెను మున్ను స్వ ♦ ర్గంబుజేరు
చాన లోకంబునందు యు ♦ శంబునందు

భర్తృహీనయై జగమందు ♦ బ్రతుకుకాంత
సాధ్వియయ్యుఁ జూడఁబడు న♦ సహ్యముగను.

తే॥ గీ॥ జాతి పడిపోయినట్టి మాం ♦ సంబుకొఱకు
పక్షు లాసించువిధమున ♦ భర్తృహీన
యైన యువిదకొఱకు హీను ♦ లాసజెందు
చుందు రిదిపాప మనకను ♦ డెందమందు.

ఇంతియేగాక సతి గతియించెనేని పురుషునకు బునర్దారాసంగ్రహము శాస్త్రసమ్మతమై యున్నది. అంతియేగాని కాంతకు బతి విముక్తుం డయ్యెనేని యన్యపురుష సంగ్రహమున కధికారము లేదు. మీరు లేకున్న యీజగంబున నేనొక్క త్రుటికాలంబయినను జీవింపజాలను.

చారు—తల్లిదండ్రులారా! ఏల యీరీతి మీరు శోకంబునందుదురు. నన్ను మీ రెంతకాలము పెంచినను నేను మీదానను గాను. నేనొరుల ధనంబునై యుంటిని. అట్టియెడల నొరుల కిచ్చుటకన్న మీ ప్రాణసంరక్షణార్థమై నన్నాయసురున కాహారంబుగాఁ బంపుడు. తండ్రియొనరించు తిలాదిదానవిధులు పరలోకంబుననున్న పుత్త్రికను జెందును; గాని పుత్త్రి యొనరించు విధులుమాత్రము తల్లిదండ్రులను జెందవు. అయ్యవి దానిపురుషునే జెందును. మీకు నాయందుగలుగు దౌహిత్త్రలాభంబుకంటె మీ రిరువురును బ్రతికియుంటిరేని యనేక పుత్త్రపౌత్త్రలాభంబు నందగలరు. దానంజేసి కులము నిలచును. ఇంక సందియంబందక నన్ను బంపుడు.

జాబా—కులమునకుఁ గీర్తిదెత్తువని తలంచి యాసతోనున్నవాఁడ. నిన్నెట్లు బంపుదును. బిడ్డా నీవేగవలదు. నేనేయరిగెదను.

సువిం—తల్లిదండ్రులారా! మీ రెవ్వ రరిగినను బ్రయోజనములేదు. ఆ దుష్టరక్కసునిపీచ మడంపదగిన మహిమ మీయొద్ద లేదు. నేనరిగి వానిని యీకోలచేఁగూల్చి వచ్చెదను. నన్నుఁబంపుఁడు.

జాబా—కుమారా! నీవారక్కసుని గూల్పఁదగినంతటి పరాక్రమవం తుండవా! (భార్యనుజూచి) రమణీమణీ! ఎందు కీయాలస్యము. ఆలస్యమయ్యేనేని యారక్కసుండు పురిలోని కరుదెంచును. కావున నే నరిగెదను.

పార్వ—అయ్యో! మీ రరుగవలదు.

తే॥ సీ॥ పురుషు లుండకయున్నచోఁ ♦ బాలతియెట్టు
ఉద్ధరించును సంసార ♦ ముర్వియందు
నసుర కాహార మగుటకే ♦ నరుగుదాన
గాఁచుచుండుడు వీరిని ♦ ఘనతరముగ. (పోఁబోవును.)

జాబా—కాంతా నీ వేగవలదు.

చారు—అమ్మా! నీవు వలదు. నే నరిగెదను.

సునం—మీ రెవ్వరునువద్దు. నేనే యరిగెదను.

పార్వ—నాథా! బిడ్డలను జూచుకొనుచుండుడు. నే నరిగెదను.

జాబా—(భార్యను బట్టుకొని)

జ గ న్మో హి ని.

చాలుఁజాలునింక ♦ జాలమేలనే సఖి జాలమేలనే
బేలలీలనిట్లు ♦ భీతియొందుకే చెలీ భీతియొందుకే
మాలద్దైవమిట్టి ♦ పాట్లు దెచ్చెనే సతీ పాట్లుదెచ్చెనే
యేలచింత నేనె ♦ యేగివచ్చెదన్ ప్రియా యేగివచ్చెదన్

[అంత కుంతి ప్రవేశించుచున్నది.]

కుంతి—(తనలో) ఎందుకోగాని పాపమీయింటిలోని భూసురుండు తన భార్యబిడ్డలతోగూడ మిగుల దుఃఖింపుచున్నాఁడు. ఇందులకు

గారణంబేమైయుండునోగదా. సరే. వీరినడిగి తెలిసికొని చేత నైనచోఁ దగుసహాయ మాచరించెదను. "పరోపకారార్థం మి దంశరీర" మని పెద్దలు చెప్పియుండిరిగదా ! (బ్రాహ్మణుని సమీపించి) బ్రాహ్మణోత్తమా ! మీరీరీతి చింతించుటకు గార ణంబేమియో నే నెఱుంగవచ్చునా !

జాబా—అయ్యో! తల్లీ! వినినను వినకపోయినను యేమిప్రయోజనము న్నది. నేటితో మాకు గాలముదీఱినది. (వగచుచున్నాఁడు.)

కుంతి—భూసురవర్యా! చింతింపవలదు. మీ యాపదయెట్టిదో తెలి య జేసితి రేని దానికిందగిన ప్రతీకార మాలోచింపవచ్చును. త్వ రితముగఁ జెప్పుము.

జాబా—అమ్మా! ఏమని జెప్పుదును. ఈపురంబునకు నాలుగుక్రోసుల దూరంబున యమునానదీగహ్వరంబున బకుండను దానవుండొ క్కఁడునివాసముజేయుచున్నాడు. ఆకూ్రరాత్ముండుదప్పించి పురి లోనికి విచ్చలవిడిగాఁ బ్రవేశించి యిచ్చవచ్చినయట్లు యీపుర వాసులను జంపుచుండ, సాధుగుణులైన భూసురులు జపహో మదానవిధులంజేసి, యారక్కసునితో నిట్లనుదినంబును పురంబు నకరుదెంచి జనహింససేయుట వలదనియు, నింకనుండి ప్రతిది నంబును నిలువరుస నొక్కమానిసిని రెండెనుబోతులంబూనిన శ కటంబున నపరిమితభక్ష్యపిశితమిశ్రాన్నంబును బంపబడుచుం డుననియు వానితో నొడంబడిక జేసికొనిరి. ఆయొడంబడిక ననుసరించి ప్రతిదినంబును నట్లు జరుగుచున్నది. తల్లీ ! నేడు వానికాహారంబుగాబోవుట మాయింటివంతై యున్నది. పెద్ద కాలంబునకు నాకుజన్మించిన యీకుమారుని బంపజాలను. కు లమునకు గీర్తిఁదెచ్చునని తలంపుచున్న యీకుమారిని బం పజాల. మంత్రయుక్తంబుగ నగ్నిహోత్రనియమం దర్ధాంగిగ

స్వీకరించిన యిక్కాంత నసుపఁజాల. అందులకై నేనే పో యెదను !

కుంతి—ఓ ! ధరామరా ! నీవింక నాసంగతింగూర్చి చింతింపవలదు. నీకు బెద్దకాలంబునకుజనించిన యీ కొమరుం డొక్కఁడేయు న్నవాడు. ఆతనిం బంపవలదు. నాకేవురుతనయులున్నారు. కావున నారక్కసునకు భవదర్థంబు మెక్కురుంకు బలిగొనుపోవుదు. ఇందులకై మీరు సందియంబందవలదు.

జాబా—తల్లీ! ఎంతమాటజెప్పితివి !

తే॥ గీ॥ అతిథియైవచ్చినట్టి ధ ♦ రామరునెటు
నసురకాహారముగను జే ♦ యంగనెంతు
విప్రమరణంబుదలపోయ ♦ బృధ్వియందు
బెద్దపాతకంబగుచును ♦ వెలయఁగాదె.

అతిథిని, నభ్యాగతుని, భయస్థుని, శరణాగతుని జంపుటకు సమ్మతించుదురాత్ము డిహపరంబులకు దూరంబగును. ఆత్మహత్యగూడ మహాపాతకంబని యార్యులు నుడువుదురుగాని యియ్యది యొరులచే జేయింపబడుచుండెనుగాన నన్నాపాపంబంటదు. ఎవరిమూలమున నే నిట్టి ఘోరకార్యముచేయుట కొడంబడితినో వారినే యంటును. కావున బ్రాహ్మణవధకు నే నంగీకరింపఁజాల.

కుంతి—ఓయీ ! వెఱ్ఱిబ్రాహ్మణుఁడా ! నేనుమాత్రము బ్రాహ్మణ వధకు సమ్మతింతునని దలంచితివా ! ఈసంగతి నాకుమాత్రము దెలియదా. నాకుమారుని వధించుటకా దానవునకు శక్యం బుగాదు. దుర్మార్గుండగు నారక్కసుని రణంబున నాసుతుండు తప్పక యోర్చునని యెఱింగినదాననగుటచేత నే యిట్టికార్యము సేయఁబూనితిని. అంతియేగాని నూర్వురుసుతులున్నవారైనను

నందొకరివధకు సమ్మతించువారెవ్వరుందురు. నాద్వితీయతనయునిచే నింతకుమున్నే పెక్కండ్రురక్కసులు మడిసిరి. ఈతండొక మంత్రిసిద్ధుఁడు.

[(అంత భీముండు ప్రవేశించును]

భీము—(కుంతిని జూచి) తల్లీ! వీరి విచారంబునకు గారణంబరసితివా !

కుంతి—వత్సా! కనుఁగొంటిని. ఇచ్చటి కనతిదూరంబుననున్న బకాసురుండను దానవుని కిలువరుస ననుసరించి యీబ్రాహ్మణుండాహారంబుగా బోవలయునఁట. అందుకై వీరు శోకింపుచున్నారు. కావున నీవు రెండెనుబోతులంబూన్చిన శకటంబుపై నాహారంబుబెట్టుకొని యీ యసురునికడ కరిగి వానినిజంపి వీరిని గాపాడవలయును.

భీము—అమ్మా! ఇంతియేగదా. తప్పక నీయాజ్ఞ ననుసరించెద. (బ్రాహ్మణుజూచి)

మ॥ ఘనసాధ్వీమణివైన నాజనని యీ ♦ జ్ఞల్ బూనితిన్ నాకునై
యనుమానింపకు మింకనీదుమదిలో ♦ నాదైత్యుఁడున్నట్టి తా
వునకున్ బోయెదనేనె శీఘ్రగతి సం ♦ పూర్ణ ప్రతాపంబుతో
దనుజున్ గూల్చెద నేకచక్రపురి మో ♦ దంబంది శ్లాఘింపఁగన్.

ఓధరామరోత్తమా! నాభుజపరాక్రమమునుగూర్చి నీకొక్కింతయు దెలియదు. ఆతండేగాక చతుర్దశభువనంబులును నొక్కపెట్టున నెత్తివచ్చినను నిసుమంతయు భీతిల్లువాడనుగాను. మీరరిగి యాబకునకు గావలసిన యాహారాదికంబులు సిద్ధముసేయుడు.

(బ్రాహ్మణుఁడు భార్యాపుత్రికలతో నిష్క్రమించును.)

[ధర్మజుఁడు ప్రవేశించును.]

ధర్మ—(కుంతినిజూచి) అమ్మా! మధూకరాన్నము దెచ్చితిమి.

కుంతి—తక్కినతమ్ములు ముగ్గురును నేరి!

ధర్మ—అచ్చట గూర్చుండియున్నవారు. (భీమునింజూచి) అమ్మా! మ నభీముని వదనంబు నేడది యొకతీఱున నున్న దేమికారణము.

కుంతి—బ్రాహ్మణప్రాణ సంరక్షణార్థమై నేడు బకాసురుని సంహ రింపదలంచినాడు.

ధర్మ—వాయునందనా! మఱల నేదియో సాహసకార్యము బూనితివా!

కుంతి—వత్సా! ధర్మతనూభవా! ఈయింటిభూసురుని శోకంబు గను లార జూడజాలక నీభీముని నిట్టి యుద్యోగంబున నేనే బ్రవేశ పెట్టితిని.

ధర్మ—అమ్మా! నీవు ముందువెనుక లాలోచించకుండ నెట్టికార్యము నీతనిచే జేయింపఁదలంచితివి? ఇది కేవలము సాహసముసుమా!

సీ॥ దుష్టగుణుండైన • దుర్యోధనుడు మాయ
లెన్నెన్నొ యాయంధ • నృపునితోడ
బల్కి మనలను నా • వారణాసికిఁబంపి
యచ్చటనెవ్వరు దెలి • యంగలేని
లక్కతోదివ్యమా • నొక్కయిల్లును జేసి
మనలనందుంచి బ • ల్మాయచేత
దావాగ్ని బెట్టించె • దానికి ; నప్పుడు
వాయుజుడు మనల • బ్రతుకజేయ

తే॥ గీ॥ నంటుకొన్నట్టి యాలక్క • యింటినుండి
సరగదప్పించి మించెను; • శౌర్యమెసఁగ
ఘోరవనమందున హిడింబుఁ • గూల్చిమనకు
నధికసంతోషమునుగూర్చె • నట్టిభీము
విడువనెంచుటభావ్యమే • వెఱ్ఱివగుచు.

కుంతి—కుమారా! కొడుకునువిడుచుట కంతవెఱ్ఱిదాననుగాను. ఈతని శక్తి నే నెరుంగనిదిగాదు. ఈతండు వజ్రకాయుండు. వజ్రధరుండైన విబుధేంద్రునిగూడ నెదురింపఁదగినబలశాలి. ఈతని గన్న పదియవదివసంబున నాయొడినుండీజారి పర్వతంబుపై బడగా నీతనిశరీరముదాకి యాశిలలన్నియు నుగ్గయినవి. బ్రాహ్మణులకు నిరంతరమును మనము ప్రియము సేయుచుండవలయును. మీరట్లు గావించితిరేని వారిప్రసాదంబున నీవును నీసోదరులును నిరంతరసౌఖ్య శ్రీలన ందుదురు.

ధర్మ—అమ్మా నీబ్రాహ్మణభక్తికి సంతసించితిని. బలశాలియగు తమ్మునికెందును నే కొఱంతయుగలుగక విజయంబే లభించుగాక!

భీము—అన్నయ్యా! భవదమోఘాశీర్వచనంబు ఫలించుగాక! (ఎదుట జూచి) అదిగో విప్రుం డరుదెంచుచున్నాఁడు.

జాబాలి—(ప్రవేశించి) ఓ వీరపురుషా! నీయనుమతిని నన్నయు సిద్ధము జేసితిని.

భీము—(కుంతినిజూచి) అమ్మా!

శా॥ ఉల్లాసంబున వీరు మెచ్చఁగను న • య్యుగ్రాహవక్రీడలో
ముల్లోకంబుల నేచుపాతకుని వే • బోకార్చి యేతెంచెదన్
దల్లీ యన్నముపిండివంటకము మో • దంబొప్పఁ బెట్టింపుమీ
యుల్లంబిప్పుడ నాబకాసురవధో • ద్యోగంబునన్ మించెడున్.

జాబా—(భీమునిఁజూచి) బలశాలీ! బ్రాహ్మణోత్తమా! ఇంతమాత్రమునకు నీవు మీతల్లినడుగవలయునా. మాప్రాణంబుల సంరక్షించి వంశంబు నిలబెట్టదలంచి, ఘోరకార్యము భుజస్కంధమునందు వహించియున్న నీకు గడుపునిండ నన్నముబెట్ట నేను సమర్థుండనుగానా! ప్రాణదాతా! రమ్ము. ముందునీకేమికావ

లయునో యట్టి దేకొంతయు లేకుండ గడుపునిండ భుజింపుము. (భీమునిచేయిబట్టుకొని తీసికొనిపోవుచున్నాఁడు.)

ధర్మ—అమ్మా మేముదెచ్చిన మధూకరాన్నము మాకు బంచిపెట్టె దవుగాక! రమ్మ.

కుంతి—మంచిది.

(నిష్క్రమించుచున్నాఁరు.)

రంగము—బకాసురునిగహ్వరము.

బకాసురుఁడు—(కోపముతో బ్రవేశించి) ఔరౌరా! ఏమీ! ఈయేకచక్రపురవాసుల యవిధేయత. ప్రతిదినంబును సిలువరుస నొకమానిసిని రెండెనుబోతులనుబూనిన శకటంబున దానికిదగిన యాహారమును బంపుదుమని చెప్పుటచే జాలిదలంచి యిందుల కొప్పుకొంటిని. అనుదినంబును వారిది పంపునప్పు డొక్కింత యాలస్యమైనను నాగ్రహింపక యెట్లో తాళుచుంటిని. నేడే మియోగాని నా కాహారంబుబంపుటయందు మిగుల జాగుచేసినారు. అహా! అకలిబాధ గడుపుదహించివేయుచున్నది. (కోపమున) ఓ! యేకచక్రపురనివాసులారా! మీరు నన్ను మఱచిపోయిరికాబోలు. దుర్మతులారా! మీరు మఱచిపోయినను యీ బకుండుమాత్రము మిమ్ములను మఱచువాడుకాడని తలంపుడు. మీపురంబెల్ల నిమేషకాలంబులో భస్మముగావించెద.

[అంత భీముఁడు శకటంబుతో బ్రవేశించును.]

భీమ—(తనలో) ఇప్పటి కిక్కడ జేరుకొంటిని. అనుదినమును నీ రక్కసున కాహారము వచ్చు వేళకంటె నేను మిగుల యాలస్యమై యుండుటచేత వాఁడు చిందులుదొక్కుచు నేయుండును. (ఎదుట జూచి) అదిగో! అత్యుగ్రరూక్షేక్షణవీక్షణంబుల త్రైలోక్యం

బులను భస్మము గావించునట్లు, తన కాహారమువచ్చు వేళ మిగిలినదని యా మ్రుక్కడి రక్కసుండు దురాగ్రహంబున కేకలు బెట్టుచున్నాడు. కానిమ్ము. వీని యంతంబొందించు కాలము సమీపించుచున్నది. (నలుదెసలం గలయజూచి) శల్య మాంస చర్మశోణిత దుర్గంధ పంకమైన వీని గహ్వరంబును నేను సమీపించుటకన్న నే నిచ్చటనే యీ శకటంబుయొద్ద నుండెదను. వీడే నన్ను జూచి రాగలడు.

చం॥ మదిని సుమంతయేని యను • మానము బూనక దల్లియాజ్ఞ; దు
ర్మదుడగు వీనిదాకి సమ • రంబున ద్రుళ్ళడగించిపుచ్చి స
మ్మదము నెసంగెదన్ విమల • భూసురుడెంతయు నన్ను మెచ్చ; నె
మ్మదులను నేకచక్రపుర • మాన్యులు చింతల బాసియుండగన్.

(ఇంచుక యూరకుండి) భగవంతా! వాసుదేవా! ఆనాడు కౌరవు లగ్ని బెట్టించిన లక్కయింటనుండి నీ కరుణచేతనే జననీ సోదరులను దప్పించి యడవి చేర్చితిని. నీ యమూల్య కారుణ్యముచేతనే జననీసోదరులు నిద్రింపుచుండగా నట్టహాసంబున వచ్చుచున్న హిడింబాసురుని దునుమాడ గల్గితిని. దేవా! నేనిప్పుడొక నిర్భరమైన కార్యంబును బూనినాను. తల్లి యాజ్ఞ ననుసరించి బ్రాహ్మణప్రాణ సంరక్షణార్థమై లోకకంటకుండైన యీ బకాసురుని వధింపనుంటిని గావున నాయందు గృపాంతరంగుండవై యీకార్యంబు గొనసాగునట్లుజేసి, నీ మేనత్త కుమారులకు గీర్తి దెమ్ము.

బకా—(ఎదుటఁ జూచి) అదుగో! యెవ్వడోఁ మానిసి యాహారసమేతముగా శకటంబును దెచ్చినాడు. (ప్రకాశముగా) ఓరీ! మనుష్యాధమా! నేడింత యాలస్యము చేసితివేమి! మీరీ రీతి గావించినచో నేకచక్రపురవాసుల నందఱిని నొక్క దినముననే

యాహారముగా గొందుననుమాట మఱచితివా యేమి! అయి
నను నా కాహారంబగుటకు వచ్చిన నీపై నాగ్రహించిన నేమి
ప్రయోజనంబున్నది. రమ్ము. నా కాకలియగుచున్నది.

భీము—(తనలో) ఈ క్రివ్యాదుండాకలిబాధచే నేమేమో పేలుచు
న్నాఁడు. వీనికి గాలమాసన్నమైనది. వీని వాక్యంబులు నేను
విననట్లు నటించెదనుగాక! వాడిక్కడ కరుదెంచులోపల యిం
దున్న పదార్థంబులు నేను భుజియింపుచుండెదను. (శకటంబు
పైనున్న భక్ష్యంబుల దినుచుండును.)

బకా—(భీమునిజూచి) అరే మూర్ఖా! సత్వరమ్ముగా రమ్మని పిలుచు
చుండ నా వాక్యములు వినిపించుకొనవేల. (పరికించి) మాట
వినిపించుకొనకుండుటయేగాక నాకై తెచ్చిన యాహారంబు నీవు
భుజింపుచుంటివా! అవురా! ఏమి నీ ధైర్యము. ఇదిగో
వచ్చుచున్నాను.

భీము—రమ్ము. రమ్ము. నిన్ను నా భుజములసందున నిఱికించి తృటి
లోఁ జంపెద.

బకా—(భీముని సమీపించి) ఏమిదీ! మిగుల నాశ్చర్యముగా నున్నది!
త్రిలోక భయంకరుండనగు నన్నుజూచి వీఁడొక్కింతయైనను
జలింపకయున్నాఁడు. కానిమ్ము. వీనిమద మడగించెదను.
అరే! దురాత్మా! అరే మర్త్యాధమా! ఏమిరా నీ కండకావర
ము. మనుష్యమాంసభక్షకుండనైన నాకు భీతిల్లి యనుదినం
బును నేకచక్రపురవాసులు నాకాహారంబు బంపుచుండురు. నీవు
నేడు నాకాహారము మిగుల నాలస్యముగా దెచ్చుటయేగాక,
నాకు వెఱవకుండ నయ్యది నీకే తినుచుంటివా. (అని
తన్నును.)

భీమ.—(తన్నును లక్ష్యముసేయక) ఇదిగో! యీ యాహారములో తక్కిన భాగముగూడ భుజించి వచ్చుచున్నాను. తొందరపడ వలదు.

బకా.—(తనలో) ఏమిది! నా వాక్యంబుల కెవ్వడును నీరీతిని బ్రత్యుత్తరం బిచ్చినవాఁడు లేడు. వీ డెవడో యించుక చేవగలిగిన మానిసివలె దోఁచుచున్నాఁడు. అది యెట్టిదో యించుక గనుఁగొనవలయును. (ప్రకాశముగా) ఓరీ! మనుష్యాధమా! ఏమిగా పేలుచుంటివి?

భీమ.—ఓరీ! దైత్యాధమా!

ఉ॥ చాలునుజాలు మాయమిఁక ♦ జక్కగ నీదగు నోరు నిప్పు; వా
చాలతనేల జూపెదవు ♦ బాహబలంబును జూపనెంచుమీ
కాలునిలీల వచ్చితిని ♦ గ్రన్ననినిన్ను వధింపనెంచి యో
బాలిశ! యేకచక్రపుర ♦ వాసులు సంతతముఁ సుఖింపగన్.

బకా.—(భీమునిఁజూచి)

ఉ॥ ఎవ్వఁడవోరి నీవిటుల ♦ హీనపరాక్రమమున్న రీతినిఁ
జివ్వకుఁగాలు ద్రవ్వెదవు ♦ ఛీ! యటు నిల్వుము; దేవబృందమే
యెవ్విధి యీ బకాసురుని ♦ నిబ్బువిలోపల గూల్తుమంచు వా
రవ్విధి వేడికొందురు భ ♦ యంబుల జెందుచు మానసంబులన్.

స్వర్గమర్త్య పాతాళ లోకంబులయందు నన్నెదిరించి నిల్చువీరుండు లేడు. అట్టి యెడల స్వాంతంబున భయమింతయైనను లేక నా యెదుట నిల్చి యీరీతిని బలుకుచుంటివి! ఎట్లైనను వీని కాహారంబగుటకు నేతెంచితినిగదాయని తలంచి, కొన్ని పౌరుషవాక్యంబులాడిన పిదపనే చచ్చుటకు దలంచి యిట్లు కారులు పేలుచుంటివి కాబోలు.

భీమ.—ఓరీ! క్రవ్యాదా! నీ ప్రగల్భవాక్యంబుల కిచ్చట నెవ్వరును భయమందువారు లేరు!

తే॥ గీ॥ బలము గలదంచు నెంచి గ ♦ ర్వమును బూని
యేకచక్ర పురంబున ♦ నెల్ల జనుల
హింసజేయుచు నుంటివి ♦ హీనచరిత
దాని నడగింపవచ్చితి ♦ దర్ప్యముగను.

ఓరీ! దురాత్మా! ధరాపాలురు సామంతరాజులయొద్దను, ప్రజలయొద్దను గప్పము గైకొనుచుండు విధంబున నీవు పాపముని భావింపక నేకచక్రపురంబునంగల ప్రజలయొద్ద నిలువరుస బ్రతి దినంబును నొక మానిసి చొప్పున నాహారంబును గ్రహింపుచు కండబట్టియుంటివి. అదియెల్ల నీచే నేను గ్రక్కించెదను.

బకా—ఏమిరా! నీ కండకావరము.

కం॥ నరుడవు నీవు దలంపఁగ
నరభోజనుఁడ నగుదేను ♦ నాకును నీకున్
సరియగునే పోరాడగ
దురితాత్మా! పొమ్ము పొమ్ము ♦ దూరమ్మునకున్.

భీము—ఓరీ! నీ బీరంబులనింకఁ జాలింపుము. కాలము సమీపించిన జ్వరబాధితుండు సంధియెత్తి యీరీతినే ప్రేలుచుండును. దుర్మతీ నాబారిబడిన నీవెందుబోగలవు. నేడు నిన్నెట్లయిన వధించి యేకచక్రపురవాసులు చిత్తంబుల సంతోషంబు నందుచు, దైత్యభయము లేకుండ సుఖించునట్లు గావించెద.

బకా—

శా॥ ఓహో! మృత్యువునీకు దారసిలిన ♦ ట్లుండెన్ రిపుస్తంభ స
ద్బాహాసంపదగల్గు మాదృశులతోఁ ♦ దార్కొలు జూడన్గనున్
సాహంకారత పక్షినాధుని సమ ♦ క్షంబందు నిర్భీతితో
నాహా! యల్పఫణంబుద్రిప్పెడు మహా ♦ వ్యాళంబు చందంబునన్,

భీము—ఆరే! దైత్యాధమా! నీ భయంకరాకారంబును నీ యార్భాటంబులును జూచి యిక్కడ భీతిల్లువా డెవ్వడును లేడు. నీవలెనే నన్నెదిరించి హిడింబాసురుండు గతించినాడు.

శా॥ ఉద్దండాదివి ఖండనక్షత మహో ♦ ద్యద్ధవప్రసిద్ధప్రభా
బద్ధాస్మద్భుజదండ మండితగదా ♦ పాతా హతిన్ నీతలన్
బ్రద్దల్ జేసెద భూతజాలము మదిన్ ♦ బాగంచు గీర్తింపనా
గ్రద్దల్ మెక్కగమాంసఖండచయముల్ ♦ ఖండించి వైతున్ వడిన్.

నీ వేకచక్రపుర జనులను బెట్టుచున్న కష్టంబులన్నియు నేటితో యంతమైనవని తలంపుము.

బకా—ఓరీ! క్షుద్రుడా! ఈ మాటలతో నేమి ప్రయోజనమున్నది. నీవే కాదు. చతుర్దశభువనంబులును మెక్కపెట్టున నెత్తివచ్చి నను నినుమంతయు భయంబందక వారి నందఱ జుట్టచుట్టి నా వదన గహ్వరంబున బ్రవేశపెట్టెదను.

భీము— కవిరాజ విరాజితము.

శరములు హస్తమునందున బూనుచు ♦ శౌర్యము జూపక యా
కరణిని విక్రమ ముండెనటంచును ♦ గాలులు ప్రేలెదవే
సరగున నన్ను నెదిర్చి రణంబును ♦ సాహసమేర్పడగా
దురితరతా! యొనరింపుము నీదగు ♦ దోర్బలముల్ గనెదన్.

బకా— కవిరాజ విరాజితము.

మదినిసుమంతయు భీతినిబూనక ♦ మమ్మెదిరించెదవే
త్రిదశులుగూడను నన్నెదురింపక ♦ ధీరతబాయగ; దు
ర్మదమున నీవిటు వచ్చితివా! సమ ♦ రంబు నొనర్చుటకై
మదమునుదూల్చెద ప్రాణముబాపెద ♦ మానవ! చూడుమిదే.

భీము—నక్తంచరాధమా! అనవసర ప్రసంగములతో నేమి ప్రయోజనమున్నది, ఇంచుక నిల్చి రణంబొనర్చుము. నీ భలంబున్ను

నా బలంబును తెల్లమగును. రమ్ము.

(అని యిరువురును రణంబునకు మొనయుచున్నారు.)

బకా—ఇదిగో! ఈ దెబ్బ గాచికొనుము.

భీము—(తప్పించుకొని) ఇదిగో నీదెబ్బ తప్పించుకొంటిని ఈ ముష్టి ఘాతంబును జవిఁజూడుము.

బకా—ఇదిగో తప్పించుకొంటిని. వలసెనేని బాణంబులు దెచ్చుకొని నాతో గయ్యం బొనర్పుము.

భీము—రాక్షసాధమా! నిన్ను జంపుటకు నా కాయుధంబులు గావలయునా! నా పిడికిటి పోటులే నిన్నంతం బొందించగలవు.

శా॥ రక్షోనాథమదేభకుంభదళన ♦ ప్రజ్ఞా ప్రచండార్భటీ
దక్షాత్యద్భుత విక్రముండ; విలస ♦ ద్ధర్మావనీపాల హ
ర్యక్షేంద్రప్రియ సోదరుండ; ఘన భీ ♦ మాఖ్యుండ దుష్టాత్మ త
ద్వక్షుంబాయత తీక్ష్ణముష్టిహతి బ్ర ♦ ద్దల్ జేతు వీక్షింపరా.

(అని దైత్యుని బట్టుకొని నేల బడవైచి)

ఉ॥ మించి పరాక్రమించితివి ♦ మేదినియందున భీతిలేక; హిం
సించితివెల్ల భూనుపుల ♦ శ్రేయము నెంచక; నట్టి నిన్నిదే
దంచెద; బిండి పిండిగను ♦ తప్పక నిప్పుడు సంతసంబున
ర్పించెద నేకచక్రపుర ♦ పృథ్వీసురాఘును నన్ను మెచ్చగన్.

(బకుని జంపుచున్నాఁడు.)

బకా—(కేకలిడుచు బ్రాణములు విడుచును.)

భీము—(తనలో) ఇక్కడకీ దైత్యుండు మడిసినాడు. వీని భయంకరమైన కళేబరమును పురజనులు జూచుటకై పురిలోని కీడ్చుకొని పోవుదగాక. (అట్లు చేయుచున్నాఁడు.)

(తెర వాలును.)

[రంగము:—విష్ణుశర్మ—ప్రవేశము.]

విష్ణు—(తనలో) ఈ పురంబున జాబాలి గృహంబున దిగిన యా యేవురు భూసురులను జూచిన నాకది యొక తీరుగ ననుమానము దోచుచున్నది. ఒక్క వనితయు నేవురు కుమారులును నాతని యింట బసచేసి యున్నారంట. ఇది యిట్లుండ నందొక భూసురుండు యేకచక్రపురవాసులను జిరకాలమునుండి హింసింపుచున్న బకాసురుని గడతేర్చి ప్రజల రక్షించినాడట. ఒకవేళ వారణాసియందు లాక్షాగృహపావకజ్వాలలనుండి భగవంతుని కరుణచేఁ బాండవులు తమ జననియగు కుంతితోఁ దప్పించుకొని వచ్చి యీ పురంబున నిట్లు బ్రచ్ఛన్న వేషంబులతో మెలంగుచుండుట లేదుగదా. (ఆలోచించి) అవును. అట్లైందకుఁ గాఁగూడదు. నిరంతర శ్రీవాసుదేవ కరుణావర్ధిష్ణులగు వారేయుపాయంబునకును బాల్పడుదురని తలంపను. అదియునుగాక త్రిలోక భీకరుండైన బకాసురుని జంపుటకు సామాన్యుఁడెవ్వఁడోపును. అట్టి కార్యము భీముడే జేసియుండునని నా యభిప్రాయము. నేను వారితో ద్రుపదపుత్రికా స్వయంవర మహోత్సవము జరుగునని మాటవరుసకు జెప్పితినిగాని, యవ్విషయంబునుగూర్చి నేను సవిస్తరముగఁ బ్రశంసించలేదు. వీరు నిజముగ బాండవు లగుదురా కారా యను సంశయము దీర్చుకొన్నచో నాకెంతయు నానందముగనుండి యుండునుగదా. నిశ్చయముగా వీరే పాండవులై యుండిరేని, వీరి వార్త నేను ద్రుపద మహీపాలునకుం దెలిపితినేని, ‘‘లాక్షాగృహదావంబున బడి దగ్ధులైపోయిరి? ఆ యర్జునకిచ్చుటకై యీ ద్రౌపదిని యగ్నిగుండంబున గాంచితి. ఆతని కొసంగ నిర్దేశించిన యువ

తిని నింకొకరి కెట్లీయునేర్తు" నని మిగుల విచార మందుచున్న యా రాజచంద్రుఁడు నా కెంతయో బహుమతి నిచ్చునుగదా. ఇంతకును నాయదృష్ట మెట్లున్నదో. అరుగో! ఎవ్వరో! ఇటు వచ్చుచున్నారు. (పరికించి) ఎవ్వరో యనుకొన్నాను. జాబాలి గృహంబున బసచేసిన యేవ్వురి భూసురులలో నివాడే. కానిమ్ము. ఇక్కడ నెవ్వరును లేరు. వీరు పాండవు లగుదురా కాదా యను సంశయ మిప్పుడు దీర్చుకొందు. (అని తన మూటలో నున్న ద్రౌపదియొక్క చిత్రపటమునుదీసి జూచుచున్నాఁడు.)

[బ్రాహ్మణ వేషధరుండైన యర్జునుఁడు
ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

అర్జు—(తనలో) ఈ పురంబున కరుదెంచి మేము విడిసిన గృహమందే విడిసిన, పాంచాలరాజ పురోహితుండగు విష్ణుశర్మ మాతో రాఁగల బౌషమాసంబున శుక్లపక్షంబున నష్టమియు రోహిణి నాడు, యా రాజేంద్రుని పుత్రికయగు ద్రౌపదికి స్వయంవర మహోత్సవంబు జఱుపబడునని చెప్పెను. ఆ స్వయంవర మహోత్సవంబున కనేక రాజులేగుదురు; కాని మేమట్టిభాగ్య మును నోచికొంటిమో లేదోకదా. (దుర్యోధను నుద్దేశించి) ఓరీ! దుర్యోధనా! నీమూలంబున మే మెట్టిసంకటములబాల్పడితిమి రా! ఎవ్వని బాహుదండముననిలిచి హస్తినాపురరాజ్యలక్ష్మి యొకింతయైన చలింపక నిల్చినదో యట్టి నీపినతండ్రియగు పాండుభూవరునకుఁ బుత్రులమైన మాచే బ్రాహ్మణవేషంబుల బిచ్చమెత్తునట్లు గావించితివి. కానిమ్ము. ఈపాపంబంతయు నీ వనుభవింపకపోవు. (ఎదుట విష్ణుశర్మనుజూచి) ఇదిగో! ఇంతకు బూర్వము జాబాలిగృహమున భుజించిన ద్రుపదరాజపురో

హితుండు (విష్ణుశర్మనుజూచి) భూసురోత్తమా! నమస్కారములు.

విష్ణు—శీఘ్రమేవ వివాహసిద్ధిరస్తు!

అర్జు—మహానుభావా! మీకునాయందుగలిగిన వాత్సల్యముచేత నట్లు దీవించుచున్నారుగాని, పురాకృతప్రారబ్ధవశంబున నిట్లు చరింపుచున్న మాకు వివాహమెట్లగును.

విష్ణు—నాయినా! ఇందుఁ బరులెవ్వరునులేరు. నీవును బ్రాహ్మణుండవే! నేనును బ్రాహ్మణుండనే. మీరు చేసికొన్న ప్రారబ్ధమేమున్నది. ఇప్పుడు మీరుబడుచున్న యిడుమలెవ్వి. నాకు వినిపించితివేని తగిన శాంతిజేయుటకు బ్రయత్నముజేయుదును.

అర్జు—పుణ్యపురుషా! నీ సత్కృతుకజాయమానకటాక్షంబున కనేకవందనంబు లర్పించుచున్నాను. భగవంతుడు మా మానసపరీక్షార్థమై తెచ్చిపెట్టిన కడగండ్ల నాతడే దీర్పవలెనుగాని మానవమాత్రులకు దరంబుగాదు.

విష్ణు—(తనలో) ఈతనిమాటలనుబట్టి నాయనుమానము మఱింతయధికమగుచున్నది.

అర్జు—ఆర్యా! తమ హస్తమునందున్నది యేమిటి?

విష్ణు—ఇంతకుబూర్వమే ద్రుపదపుత్రికకు స్వయంవరమహోత్సవంబని జెప్పియుంటినిగదా. ఇయ్యది యాకన్యకయొక్క చిత్రపటమే!

అర్జు—దేవా! నన్నొకసారి చూచుట కనుగ్రహించెదరా!

విష్ణు—చిత్రపటమా! నీవుచూచెదవా! అంతటికోర్కెయున్నదా!

అర్జు—అమ్మానినీ మణిసౌందర్యవిశేషంబుల నొక్కసారి కన్నులారగని సంతసించెదను.

విష్ణు—(పటము నిచ్చుచున్నాఁడు.)

అర్జు—(చిత్రపటంబునుజూచి) భూసురోత్తమా ! ఈమెసౌందర్యంబు జూచుటకీ రెండుకన్నులును జాలకయున్నవి.

తే॥ గీ॥ ఈమెతోఁబోల్పఁ దగువస్తు ♦ వేదిమైన
జగమునందున లేదు ని ♦ శ్చయముగాను
నీమె కీమెయెసాటియా ♦ నెంచిచూడ
లేనె లేదీమెబోలెడి ♦ లేమయెచట.

విష్ణు—నీవు నిజముచెప్పితివి.

అర్జు—ధరామరవర్యా! చూడుడు.

ఉ॥ మానినియిట్టి దుండెనని ♦ తెన్నొఘులు గన్గొనియున్న; చంద్రబిం
బాననరూప చిత్రపట ♦ మంచితలీల గ్రహించివారి శ
య్యానిలయంబులందుఁ దమ ♦ యంగనలెల్లరు రూపగర్వముఁ
మానుటకై ఘటింపఁగను ♦ మానక నెంచుచు నుండరే సదా.

విష్ణు—నీవు వయస్సున నా కంటె జిన్నవాడవయ్యు మంచి మాట జెప్పినావు.

అర్జు—దేవా !

తే॥ గీ॥ ఎరినిఁ గృతార్థులుగజేయ ♦ నెంచినాడొ
గాక తన సృష్టి సేర్పులు ♦ గానిపింప
నయ్యజుఁడీమె నిర్మించి ♦ యలరినాడొ
తీర్చిచట్టులె యున్నది ♦ దివ్యవనిత.

(తనలో) ఈమె చిత్రపటంబును జూచినంతనే నా హృదయము చంచలించిపోయినది. ఇట్టి నారీమణిని జూచినంతనే పరమనిష్ఠాగరిష్ఠాత్ములయిన మునులే తమ తపంబులను విడిచి యీమెకు దాసులై వర్తింతురనుటకేమియు సందియము లేదు.

విష్ణు—భూసురా! ఇక్కాంత యెవ్వరిని కృతార్థునిఁ జేయుటకు జన్మించినదనియా యడిగితివి! అందుల కేమని ప్రత్యుత్తరం బిత్తునా యని యాలోచింపుచుంటిని.

అర్జు—దేవా! అట్లు వచియింపుచుంటి రేమి!

విష్ణు—ఏమియును లేదు. అయినను వినఁదలంచితివి గాన యీయుదంతంబు సవిస్తరంబుగ నీకుఁ దెలిపెద. వెనుక నొకనాడు పాండవ కౌరవుల శస్త్రగురుండైన ద్రోణాచార్యుండు తన బాల్య సఖుండైన ద్రుపదుని సన్నిధికరిగి తన బాలునకు క్షీరంబు నిమిత్తమై యొక గోవును నొసంగుమని కోర, ద్రుపదుండు ద్రోణుని సఖ్యంబును మఱచి యతనికి గోవు నొసంగక యనేక మాటలాడి పరాభవమొనర్చి పంపెను. అంతట నా యాచార్యుండు కరి నగరంబున కరుదెంచి కురుపాండవుల శస్త్రగురుండై యొక్క దినంబున నిరుతెగలవారిని జూచి గురుదక్షిణగా ద్రుపదుని గట్టి తెచ్చి తన కప్పగింపుడని యడిగెను. ఆమాటలు విని ముందు కౌరవులరిగి ద్రుపదునిచేఁ బరాజితులై యరుదెంచిరి. అనంతర మర్జునుండు చని నిర్వక్ర పరాక్రమంబున నా పాంచాలాధీశునితోఁ బోరాడి యాతనిని దన రథమునకు గట్టి తెచ్చి ద్రోణుని సన్నిధినిఁ బెట్టెను. ద్రోణుండును ద్రుపదున కేహానియు గూర్పకుండ నతనిని విడిచిపుచ్చెను. అనంతరము ద్రుపదుండు తత్పరాభవముచే ఖిన్నుఁడయ్యు నర్జునుని పరాక్రమంబునకు మెచ్చి యతనికి సతిగా దగిన కూతురును, ద్రోణుని వధించునట్టి కొడుకును బడయుదునని యథావిధిగ బ్రాహ్మణుల సన్నిధిని పుత్రికామేష్టి గావించెను. అప్పుడు యగ్నికుండమునుండి ధృష్టద్యుమ్నుఁడను పుత్రుండును, కృష్ణయను పుత్రికయు ను

ద్భవించిరి. కృష్ణ యనియు, ద్రౌపది యనియు, పాంచాలియనియు బిలువఁబడు నా పుత్రికను ద్రుపదుం డర్జునున కీయదలంచి యుండగా, విధివైపరీత్యంబున నా పాండవులు జననీ సమేతంబుగా వారణాసిని లక్కయింట దగ్ధులైరని విని మిగుల విచారించి యీ స్వయంవరము ఘోషింపజేసినాఁడు.

అర్జు—(తనలో) ఓ! ద్రౌపదీ కాంతాలలామా! నే నిప్పుడు సంపూర్తిగ నీకు దాసుండనైతిని సుమా!

తే॥ గీ॥ కన్నులున్నట్టి ఫలమునుఁ ♦ గాంచినాఁడ
నోరు నెవ్వంగ నుతియింప ♦ నోచినాఁడ
గాని నిన్నును వైవాహి ♦ కంబునాడు
భాగ్యమింక గల్గునో లేదో ♦ పడతి! యెఱుఁగ.

శా॥ నాకుఁ జెండిలిసేయఁగాదలఁచి భూ ♦ నాథాగ్రణీమాళి; స
ద్రాకాపూర్ణ సుధాకరాస్యనునిఁ ♦ రాజిల్లఁగా గాంచి; యాహా! కౌరవ్యులమాయలోఁబడినా ♦ మంచుఁ మమునే జూచి యా
త్మాకాంతుండు స్వయంవరంబు నిపుడుఁ ♦ గావింపఁగా నెంచెనే.

బ్రాహ్మణవేషంబుననున్న నేను స్వయంవరమున కెట్లరుదెంతును. అరుదెంచెదనుగాక! ఇతఁడే యర్జునుండని నిన్ను నాకు నీ తండ్రి యెట్లొసంగి పరిణయంబును సేయును. నాయంతట నేను చెప్పకొన్నచోఁ బ్రయోజనము లేదుకదా. (ప్రకాశముగా) భూసురవర్యా! ఆ స్వయంవరంబున కన్నెను గొనుటకు ద్రుపదుండేవియైన నియమంబులు పెట్టెనా!

విప్రు—ఏమి లేకుండ నెట్లు జరుగును. ఏదియును లేకపోయినచోఁ బ్రతివారును గన్నెను నాకిమ్మనియే యడుగుదురు. స్వయంవర సభామధ్యంబున నుంచఁబడు మత్స్య యంత్రమును గొట్టినవా

రికా కన్యక నిత్తునని చాట బంచినాడు. ఎవ్వరా మత్స్యయంత్రమును గొట్టుదురో వారే యక్కన్నియం గొనుట కర్హులు.

అర్జు—అట్లయిన బ్రహ్మణులు క్షత్రియులను విచక్షత లేదుకాబోలు.

విష్ణు—అట్టి దేమియును లేదు. ఎవరు ప్రయత్నించినను బ్రయత్నింప వచ్చును.

అర్జు—అట్లయిన మేమును తన్మహోత్సవ సమయంబునకు నచ్చుట కరుదెంచెదము. (ఎదుటకేగి) అదుగో వ్యాస మునీంద్రుండు కాబోలు వచ్చుచున్నాడు. నే నీతని కెదురేగి మా గృహంబునకు దోడ్కొనిపోవలయును.

(నిష్క్రమించును.)

విష్ణు—నేనును నరిగెద. వీరే తప్పక పాండవులని తోచుచున్నది. కాకున్న నితడు నిజమైన బ్రాహ్మణుడైనచో స్వయంవరమునకు దాను గూడ వచ్చెదనని యేల పలుకవలయును. నేనే భాగ్యవంతుడనగు యోగ్యత యుండెనేని వీరే పాండవులగుదురుగాక.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది తృతీయాంకము

సంపూర్ణము.

శ్రీ

ద్రౌపదీపరిణయము.

చతుర్థాంకము.

రంగము:—[యమునానదీ తీరము:—ప్రవేశము అంగారపర్ణుఁడు, భార్యయగు కుంభీనస]

అంగా—సుందరవదనా! ఈ యమునా జలంబులనుండి వచ్చుచున్న మంద మారుతంబు మన డెందంబులకెంత వినోదమొనగూర్చుచున్నదో గంటివా!

కుంభీ—మనోహరా! దానికేమిగాని యిది చూడుఁడు. ఈ యొడ్డున మన మాసీనులమైయుండ, తరంగములచే జలంబు లొడ్డును దాకునప్పుడు గాలిచే నీటి బిందువులు దేహమునకు దాకునప్పుడు మఱియెంత సుఖముగా నుండునుగదా.

అంగా—అవును నిశ్చయము. అదే చూడుము!

తే॥ గీ॥ జారచోరులు మదిలోన ♦ జాలగుంద
నల చకోరకంబులు గడు ♦ హర్షమంద
బద్మములు దమ మోములు ♦ వంచివేయ
జందురుఁడుదయించె కాంతిని ♦ స్రందుఁడగుచు.

కుంభీ—ఆహా! ఆ సుధాకరుం డుదయించి తన సంపూర్ణమైన కళలను జగంబునఁ బ్రకాశింపఁజేయుచున్నాఁడు. ఈతని రాక మన కిప్పుడెంతయు నానందకరముగదా!

అంగా—రమణీమణీ! ఆతనిరాక యొకప్పుడు సంతోషకరంబును, నొకప్పుడు దుఃఖదాయకంబుగూడ నగును.

కుంభీ—నాథా! నీవట్లు వచియించెదవేల!

అంగా—

తే॥ గీ॥ పడఁతితోఁగూడి యంగార ♦ పర్ణుఁడిపుడు
వనవిహారము సేయంగ ♦ వచ్చెననుచు
దాడివెడలెను నామీఁద ♦ దరుణి! యతఁడు
నీదు కరుణ లేకను గెల్వ ♦ నేగనతని.

కుంభీ—(సిగ్గుతోఁ దల వాల్చుకొనును.)

అంగా—సతీ! లజ్జ నభినయించెదవేల! ఈ మందమారుతంబున కాంత్రుడు దోడై మన్మథునితోఁ జెప్పి నాపై బుష్పశరముల బఱుపఁ జేయుచున్నాఁడు.

వసంతకోకిల. సరోజపత్ర నేత్రియింక ♦ జాలమేలనే
మరుండు పొంచి పొంచివేసె ♦ బాణ జాలముల్
బిరానసీవు ప్రేమబూని ♦ భీతి మాన్పుమీ
స్మరాంబకంబు లెల్లనిప్డు ♦ జక్కఁ జేయుచున్.

కుంభీ—ప్రాణేశ్వరా! మీ సరసంబుల కేమిగాని, ఆ సైకత స్థలంబందు గొంతకాలము విశ్రమింతమా!

—ఓహో రత్నమా! ఆ సైకతస్థలములకన్న నివి బాగుండును చూడుము. వెన్నెల యగుటచే నేత్రపర్వ మొనరించుచున్న యీ మందార సహకార చందన కేసర పున్నాగతాలతక్కోల కురువిందతపనహింతాలమాదవీప్రముఖతరు లతాదు లున్నవో. ఈ పువ్వులన్నియు గోసికొని పుష్ప కొందము. (అని పువ్వులు గోయుచున్నారు.)

కుంభీ—నాథా! మీా పుష్పాపచయుంబిక జాలును. రండు. ఇచ్చట గూర్చుందము.

అంగా—రమణీ! అయిపోయినది. మన మింతవరకును నామూాలనున్న పుష్పతరులతాదులనువీక్షించి యుండలేదు. ఆ ప్రక్కనుగూడ విహరింతము రమ్ము.

కుంభీ—అబ్బా! నేను నడువజాలకయుంటిని. ఇంచుకకాల మిచ్చట విశ్రమింతము.

అంగా—

మ॥ స్తనభారం బధికంబు లేనడుము కొం ♦ చంబౌచు మెప్పారఁటన్
స్తనయుగ్మంబిటులుండెమ్ము నేనదిక నా ♦ బ్జాతంబునన్ బట్టి మె
ల్లనగానిన్ న్నడిపించెదన్ మదికి నా ♦ హ్లాదంబు సంధిల్లఁ గా
ననుమానింపకరమ్ము సత్వరముగా ♦ నబ్జాత పత్రేక్షణా.

కుంభీ—(సిగ్గునఁ దల వాల్చును.)

అంగా—రమ్ము. (అని చేయి బట్టుకొనుచున్నాడు)

కుంభీ—ప్రాణేశ్వరా! ఏమికారణమోగాని నా చిత్తంబున నిప్పుడపరిమి-
తమైన భీతి జనించుచున్నది. నా యెడమకన్నును నె-
జంబును నదరుచున్నది.

అంగా—బేలా! నేను నీయుండనుండగా నీకెట్టిభయము
నా ప్రక్క నుండుము.

[అంత పాండవులు ప్రవేశించుచున్నారు

ధర్మ—తమ్ములారా! ఆ వ్యాసమునీంద్రుని
మీారు వింటిరిగదా. ద్రౌపదీ స్వయంవర
గూర్చి మనకు సవిస్తరంబుగ దెలిపినాఁడు
ప్పున మన మచ్చట బ్రవర్తింపవలయును.

కుంతి—ఇట్టి సమయంబున మనకు ఘటోత్కచుఁడుకూడ సహాయ ముండిన బాగుగనుండునుగదా. అతడు జనించిన వెంటనే యె ప్పుడుదలంచి నప్పు డరుదెంచెదనని చెప్పి తల్లియగు హిడింబిని దోడ్కొని తన యాశ్రమంబున కరిగినాడు.

భీమ—అమ్మా! నీకిప్పుడు భయమేలకలుగవలయును.

కుంతి—తండ్రులారా! నేను మాట వరుసకంటిని. మీరుండఁగా నాకేమిభయము! ఇంకను పాంచాలపురం బెంతదూరముండు నోగదా!

ధర్మ—అమ్మా! ఇప్పుడు మనము యమునానదియొద్దకు వచ్చినాము. ఇంక నప్పురము మనకు నైదుదినంబుల ప్రయాణముండును!

అర్జు—తల్లీ! నడువలేకుంటివికాబోలు.

సీ॥ కుంతిభోజుని ముద్దు ♦ కొమరివై యెంతయో
ప్రేమతో నచ్చోట ♦ బెంపుగాంచి
శిష్టగణుండు వి ♦ చిత్రవీర్యసుతుండు
పాండుభూవల్లభు ♦ పాణిఁబట్టి
మహనీయమణిమయ ♦ మందిరంబులలోన
బరిచారికాతతి ♦ భక్తిఁ గొలువ
సకలసౌఖ్యంబుల ♦ జాలబొందుచు నొప్పి
సాధ్వియంచు ఘనయ ♦ శంబుగాంచి

తే॥ గీ॥ బలపరాక్రమవిక్రమ ♦ వంతులైన
యేవుర కుమారమణులను ♦ నిట్లుగాంచి
యొప్పుచుండియు నీరీతి ♦ నడ్వియందు
గష్టములనందుచుంటివి ♦ గాదె! తల్లి.

కుంతి—వత్సా! విధివ్రాత యనుల్లంఘ్యనీయముగదా!

అర్జు—

సీ॥ ఘోరకాననభూము ♦ లే; రమణీయమై
బఱగెడియుద్యాన ♦ వనములయ్యె
యడవులందుండు భ ♦ యంకరమృగముల
రవములే సంగీత ♦ రవములయ్యె
ప్రతియింటఁదెచ్చిన ♦ మధుకరాన్నమె; భక్ష్య
పూరితమైనట్టి ♦ భోజ్యమయ్యె
మానీంద్రచంద్రుల ♦ పర్ణశాలలె; దివ్య
రత్నప్రభాసౌధ♦ రాజిమయ్యె

తే॥ గీ॥ నక్కటా! యంధుఁడౌధృతరాష్ట్రు ♦ నాత్మజాతు
కారణంబుననీరీతిఁ ♦ గ్రాలవలసె
పుట్టుభోగివినీవు ను ♦ మ్ములనుగూడి
కష్టముల బడుచుంటివి ♦ గాదె! తల్లి.

కుంతి—కుమారా! ఆగర్భశ్రీమంతులును, రాజ్యంబు బరిపాలింపదగిన వారును, విక్రమాఢ్యులును, బాల్య వయస్కులును నయిన మీారే యిడుమలు బడుచుండగా, నేనా యోర్వజాలనిదానను.

భీము—ఇట్టి సంకటంబులన్నియు మనకీ ధార్తరాష్ట్రగ్రజుని మూలంబున గలిగినవి. అన్నగారు మొన్న యనుజ్ఞ యిచ్చియుండిరేని గదామాత్ర సహాయుండనై యరిగి యా దురాత్ముని సోదర సమేతంబుగా నంతకునివీటి కీపాటి బుచ్చియేయుందును.

ధర్మ—కాలమునకుఁ గట్టుబడి యుండవలెను. వ్యాసమునీంద్రుండు మనకు శుభదినంబులువచ్చు కాలము సమీపించినదనియు, ద్రౌపదీ స్వయంవరమునకు మనలనుగూడ నరిగి బ్రాహ్మణ వేషంబులనే యుండుడనియుఁ జెప్పెనుగదా!

కుంభీ—(అంగారపర్ణునిజూచి) మనోహరా ! ఈ ప్రక్కనుండి యెవ్వరో నరులు వచ్చుచున్నారు. నాకు మిగుల భయమగుచున్నది. దేహము కంపమెత్తుచున్నది.

అంగా—రమణీ ! వారినిటు రానిమ్ము. (పాండవులు సమీపించుటఁ జూచి) ఓహో ! నరులారా ! అర్ధ రాత్రియు సంధ్యయు నీ రెండు కాలంబులును, భూత యక్ష దానవ గంధర్వులు దిరిగెడు కాలంబులని మీరెఱుంగరు కాబోలు. ఇట్టి సమయంబులందు భూలోక నివాసులగు మానవులు సంచరించుటకు భయంబందుదురు. అదియుంగాక నివ్వేళలయందు మేమెంతటి పరాక్రమవంతులనైనను నిర్జింపగలము. అట్టియెడ నేను తరుణితో నిచ్చట విహరింపుచుండ నా విహారంబునకు భంగముగల్గ జేయ మీరు వచ్చుటకేల సాహసించితిరి. తెలిసియో తెలియకనో యరుదెంచిరి. ఇంక జీవితేచ్ఛగలవారేని సత్వరమ్ముగ నిచ్చోటు వాసిపొండు.

అర్జు—ఓయీ ! నీవెవ్వరవో ముందు మేమెఱింగియుండినఁగాని తగు ప్రత్యుత్తరంబు నొసంగఁజాలము.

అంగా—ఏమీ ! నే నెవ్వరినో మీకుఁ దెలుపవలయునా ! వినుము నేను యక్షేశ్వరుండగు కుబేరునకు బ్రియసఖుండ. మహాబల పరాక్రమ సంపన్నుఁడ. అంగారపర్ణాభిదానుండ. నిరంతరమును యీ నదీతీరమున కాంతా సమేతుండనై యిట్టి సమయంబులందు విహరింపుచుందును. మఱియు నివ్వవనంబంగారపర్ణమను నామంబున దనరుచున్నది. నేను విహరించు సమయంబులందిచ్చట కెవ్వరును రానోపుదురు.

అర్జు—అంగారపర్ణా !

తే॥ గీ॥ భీతిఁబొందిన వారలి ♦ వ్వేళలందు
సంచరింపక యుందురు ♦ సాహసమున
బలము; శౌర్యంబు గల్గిన ♦ వారమగుట
సంచరింతుము గంధర్వ ♦ సార్వభౌమ.

మా కెట్టివేళలయందునైన జరించుటకు హృదయంబులయందు భయముండదు. అందుచేతనే యిట్లు బయలుదేఱితిమి. (అని ముందుకు నడచుచున్నారు.)

అంగా—(అడ్డగించి) ఓ మనుష్యకీటకములారా ! నా మాటల కెదురించి మీరందఱును నొక్కయడుగైనను నవతలఁ బెట్టగలరా? ఈ సమయంబున నీ నదియొద్దకు మీరు పోగూడదు. ఇయ్యది నాయది. నా యాజ్ఞ నుల్లంఘించి పోదలంచితిరేని మీకు ప్రాణంబులు దక్కవు. (ధనుష్టాంకారమొనర్చును.)

అర్జు—గంధర్వేఁడా! నీ వీరాలాపంబులకిక్కడ భీతినొందువారెవ్వరును లేరు. అడవులయందును, నేఱులయందును నీకు స్వాతంత్ర్యమెట్లుండును. త్రిభువనపావనియు, సకల జనులకును సేవ్యంబయినదియు నైన యీ గంగ నీయది యెట్లగును !

సీ॥ హేమాచలమునుండి ♦ యింపార జనుదెంచి
భాగీరథియనెడు ♦ భవ్యనామ
మును ధరియించి యి ♦ బ్భూమిపై శోభిల్లె;
భోగవతియటంచుఁ ♦ బొలుపునందె
బాతాళమందున; ♦ సురసిద్ధసాధ్యయ
క్ష్చరముని సేవ్యమై ♦ సత్పథమున
మందాకినియను నా ♦ మంబున రాజిల్లె;
నలపార్వతీశు జ ♦ టాగ్రభాగ

తే॥ గీ॥ మందు ధరియింపగాబడి ♦ యఖిలలోక
సేవ్యమైనట్టి గంగను ♦ జేరవలద
టంచు సాహసంబున నీవ ♦ చించుమాట
నెవ్వఁడాలించు నిచ్చట ♦ హీనచరిత.

ఓయీ! ఇంక నీవు మా కడ్డురాకుము. అట్లు గావించితివేని నా బాణాగ్ని జ్వాలలయందు నిన్ను దగ్ధునిఁగా జేసెద. (నడచుచున్నాఁడు.)

అంగా—ఏమిరా! నీ కండకావరము. హీనమర్త్యుండవైన నీవే నన్నె దిరింపఁ దలంచితివా!

క వి రా జ వి రా జి త ము.

నిలు నిలు మెచ్చటి కిప్పుడు బోయెదు ♦ నీచమనంబున; నా
పలుకుల నింతయు వీనులబెట్టక ♦ బాఱగ నెంచితివే
తులువతనంబును మానుము నీదగు ♦ దోర్బలమంతయు ని
ప్పుడె గనుపింపగజేయుము; దుంచెద ♦ భూరి శరంబుల చేన్.

అర్జు—(కోపావేశమున)

శా॥ ఓగోరీ! భయమింతలేక మదిలో ♦ నుగ్రాహవ క్రీడలో
ధీరత్వంబున నన్నెదుర్చుటకునై ♦ తీండ్రింపు చున్నాఁడవే
రారా నీబలమెట్టిదో కనెద; శ ♦ స్త్రాస్త్రంబులం గప్పి; నిన్
జేరంబుత్తును కాలువీటి కిపుడే ♦ శీఘ్రంబుగా దుర్మతీ.

నీ మాయలు, తంత్రంబులును, గంధర్వ విద్యలును నాయెదుట బనికిరావు. (తన యస్త్రమును జూచి) పూజ్యమగు నో యస్త్రమా!

మ॥ వరపాంచాల ధరాధినాయకు సుతన్ ♦ వైవాహికంబాడగా
నరగన్ బోవుచునుండ నీకరణి నీ ♦ చాత్ముండు గంధర్వ తే
డరయన్ మమ్ముల నడ్డగించెను మహా ♦ హంకారుడై; కావునన్
శఁమా! వీని దహించివేయుము; కటా ♦ తుంబూని నాపైననన్.

(అని మంత్రించి అగ్నేయాస్త్రము విడుచును.)

అంగా—(అస్త్రజ్వాలలంగాంచి) హా! చచ్చితి. చచ్చితి. (మూర్ఛ నందును.)

కుంభీ—(అంగారపర్ణునిఁజేరి)

సీ॥ హా! మన్మనోహర! ♦ యస్త్రవిదుఁడైన య
నితని నెదురించి ♦ తేలనీవు
మఱచితే నీవు ♦ మానినీమణి నీకు
జేయుచున్నట్టి యా ♦ సేవలెల్ల
అలుక జనించెనే ♦ యాత్మేశ నీకును
దోయజాక్షీపయి; నా ♦ దోషమేమి
కాంతతోనింక; సౌ ♦ ఖ్యంబులేల యటంచు
విసుకుదోఁచెనె మహా ♦ విక్రమాఢ్య

తే॥ గీ॥ హా! మదీయ పుణ్యఫలంబ! ♦ హా గుణాఢ్య!
హా! కుబేర సఖ! రణ వి ♦ ద్యా ప్రవీణ!
హా! విజిత చంద్రబింబ! స ♦ త్య పరిపాల!
హా! మనోహర! రవితేజ! ♦ హానిజేశ.

హా! ప్రాణేశ్వరా! బలపరాక్రమ విక్రమోపేతులని యెఱుంగక వీరి నేల యెదిరించితివి. అయ్యో! నన్ను విడనాడి పోవుటకు నీ చిత్తంబెట్లు సమ్మతించినది. యమునాతీరవిహారసౌఖ్యంబు నీతోఁగలసి యుంద దలంచి యరుదెంచిన నీ మనోహరినగు నన్నిట్లొంటరిగా విడిచి పోవుట నీకు ధర్మమా! నీకై కన్నుల నశ్రుబిందువులు ప్రవాహంబుగా బాఱునట్లు విలపించు నీ ప్రియురాలిని నాదరింపకుండుట మేఱగాదు. సంపూర్ణపూర్ణిమా చంద్రబింబమును ధిక్కరించు నీ ముఖంబు నేడిట్లుధూళిచేఁ గప్పఁబడియుండ నేఁజూచి యోర్వగలనా! అక్కటా!

కలువ రేకులమించు నీ కన్ను గవమూసి యుంచితివేల. ఇదిగో! నీ కాంత నీ ప్రక్కఁజేరి విలపించుచుండగా నేల వీక్షింపవు. నీవు లేని యీ జగంబంతయు నంధకారబంధురమైన విధంబున నాకు గనుపించు చున్నది. (పాండవులఁజూచి) పరాక్రమశౌర్యవంతులగు నో మహాను భావులారా! నా విన్నప మాలకింపుఁడు. మన్మనోహరుండగు నీతండు ధర్మనిరతుండయ్యు ను మోహనిర్మగ్నుఁడై మీపరాక్రమంబు దెలియక మిమ్ముల నడ్డగించి యిట్టిపాటును బొందియున్నాఁడు. ఈతనివలన నేర మలేదని నేను జెప్పసాహసింపనుగాని పతిలేకున్న నేను బ్రాణంబుల భరింపఁజాలను. నాయందు కృపాంతరంగులై యీతనిదోషంబు మన్నించి నాకుఁ బతిభిక్షఁబెట్టుఁడు. లేదేని నన్ను గూడ నాతనిసన్నిధికిం జేర్పుఁడు. దీననై వేడుచున్న నామొర నాలింపుఁడు.

కుంతి—కుమారులారా! ఆడుదానిమనస్సునకు గష్టము గల్పింపరాదు.

ధర్మ—తమ్ముఁడా! అర్జునా! ఈగంధర్వుని భార్యపలుకులు నాకెంతయు జాలిఁ గలుగఁజేయుచున్నవి. ఈయంగారపర్ణుడు మనయెడల నిట్టిసాహసము దెలియకజేసినాడు. కావున నీతనినిరక్షించి యామెకు మోదంబుగలుఁగ జేయుము. నీయాగ్నేయాస్త్రంబు నుపసంహరింపుము.

అర్జు—(ఆగ్నేయాస్త్రంబు నుపసంహరించి యంగారపర్ణునిఁజేరి) అం గారపర్ణా! నీవింక భయంబువిడువుము. అన్నగారియాజ్ఞచే నీవు నాచే రక్షింపఁబడితివి. (కుంభీనసనుజూచి) సాధ్వీమణీ! నీవిం క చింతదక్కుము.

అంగా—(లేచి పాండవులంజూచి) మహాత్ములారా! మీకు నమస్కరిం పుచున్నాను.

ధర్మ—అంగారపర్ణా! నీవింక భయంబునుపుడువుము. మాచే రక్షింపఁ బడితివి.

అంగా.—పూజ్యులగు నో మహానుభావులారా!

తే॥ గీ॥ భవ్యభవదీయవిక్రమ ♦ బలము లెఱుఁగ
జాలకను జేసినాఁడను ♦ సాహసంబు
ఫలముగాంచినాఁడనుసిద్ధు ♦ బనరమందు
దప్పుమన్నించిబ్రోవుఁడీ ♦ దయవలిర్ప.

అయ్యలారా! నేను మీచే నోడింపఁబడితిని. అట్లు పరాజితుండ నగుటచేత నాయంగారపర్ణనామంబున దనరుటకు సమ్మతింపఁజాలను. మహాత్ములగు మీరు ప్రచ్ఛన్నవేషంబులనుండుటచే గుర్తింపలేకపోయితిని. ఇప్పుడు నాకు మీరు పాండవేయులని గోచరమునకువచ్చినది. (అర్జునునిజూచి) అర్జునా! వీరపురుషా! నేను నీచేత నోడింపఁబడియు, నారథంబు నీ వాగ్నేయాస్త్రంబున దగ్ధంబుగావించినను గంధర్వమాయచే వేరొకరథము బడయుటచే నేటినుండి చిత్రరథుండను నామంబును దాల్చెద. మీయెడల నేనాచరించినదోషంబును మన్నించి మీతో సఖ్యము నాకు దయసేయుఁడు.

ధర్మ—గంధర్వరాజా! పాపము జేసియు పశ్చాత్తాపమునందుచుంటివిగాన నీయందు దాదోషము లేదు. నిన్ను నేటినుండియు మాకు బరమ సఖునిగా భావించెదము.

అంగా—(అర్జునునిజూచి) పాండవమధ్యమా! నీపరాక్రమంబునకు నే నెంతయు మెచ్చితిని. నాయొద్ద చాక్షుషియను విద్యయొకటి కలదు. ఇయ్యది నేను తపంబునఁ బడసితి. దానిప్రభావంబు వర్ణింపదరముగాదు. దానిప్రభావంబున మూఁడులోకంబులును జూచి యథేచ్ఛగా జరింపవచ్చును. అయ్యది నీకొసంగెద. ఇంతియగాక మహాజవసత్వంబులును, గామగమనంబును గల గంధర్వహయంబులు మీయేవ్వురకును నైదునూర్లొసంగెద, నా

యందు గరుణాంతరంగుండవై నీ యాగ్నేయాస్త్రంబు నాకొసంగుము.

అర్జు—గంధర్వరాజా! ఎంతటిమిత్రుచేతనైనను నుపకారము నాచరించి యందులకు బ్రతిఫలముకింద ధనంబుగొనుటకు చిత్తంబు సమ్మతింపదు. అయినను నీయొద్దనున్న విద్య నీయంతటనీవు నాకిచ్చెదనని పలుకుచున్నావు. నీకుగావలసిన యాగ్నేయాస్త్రంబిదే యొసంగెద. గైకొమ్ము. (ఆగ్నేయాస్త్రము నిచ్చును.)

అంగా—నీకు చాక్షుషి నుపదేశించెదను. (అర్జునుని చెవిలో నేదియో చెప్పును.)

ధర్మ—అంగారపర్ణా! నీవు మాకొసంగెదనన్న రథంబును హయంబులును నీయొద్దనే యుంచుము. వలసినప్పుడు మేము తీసుకొనెదము.

అంగా—మీచిత్తము వచ్చినట్లాచరింపుఁడు.

అర్జు—గంధర్వశేఖరా! ఇకమాకరుగుట కాజ్ఞయిచ్చెదవా!

అంగా—పాండవేయులారా! మీరు ద్రుపదరాజనందనస్వయంవరార్థమై యరుగుచున్నారని నాకుం దెలియును. మీరీమార్గంబున బోయితిరేని యొక యాశ్రమంబును జూడఁగలరు. అందు ధౌమ్యుండను భూసురుండుండును. ఆతనిని బురోహితునిగా గైకొని పాంచాలంబున కరుగుఁడు. మీయభీష్టంబులన్నియు నాతనివలన దీరును.

ధర్మ—మిత్రమా! నీవుచెప్పినయట్లొనర్చెదము. ఇఁక మేమరిగెదము.

(నిష్క్రమించును.)

అంగా—రమణీ! నరసంచార మెక్కుడుగ నుండువేళయైనది. కావున మన నెలవున కరుగుదము. రమ్ము. (అంగారపర్ణుఁడు కుంభీనస నిష్క్రమించుచున్నారు.)

రంగము—[పాంచాలపురంబున నుద్యానవనము:—ప్రవేశము:—
యొంటరిగా ద్రౌపది:—]

ద్రౌపది—(తనలో) ఆహా! ఈవార్త నిజమైయుండునా! నిశ్చయము
గాఁ బాండవులు వారణాసిని కౌంవేఁద్రి మాయాకల్పితలాక్షా
గృహదహనజ్వాలలయందు భస్మమైయుండిరా! అట్లయిన నే
నింక జీవించుటయెట్లు. నన్నాయర్జునునకే యీయఁదలంచి
యగ్నికుండంబునఁగాంచిన నా జనకుండింక నన్నెవ్వరికొసంగునో
గదా! బాల్యంబునుండియు నాచిత్తంబును, దృష్టులును నర్జు
నునిపైననే నిల్పియుంటి. అట్టియెడ నాచిత్తంబన్యులపకెంచు
టకు సమ్మతించునా! (అర్జునుని యుద్దేశించి)

సీ॥ కుంతీకుమార! నీ ♦ కునెనంగ మాతండ్రి
యంచితంబుగ నన్నుఁ ♦ గాంచినాఁడు
వీరచరిత్ర! వృ ♦ ద్ధిపయి మీరుమడిసి
రన్నవార్తలు దెలి ♦ యఁగవచ్చె
ధైర్యహేమాద్రి! నే ♦ తగనిదానను నీకు
నంచును మదిలోన ♦ నెంచినావొ
శత్రుభయంకర! ♦ సతిగాగ నీకును
బఱగనుండినదాని ♦ బాయనగునె

తే॥ గీ॥ అక్కటా! దుష్టుఁడగు కౌర ♦ వాగ్రజుండు
సృష్టిచేసిన యామాయ ♦ గృహమునందు
సోదరులగూడి జననితో ♦ సొక్కినావె
ద్రౌపదినొకింతయైనను ♦ దలపకుండ.

(ఇంచుక యూరకుండి) నిశ్చయముగా నా పాండవులు లాక్షా
గృహంబున దగ్ధులై యుందురా! వాసుదేవ రక్షితులగు వారి నేయపా

యంబును బొందదని నాకు సంపూర్ణమైన నమ్మకము గలదు. అదియునుగాక, నేకచక్రపురంబున నేవురు బ్రాహ్మణులును నొక్క వనితయు నుండిరనియు నందొక్క బ్రాహ్మణుండు బకాసురుని వధించి యేకచక్ర పురవాసులను రక్షించెననియు వినియుంటిని. ఆ యేవురును పాండవులనియు నావనిత కుంతి యనియు నాకు దోచుచున్నది. దుష్టాత్ములగు కౌరవులకు దెలియకుండ పాండవులిట్టి ప్రచ్ఛన్నవేషంబుల నుండి యుందురు. (ఇంచుక యూరకుండి) ఏమి శుభంబు గలుగునోగాని నా యెడమకన్నును నెడమ భుజంబును నదరుచున్నది.

[చెలికత్తెయగు నర్మద ప్రవేశించుచున్నది.]

నర్మ—(ద్రౌపదిని జూచి) చెలీ! ద్రౌపదీ! అది యేమి కారణము. నేడు వనంబునకు నాతో జెప్పకుండ నొంటరిగా నరుదెంచితివి.

ద్రౌప—ఏమియును లేదు.

నర్మ—ఏమియును లేకేమి. మీ జనకుండు రేపు స్వయంవర మహోత్సవ మాచరించునుగదా. నీకు బ్రాణేశ్వరుండరుదెంచునుగదా యను సంతోషంబున నన్ను మఱచియుందువు.

ద్రౌప—నర్మదా! ఎందుకే యిట్టి హాస్యంబులాడెదవు. నే నంతటి భాగ్యము నోచికొని యుంటినా!

నర్మ—ఆడుజన్మ మెత్తినతరువాత వరుడు రాకుండునా యేమి

ద్రౌప—"ఏదో బొంతకుదగిన గంత" యనునట్లు యెవ్వడో యొకడు వరుండగుటకా చూచుచుంటివి.

నర్మ—అట్లు గాక మఱి యెట్లు!

ద్రౌప—అట్లయిన నేను జీవంబులు విడువవలసినదాననే!

నర్మ—అది యేమమ్మా! అట్లు సాహసించి పలికెదవు. నీ మనస్సునను న్న విచారమెట్టిది.

మ॥ తరుణీరత్నము! నేడొ రేపటనొ యు ♦ ద్వాహంబు గావింపఁగా
ధరణీపాలుఁడు నిశ్చయించెఁగద మో ♦ దంబార; నీవట్టిచో
బరమానందముతోడ నుండకను భా ♦ వ్యంబౌనె యిట్లాడ; నీ
కరయన్ జీవము బాయునంతపని యే ♦ లా చెప్పు బింబాధరీ.

ద్రౌప—సఖి! సకలంబును దెలిసియుండియు నీరీతి నడిగెదవేల!

తే॥ గీ॥ ఎవ్వనికినన్నునీయంగ ♦ నెంచి; యగ్ని
కుండమందున నాజన ♦ కుఁడు గాంచె
నట్టి విక్రమోపేతుఁడౌ ♦ యర్జునుండు
సోదరులతోడ నగ్నిచో ♦ సాక్షినకట.

ఎప్పుడు నేను జన్మించితినో యప్పుడే నాచిత్తం బర్జునునకు వశమైనది. ఆతనిం దప్ప నే నన్యులవరింపనొల్లను.

నర్మ—అమ్మా! ద్రౌపదీ! పాండవులు నిశ్చయముగా మరణించిరని నీవు చెప్పగలవా.

ద్రౌప—అదియును నేను నిర్ణయింపజాలకున్నాను. కొందరు పాండవేయులు ప్రచ్ఛన్నవేషంబులతో నేకచక్రపురంబున నున్నారని చెప్పుచున్నారు.

నర్మ—అట్లయిన యీ విచారమెందుకు. రేపు స్వయంవరంబునకు దప్పక వచ్చెదరు. అంద ర్జునుండు నిన్నుఁ గైకొనితీఱును.

ద్రౌప—

తే॥ గీ॥ ఆకసమువంక జూచుచు ♦ నట్టెనిలచు
చాతకమునోటఁ బిందుగొ వ ♦ ర్షంబొ; పడెడు
భంగి; నెల్లుండి యాస్వయం ♦ వరమునందు
పాండవేయులజాడలు ♦ బయలుపడి; ము
దంబొ; చింతయొగ్గలును ♦ దప్ప కతివ.

నాకు జింతయేగలిగెనేని యన్యచింతను స్వాంతమునుదాల్పక ప్రాణంబులు బాసెదనని నమ్ముము.

నర్మ—అనఁగా ! నాకర్థము తెలియలేదు. పాండవేయులు బ్రతికియుండనిచో నీవుకూడ ప్రాణంబులు బాయుదుననియా చెప్పుచుంటివి !

ద్రౌప—అదితప్ప నేనుజేయవలసిన కార్యమింకొకటిలేదు. నాజనకుండు తపంబునంజేసి నన్నుగాంచుటకా యర్జునుండే కారణుండు. కావున వివాహమాడిన నాతనిచే వివాహమాడవలెను. లేదేని యసురులవీడి ముందుజన్మంబునందైన నాతని బతిగా బడసెదగాక !

నర్మ—చెలీ! నీమాటలు కడువిచిత్రముగనున్నవి. "తావలచినది రంభ, తామునిఁగినదిగంగ" యను నార్యోక్తిని ధ్రువపఱచుచున్నావు. కానివో,

సీ॥ పండమంచము లేదు ♦ వసియింపగా నెక్క-
మాణిక్యమందిర ♦ మైనలేదు
కట్టవస్త్రము లేదు ♦ పెట్టుటకొరులకు
భుజియింపవారికే ♦ భుక్తి లేదు
యేలుటకొక్కింత ♦ నేలమైనను లేదు
నిలచుటకెక్కడ ♦ స్థలము లేదు
యార్జించుటకు శక్తి ♦ యంతకన్నను లేదు
నిజరూపమున నుండ ♦ నేర్పు లేదు

తే॥ గీ॥ అట్టికుంతీసుతుని వివా ♦ హంబునాడి
సౌఖ్యముల నేమికాంతువు ♦ సారసాక్షి
వట్టికోర్కెయెగాని ♦ లాభంబులేదు
నమ్ముమీ నన్ను నీదగు ♦ నెమ్మనమున,

ఆపాండవేయులు శౌర్యంబుగలవారేని కౌరవులు పురినుండి వెడ డలనడుపునప్పు డేల యూరకుండిరి. శక్తిలేకనేగదా!

ద్రౌప—వారి పరాక్రమంబునుగూర్చి, వారి ధర్మవ్రతాచారంబును గూర్చియు, వారి సత్యసంధతనుగూర్చియు నీకేమియుఁ దెలియదు. తెలియనిదానవగు నీతో నేను వాదించుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదు. ఈమహీచక్రంబునందున్న భూపాలురంద ఱును పాండవేయుల కాలిగోళ్ళకయినను జాలరుసుమా. వారు ధర్మపాశబద్ధులై ప్రస్తుతము కౌరవుల కొదిగియుండిరి. అంతియే గాని మఱియొండుకారణం బేమియు లేదు. ఇంతకును నాభాగ్య విశేషంబున వారు బ్రతికియుండి స్వయంవరంబున కరుదెంచ వలయునుగదా! అట్టిభాగ్యమును నేను నోచుకొని యుంటినో లేదో. పరమేశ్వరుండు నాపాల గలఁడో లేఁడో!

శా॥ బాలా యేలవిచారమందెదవు భూ ♦ పాలుండు వైవాహముల్
వాలాయంబుగ నేఁడొ రేపొ యిచటన్ ♦ గావింపనున్నాఁడు భూ
పాలాగ్రామణి యెవ్వఁడో యొకఁడు శుం ♦ భల్లీలనయ్యంత్రముల్
గూలంజేయును నిన్నుఁ గైకొనును నీ ♦ కోర్కుల్ గడుందీఱునన్.

ద్రౌప—చెలీ! యెవ్వఁడో యొక రాజేంద్రుం డరుదెంచి మత్స్యయంత్ర మునుగొట్టిననో నేనాతనిని నుద్వాహమాడవలసినదేనా!

నర్మ—రమణీ! నీచిత్తమెట్లుండునోయని యింతవఱకును నదియొక తీఱు గ భాషించితిని. పాండవేయులు జీవించియున్నారనియు, వారె చ్చటనో ప్రచ్ఛన్నవేషంబుల జరింపుచుండిరనియు దెలిసియే యిట్టి స్వయంవరంబు జాటబంచినాడు. అభేద్యమగు నామత్స్య యంత్రము గూలనేయుట కాయర్జునుడుతప్ప నితరులెవ్వరును

శక్తులుగారు. స్వయంవరంబున కాతఁడరుదెంచి మత్స్యయంత్రము గూలనేసి నిన్నుఁ దప్పక గైకొనును.

ద్రౌప—సఖి! నే నంతటి భాగ్యంబును నోచికొనియుంటినా!

తే॥ గీ॥ నేను సంతతంబు సేవింతు ♦ నిఖిలలోక
జనని భగవతి నాచిత్త ♦ జలజమందు
నిలచి నాయభీష్టముదీర్ప ♦ దలచునో ద
లంపదో భాగ్యమెట్లుండు ♦ నో; పడంతి.

ఉ॥ మానవనాథులెల్లఁ గన ♦ బాసని సన్నుతిఁ జేయునట్లుగా
నానరుఁడేగుదెంచి వర ♦ యంత్రము గూలగనేసి నన్ను నర్మ
మానితరీతి గైకొనక ♦ మానిన నాదగు సౌఖ్యమెల్ల నా
కాననసీమఁ గాయు నవ ♦ కౌముదికిన్ సరిగాదె కోమలీ.

నర్మ—అమ్మా! నీవు విచారింపవలదు. స్వయంవరసమయంబునకుఁ దప్పక యర్జునుండేతెంచును. ధైర్యచిత్తవయి యుండుము. (ఇంచుక యూరకుండి) చెలీ! అటుఁజూడుము. విరహిణీజనంబులను వేపుటకై మేనల్లుండగు మన్మథునకు సహాయంబొనర్పఁ జందురుండు వెన్నెలఁ గాయుచుండెనాయనునట్లు నెల్లెడ నల్లిబిల్లిగ నల్లుకొన్న మల్లెపందెరలక్రిందఁ బడియున్న మల్లెమొగ్గలును, ఘుమ్మఘుమ్మని కమ్మని తెమ్మెరలమెసంగు జాజిపువ్వుంబులును, గంధర్వుని హస్తంబుననుండెడు బాకులో యనందగిన కేతకీపుష్పములును, డెందంబుల కానందంబుగల్పించు మందారసుమబృందంబును, సువాసనచే మిగుల నెగడు పొగడపూలును, మాధవపదారవింద పూజార్హంబులగు మాధవీచయంబును, యుల్లంబుల కుల్లాసంబును వెల్లిగొలుప నెల్లెడ నల్లుకొన్న మల్లికాదివల్లికలనుండి రాలిన పూమొత్తంబులును,

కుసుమసౌరభ్యంబున నన్నిఁటను మించిన సంపంగిపూవులును, హృదయాహ్లాదకరంబులగు పారిజాతములును, పూవిలుకాడు తన శరంబులకు బదునువెట్టెడు నునుపైన పలకరాళ్ళయునం దగిన కదళీతరువులయందు లేతయాకులును, చిలుకముక్కులచే నొక్కఁబడి కెంపురుచులీనెడి దాడిమీఫలంబులును, మార్గాయాసనంజనితతృష్ణావిదారణ కారణంబులగు నారికేళంబులును, ఖర్జూరకర్జూరపనసాది ఫలవృక్షరాజంబులును, విమల సలిలాసారంబులగు కాసారంబులును, దత్కాసారంబులచెంత మాయ సన్యాసులచందంబున దొంగజపంబాచరించుచు మీనంబుల బట్టుటకై వేచియున్న బకంబులును, లేమావి చిగురుమెక్కి మత్తెక్కి కోకోరావంబులసలుపు పికంబులును, ముద్దుపలుకుల శ్రీరామ శ్రీరామయనిపిలిచెడు శుకంబులునుగలిగి రమణీయమైయున్న యీవ్వనంబునం దించుక కాలము విశ్రమింతమా !

దాత్రిప—చెలీ! నేడేమియోగాని చిత్తంబున వనవిహారమన్న సంతసము జనింపకయున్నది. నీమాట నిరాకరించుచున్నందుకు నన్ను క్షమియింపుము.

నర్మ—అగ్నునిఁగూర్చి నీమనంబున బెంగజనించియున్నది. అంతకంటె మరొండుకారణ మేమియులేదు. అవ్విషయంబున నీవు చింతింపవలదని నేను చెప్పియుంటినిగదా. తరుణీ! ఈవనంబున నొక్కింతకాలము విహరించినచో నీమందమారుతము యొడలికిసోకి సౌఖ్యమునుగాంచెదవు. రమ్ము.

దాత్రిప—సఖీ! నన్నేలబలవంతపెట్టెదవు.

నర్మ—బలవంతముగాదు. నీవు సాధ్వని దప్పక బెండ్లియాడుదువని సూచింపుచు సంతోషంబున నా నెమలిపురవిప్పి యెట్లు నృత్య

ము సేయుచున్నదో చూతము. మనమా వైపునకుఁ బోయి పలు విధములగు పుష్పంబులు కోసికొని గృహంబున కరుగుదము. రమ్ము.

(ద్రౌపతి చేయిఁ బట్టుకొని తీసికొనిపోవుచున్న వె.)

ఇది చతుర్థాంకము.

సంపూర్ణము.

శ్రీ

ద్రౌపదీపరిణయము.

పంచమాంకము.

[రంగము:—ఏకచక్రపురమునందలి రాజవీధి—విష్ణుశర్మయు రామశర్మయు చెఱియొకప్రక్కనుండి ప్రవేశించుచున్నారు].

రామ—(విష్ణుశర్మనుజూచి) విష్ణుశర్మగారూ! విష్ణుశర్మగారూ! ఒక్కసారి యీలా దయచేయండీ!

విష్ణు—(వినిపించుకొనక తొందరగా నడచును)

రామ—ఏమండీ! పిలుస్తూవుంటే పలుకరు! మీరు రాజుగారిసన్నిధిని యాస్థానపురోహితులని నాకు తెలియును. ఒకసారి నామాట వినిపోండీ!

విష్ణు—(రామశర్మనుజూచి) ఓహో రామశర్మగారా! రండిరండి. నేను తొందరపనిమీద వుండడంచేత మీమాట వినలేదు.

రామ—అవును. మీతొందరపని నాకుదెలియును. ద్రౌపదీస్వయంవరమహోత్సవకార్యమంతా మీమీదనే పడుతుందికాబోలు. సంభావనవిషయంలో నన్ను కొంచం కనిపెట్టాలి. మనమంతా సగోత్రీకులము.

విష్ణు—అయ్యో! ముఖ్యంగా మీకు సహాయంచేయడంకన్న నాకు కావలసినదేమున్నది. స్వయంవరమందిరమునకు మీరు వస్తారు కదా. అక్కడ మళ్ళీ కలుసుకొందాము. నేను తొందరగా వెళ్ళవలెను.

రామ—ఇప్పుడు మీ రెక్కడికి దయచేస్తున్నారు?

విష్ణు—మనపురమునకు నెవ్వరో యేవురు భూసురులు వచ్చియున్నారఁట. వారు వేదములు తల్లక్రిందులుగా జదువగలరఁట. వారెవ్వరో కాస్త చూచివద్దామని వెళ్ళుతున్నాను.

రామ—వారిప్పు డెక్కడవున్నారు!

విష్ణు—ఒక కుంభకారుని గృహామందు బసచేసినారఁట.

రామ—బ్రాహ్మణులు కుంభకారునియింట బసచేసినారా!

విష్ణు—మీరల్లా ఆలోచిస్తారెందుకు. వారు సాక్షాత్పరబ్రహ్మస్వరూపులు. అదియునుంగాక నిశ్చలచిత్తు లెక్కడనుండినను నండగలరు.

రామ—నేనును మీ వెంట వారినిజూచుటకు రావచ్చునా.

విష్ణు—అవశ్యము.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

రంగము—స్వయంవరమందిరము.

[నానా దేశపురాజులును—బలరామకృష్ణులును—భూసురులును నాసీనులై యుందురు.]

[దుర్యోధనుఁడు—కర్ణుఁడు—దుశ్శాసనుఁడు—ప్రవేశించుచున్నారు.]

దుర్యో—మిత్రమా! కర్ణా! పాండవులు లాక్షాగృహంబునబడి మ్రగ్గిరని మనము దలఁచుచుండఁగా వారెచ్చటనో ప్రచ్ఛన్న వేషంబులఁబూని చరించుచున్నారని యందరును జెప్పుకొనుచుండిరి. ఇది యేమైయుండవచ్చును.

కర్ణు—(తనలో) వాసుదేవరక్షితులయిన పాండునందనుల కెప్పటికిని నెట్టిహానియు సంభవింపదని నేను మున్నే యనుకొంటిని. (ప్రకాశముగా) రాజాగ్రణీ! ఒకవేళ వారు బ్రతికియుండిరని యే యూహింతము. దానివలన నీ కేమిహానికలుగును!

దుర్యో—ఒకవేళ మాతండ్రిగారు వారలను మరల బిలచి ధర్మజునకు రాజ్యాభిషేకంబు సేయునేమోయని సంశయించుచున్నాఁడ.

దుశ్శా—అట్లయిన మఱల నేదియో యొక నెపముగల్పించి పురి వెడల నడిపింప జేయలేకపోవుదమా!

కర్ణు—ఆప్రశంసయంతయు నిప్పుడేల. ఇప్పుడు మనమువచ్చిన కార్యమునందు వర్తింతము.

దుర్యో—కర్ణా! సకలరాజచంద్రులును స్వయంవరభవనం బలంకరించినారు. అదిగో మత్స్యయంత్రముకూడ నక్కడ నమర్చబడియున్నది. ఆహా! ఈయంత్రముసుగొట్టినవారికేగదా కన్యకనొసంగుదురు!

దుశ్శా—అన్నయ్యా! అదినీకుఁ దృణప్రాయమేయని నే నూహించెదను. అ ద్రౌపదీదేవి తప్పక నాకు వదినెగాఁగునని శుభసూచకంబగుచున్నది.

దుర్యో—తమ్ముఁడా! నే నంతటిభాగ్యంబును నోచికొంటినా?

మ॥ ధరణీపాల కులావతంసులు సము ♦ ద్యత్ప్రీతివింబొంద దు
స్తరబాహాబలశౌర్య విక్రమమునన్ ♦ ధాత్రీమండలంబందు న
వ్వరయంత్రంబును గూల్చియాద్రుపద భూ ♦ పాలాగ్రణీపుత్రి స
త్కరమున్ బట్టగ నోచినానొ యటుగా ♦ కన్ బ్రాప్తి యెట్లున్నదో.

కర్ణు—కౌంవేశ్వరా! నీవు దీనివిషయమై సందియంబంద నవసరము లేదు. ఆయంత్రముసుగొట్టుటకుఁ గృష్ణుండు సమర్థుఁడయ్యును దీని తెలుపునకు రాఁడు. పాండవులుండిరేని యందర్జునుండు గూలచేయును. వారిజాడ యింతవరకును గానరాకున్నదిగదా. తక్కినరాజ లోకంబున నెవ్వరును దీని గదల్పఁజాలరు. నీవే

సమర్థుండవు. నీవు తప్పక దీనింగొట్టి పాంచాలరాజసుతను వివాహ మాడఁగలవు. అట్లుగాదేని,

తే॥ గీ॥ ఘోరసమరంబునందున ♦ వీరినెల్ల
నోర్చి; రాక్షసవిధిని య ♦ య్యువిదఁదెచ్చి
నీకు నర్పించువాఁడను ♦ నిక్కముగను
నమ్ముమీనన్నుఁ గౌరవ ♦ నాథచంద్ర

దుశ్శా—కర్ణుఁడు దలంచెనేని యంతపనియుఁ జేయఁగలుగును.

దుర్యో—అందుకు సందియమేమున్నది. రండు. మన మాసనంబుల నధిష్ఠింతము.

(ఆసీనులగుచున్నారు.)

[ద్రుపదుఁడు—ధృష్టద్యుమ్నుఁడు—పురోహితుఁడగు విష్ణుశర్మయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

ద్రుప—(విష్ణుశర్మనుజూచి) భూసురవర్యా ! నీమాటలను నేను నమ్మవచ్చునా! నే నంతటిభాగ్యమును నోచికొనియుంటినా !

విష్ణు—మహారాజా ! మీరు నామాటలను నమ్మవచ్చుటయేగాక, యట్టిభాగ్యమును మీరిప్పుడే నోచనైయున్నారు.

ధృష్ట—తపోధనులగు భూసురులవాక్యంబులు రిత్తవోవునా!

ద్రుప—బ్రాహ్మణోత్తమా! కుంభకారుని గృహమందెవ్వరో యేవురు భూసురులు విడిసియుండిరని చెప్పితివి. వారును నిప్పుడీ స్వయంవరమందిరంబున కరుదెంచిరా!

విష్ణు—అరుదెంచియున్నారు.

ద్రుప—అట్లయిన నింక నాలస్యమెందుకు. స్వయంవరవేళగూడనా సన్నమగుచున్నది. మన మరిగి, మహోత్సవార్థమై యరుదెంచిన రాజులనందఱను యథోచితంబుగ గౌరవింపవలయును. గదా! (ఇంచుక నడచి తమతమ యాసనంబుల నధిష్ఠింతురు)

ద్రు|ప—(రాజులనందఱినిం జూచి) ఓరాజపుంగవులారా!

ఉ॥ పావనమయ్యె నాకులము ♦ పండె మదీయతపఃఫలంబు; మో
దావహమయ్యెం జిత్తము; సు ♦ తామణి ద్రౌపది పెండ్లి వేళ; సు
శ్రీవిలసిల్ల మీరలిట ♦ జేరుట; శౌర్యసముద్రులార; ధా
త్రీవిభులార! సంతత సు ♦ ధీరగుణాకరులార! యిమ్మెడన్.

మ॥ ధరణీపాల కులావతంసులు సము ♦ ద్యత్కీర్తి విస్తారము
స్తరబాహాబల విక్రమాఢ్యులిటుల ♦ స్వక్రతు ప్రీతి, కాసత్స్వయం
వరకార్యార్థము నేగుదెంచుటమదిన్ ♦ భావించివీక్షింప న
ద్దిర మందాకిని చొట్టినేలపయి న ♦ ర్థింబాఱినట్లేగదా.

రాజన్యచూడామణులారా! ఈస్వయంవరసమయంబున మిమ్ములనందఱ నొక్కచోటచూచుటకీ రెండుకన్నులును గడు పుణ్యము జేసికొనియున్నవి.

దుర్యో—

తే॥ గీ॥ భవ్యభవదీయసద్గుణ ♦ భావమొకటి
కన్యకామణిసౌందర్య ♦ గరిమ; రెండు
దివ్యయంత్రముగూల్పగా ♦ దీక్ష మూడు
మమ్మునీడకు దెప్పించె ♦ మానవేంద్ర.

ద్రు|ప—(కృష్ణునిం జూచి) కృష్ణా! వసుదేవనందనా! బలరామసహితుండవైన నిరాక మాకెంతయు శుభప్రదంబని నే నూహింపుచున్నాను. నీవు లీలామానుషవిగ్రహుండవగు భగవంతుండవుగాని సామాన్య మర్త్యుండవుగావు.

తే॥ గీ॥ వదలంచినరీతిగా ♦ నిస్స్వయంవ
రంబు బాగుగాజరుగు తె ♦ అంగుజూడు
నీవు సేయంగలేనిది ♦ యేదికలదు
భక్తరక్షణపారీణ ♦ వాసుదేవ.

కృష్ణు—

ఉ॥ నీవు మహానుభావుఁడవు ♦ నిర్మలధర్మవివేకశీల స
ద్భావమునీదుపొమ్ముఁ; దని ♦ తామణి ద్రౌపది గోరుకొన్న యా
భూవరమాళి యేలుపుడు ♦ పొందుగయంత్రము గూల్చినీదు స
ద్భావమునందునున్న దరి ♦ తాపసుదీజగ రాజపుంగవా.

ద్రుప—(తనలో) ఈమహాత్ముని వాక్యంబు లమోఘంబులు.

దుర్యో—(కర్ణునితో రహస్యముగా) కర్ణా! ఈమెమనంబునం దెవ్వరిని వరించుటకు సంకల్పించుకొన్నదో గదా.

కర్ణ—సంకల్పించుకొన్నంత మాత్రంబునఁ బ్రయోజనమేమియున్నది. ఆతఁడు మత్స్యయంత్రమును గూలనేయవలయునుగదా. ఆయంత్రముగొట్టుటకు నీకుదప్ప నితరులకు శక్తి చాలదు. మఱియు నకళంకుఁడ, సుందరవిగ్రహుండవును, సప్తద్వీపసముద్రముద్రిత మహీవలయంబు నేకఛత్రంబుగఁ బరిపాలించువాడవును, నఖండైశ్వర్యవంతుడవును, నింద్రభోగంబుల నందుచున్నవాడవును, నూర్వురతోబుట్టువుల కగ్రజుండవును, వైరివీర దర్పాంధకార ప్రభాకరుండవును నగు నిన్నుదప్ప యింకొకరిని వరించునా!

దుర్యో—(తనలో) భగవంతుండు నాపక్షంబున నుండునో లేదో. (ద్రుపదునిజూచి) ద్రుపదభూవరా! స్వయంవరవేళయా సన్న మగుచున్నది.

ద్రుప—(ధృష్టద్యుమ్నుని జూచి) కుమారా! ధృష్టద్యుమ్నా! నీవరిగి ద్రౌపదిని సమస్తాలంకృతగాఁ జేసి సత్వరమ్ముగ దోడితెమ్మని యంతఃపుర పరిచారికల కాజ్ఞాపింపుము.

ధృష్ట—ఇదే తోడ్కొనివచ్చెద. (నిష్క్రమించును.)

ధర్మరాజు—(తమ్ములనుజూచి రహస్యముగా) తమ్ములారా! నిరంతర

మును మనల గాపాడుచున్న వాసుదేవుండుగూడ బలరామ సహితుండై యరుదెంచియున్నాఁడు.

అర్జు—మనకు బాంధవుండును, సఖుండును, రక్షకుండునైన వాసుదేవుం డెదుటనుండినను, యాతనితో మాటలాడకుండ నుండ వలసివచ్చెనుగదా.

భీమ—మనకిన్ని కష్టంబులగల్పించిన కుటిలపాంసనుండగు దుర్యోధనుండు వచ్చియున్నాడు. అగ్రజా! ధర్మనందనా!

మ॥ కలరిచ్చోటను నెందరో నృపమణుల్ ♦ గంజాక్షుడుంగూడ నా
బలరామాఖ్యునితోడవచ్చి నిలచెన్ ♦ భవ్యాత్మలై నట్టి వీ
రలసాన్నిధ్యమునందు ; దుంచెదను గా ♦ రవ్యాగ్రిణిన్ దుష్టు; ని
స్తుల కారుణ్యవిహీను; దుర్మదుని మ ♦ ద్దోర్దండ దర్పంబునన్.

ధర్మ—తమ్ముఁడా ! ఇప్పుడు మన మెట్టివేషంబులనుంటిమి. ఇట్టి సాహసము బూనసెంచుటయేమి.

అర్జు—అన్నయ్యా! వాయునందనా ! ఈ మత్స్యయంత్రము గూల్చుటకు నాకుఁదప్ప నితరులకు శక్తిచాలదు. బలరామకృష్ణులు సమర్థులయ్యు దీని తెరఁవునకు రారు. ఇయ్యది నేనుగూల్చి నప్పుడిచ్చట కలహంబు ప్రాప్తించితీఱును. అప్పుడు కౌరవరాజుపైనున్న నీపగఁ దీర్చుకొనవచ్చును. (ఎదుటఁజూచి) అదుగో! ధృష్టద్యుమ్నుండు చేటీపరివృతయగు ద్రౌపదని దోడ్కొని వచ్చుచున్నాఁడు. (తనలో) ఆహా! యేమి! ఈమెసౌందర్యము.

తే॥ గీ॥ సర్వలావణ్య సారముల్ ♦ నుంతరించి
ముద్దగాఁజేసియొకచోట ♦ భూమిపైన
యువిదద్రౌపది సృష్టించి ♦ యుండనోపు
నలువమొగంబులవేల్పని ♦ తలఁచువాఁడ.

అట్లుగాదేని;

మ॥ ఘననిర్మాణవిచిత్రమెల్ల దెలుపం • గా; ధాత యాయావిధం
బున బెక్కండ్రసృజించినా డికను సం • పూర్ణంబుగా! వానినే
ర్పునుమించన్ సతినొక్కదానినిల నే • బుట్టింతునంచున్ రమా
తనయుండీమెను జేసినాడనుచు మ • ద్భావంబునందెంచెదన్.

ఓ యువతీలలామా! ఏకచక్రపురంబున మీ పురోహితుండైన విష్ణుశర్మయొద్ద నీచిత్రపటము చూచినప్పుడే నేను దాసుండనయితిని. ఇప్పుడు నీ నిజరూపసందర్శనంబున నేనే నీకు వశుండనైతిని,

దుర్యో—(దుశ్శాసనునిజూచి) అదిగో ద్రౌపది పుష్పదామమునుచేత బట్టుకొని యామత్స్యయంత్రమును గొట్టినవారికంఠంబు నలంకరించుటకు వచ్చుచున్నది.

[ధృష్టద్యుమ్నుడు—నర్మదాసమేతయగు ద్రౌపదితో ప్రవేశించును.]

దుప్రు—(ద్రౌపదినిజూచి) కుమారీ! ద్రౌపదీ! ఇటురమ్మా. భవదీయ స్వయంవరార్థ మీరాజపుంగవులందఱును విచ్చేసియున్నవారు. (కుమారునిజూచి) కుమారా! ఈవచ్చినరాజులనందరిని వేర్వేఱుగా నమ్మాయికి వినిపింపుము.

ధృష్ట—(ద్రౌపది చేయిబట్టుకొని) సోదరీ! ఇటురమ్మా అదిగోచూడుము. ఆమొదటగూర్చున్నవాడు హాస్తినాపురాధీశ్వరుండును, నధికైశ్వర్యసంపన్నుండునునగు దుర్యోధనుండు. ఆతని ప్రక్కనున్నవా డతనికిం బ్రాణసఖుండైన కర్ణుండు. ఆతనిచుట్టును బరివేష్టించియున్నవా రందఱును నతనితమ్ములయిన దుశ్శాసనాదులు.

ద్రౌప—(తనలో) వీనిముఖంబుజూచినం బంచమహాపాతకంబులు గలుగును. వీడేగదా పాండవులను పురినుండి వెడలనడిపినాడు.

ధృష్ట—అమ్మాయీ! సోమదత్తభూరి శ్రవశ్రుతసేనాదులు మువ్వురును వరుసగానున్నారు. అదుగో నాచేతికెదురుగా నాసీనుండై యున్నవాడు మత్స్యదేశాధీశ్వరుండైన విరటుండు. అతఁడు భుజవీర్యసింధుండైన జరాసంధుండు. ఆప్రక్కను మొదట నాసీనుఁడై యున్నవాడు యదుకులపుంగవుండైన శ్రీకృష్ణుండు. ఆతనిప్రక్కనున్నవా డతని కగ్రజుండగు బలరాముండు. వీరిరువురును భగవదాంశ సంభూతులు. ఆతనిని బరివేష్టించినవారందరును యదువృష్టిభోజాంధక ప్రముఖులు. అదుగో చేకితాన శిశుపాల పౌండ్రకవాసుదేవులచ్చట నున్నవారు. ఆప్రక్కనున్నదియంతయు భూసురబృందము. ఇందులో నెవ్వరు మత్స్యయంత్రమును గొట్టుదురో వారిగళంబును నీవు పూలహారంబుతో నలంకరింపుము. ఆతడే నీకు నాథుఁడగును.

విష్ణుశర్మ—స్వయంవరకాలమూ సన్నమగుచున్నది. రాజులందరును నీమత్స్యయంత్రమును గొట్టుట కుపక్రమింపవచ్చును.

ధృష్ట—

తే॥ గీ॥ ఎవరుమోపెట్టి యీవిల్లు ♦ నేనుబాణ
ములను మత్స్యంబుగూల్తురో ♦ భుజబలమున
వారి వరియించుదాప్రపదీ ♦ వారిజాక్షి
గాన యత్నింపుడందుకు ♦ తమ్ములార.

విష్ణు—ఓరాజన్యచూడామణులారా! ఎవ్వ రీవిల్లును మోపెట్టి యంత్రమధ్యముననున్న మత్స్యంబును నైదుశరంబులచేగూల్తురో వారినే మారాజపుత్రిక వరించును. కల్యాణమునకును, భుజబలంబును, బాణలక్ష్యంబును పలువురిసముఖంబున గనబఱచి యశంబందుటకును నిదియే మంచిసమయము కావున మీామీా బలాబలంబుల జూచుకొనుఁడు.

బల—(కృష్ణునిఁజూచి) తమ్ముఁడా! ఇందుకు నీవేమయినఁ బ్రయత్నింపఁ దలంచితివా !

కృష్ణు—నేనే కాదు. మనవారిలో నెవ్వరినిగూడ నిందులకు యత్నింప వలదని చెప్పితిని.

బల—తమ్ముఁడా! అందులకు గారణం బెఱుంగవచ్చునా !

కృష్ణు—ఆసంగతి నింకనిప్పుడు బయలుపఱుపవచ్చును. ఈమత్స్యయంత్రముగొట్టుటకా రాజలోకంబున నెవ్వరును శక్తులుగారు. యర్జునుండొక్కఁడే దీనిని గొట్టఁగల సమర్థుండు.

బల—ఆయర్జునుండిప్పు డెట్లువచ్చును. పాండవులందఱును లాక్షాగృహంబున దగ్ధులైరని వింటిమిగదా.

కృష్ణు—అన్నయ్యా! వారట్టియాపదకు బాలుపడుదురా !

బల—తమ్ముఁడా వారు సుఖులై యుండిరా! అట్లయిన వారిక్షేమంబు వినుటకు నాచిత్తంబు తత్తరమందుచున్నది.

కృష్ణు—అట్లయిన నరుగో చూడుము. పాండవులేవురును భూసురవేషములతో నచ్చట నున్నవారు. అందు బార్థుండే యీ మత్స్యయంత్రమును గొట్టును.

బల—తమ్ముఁడా ! నేడెంతయు సుదినము.

[అంత కొందరురాజులు మత్స్యయంత్రమును గొట్టుటకు బ్రయత్నించి విఫలమనోరథులగుచున్నారు.]

దుర్యో—(కర్ణునింజూచి) మిత్రమా ! కర్ణా ! వీరెవ్వరును నీయంత్రమును గొట్టఁజాలకపోయిరే. ఇంక నేను బ్రయత్నించెదను. (అని లేచి రెండడుగులువేసి) అహా! ఏమిది! మత్స్యయంత్రంబునుగొట్టి ద్రౌపదిని గైకొనఁదలంచుచున్న నాచిత్తంబున నధైర్యముజనించుచున్నది. దేహము కంపమెత్తుచున్నది. యుం

త్రింబు సమీపించుటకే భయమగుచున్నది. కానిమ్ము. భగవంతుఁ డెట్లుసేయునున్నాఁడో. (మత్స్యయంత్రము సమీపించి దానిని గొట్టలేక చతికిలఁబడుచున్నాఁడు.)

(అందరును చప్పట్లుకొట్టుదురు.)

విష్ణు—(సుయోధనునిజూచి) ఓరాజా! నీవు చాలా శ్రమపడ్డావయ్యా! కాశీలో లక్క యిల్లు కట్టించడమనుకొన్నావుకాబోలు.

ద్రుప—(తనలో) ఈరాజేంద్రునకు దగిన పరాభవమైనది. (యించుక యూరకుండి) అక్కటా! నాహృదయంబు నపహరించిన పార్థుండిందెందును గానిపింపఁడే. ఈపురోహితుండగు విష్ణుశర్మ పాండవులు బ్రాహ్మణవేషంబులనుండి యుందురనియు, వారు స్వయంవరంబునకు దప్పక యరుదెంతురనియు జెప్పినాఁడు. అయ్యో! నేనింక జీవించుటయెట్లు.

అర్జు—(ధర్మరాజునుఁజూచి) అగ్రజా! ఇయ్యంత్రము గూలనేయుటకు నేను బ్రయత్నించెద.

ధర్మ—తమ్ముఁడా! కానిమ్ము.

అర్జునుడు—(లేచి మత్స్యయంత్రమును సమీపించుచున్నాఁడు.)

ద్రుప—(తనలో) ఈభూసురుం డెవ్వడో కడుధైర్యంబున యంత్రమును గొట్టుటకుకాబోలు దీనిని సమీపించినాఁడు.

గోవిందశాస్త్రి—(రామశర్మనుజూచి) రామశర్మగారూ! చూచినారా! ఈబ్రాహ్మణుని సాహసము. ఇంతమందిరాజులు కొట్టజాలని నీయంత్రమును నీతఁడు సమీపించుచున్నాఁడు. ఏదోమోస్తరుగా వైదికవృత్తినలనబ్రతికే మనకింతపని చేయదలంచుట యేమిటండీ!

రామశర్మ—శాస్త్రిగారూ! మన మల్లాగ అఘానికి వలనుపడదు. ఏ

పుట్టలో యేపాముున్నదో. పరశురాముండు మనవాడేగదా. ఆతఁ డెట్టిపనులుజేసినాడు. మీరు మాట్లాడక చూస్తూ వుండండి.

అర్జు—(విల్లును నెత్తును.)

రామ—గోవిందశాస్త్రిగారూ! చూచినారా ! ఏరాజేంద్రుడును నెత్త జాలనివిల్లు నీత డవలీలగా నెత్తినాడు. ఈతడీమత్స్యయంత్రము నుగూడ గూల్చును. ఓబ్రాహ్మణోత్తమా! మత్స్యయంత్రము నుగూల్చి జాతికి గీర్తిదెమ్మూ.

దుర్యో—(కర్ణునిజూచి) మిత్రమా ! ఈపాఱు డెవ్వడోగాని యశ్రమ ముగా విల్లునెత్తి నారి నాకర్షించినాడు.

కర్ణ—నేనును నదియే యాలోచింపుచున్నాను. అదిగో ఆతడు గొట్టు టకు బ్రయత్నముసేయుచున్నాఁడు.

అర్జు—(విల్లును బట్టుకొని తనలో)

తే॥ గీ॥ సద్గుణుండగ్రజుడు సత్య ♦ సంధుడేని
తల్లిసాధ్వీమణియగుచు ♦ దనరెనేని
కాంతఁ బెండ్లాడుభాగ్యంబు ♦ గలిగెనేని
నేలపై యంత్రమత్స్యంబు ♦ గూలుగాక.

[యంత్రమును గొట్టుచున్నాఁడు.]

రామ—ఎల్లాగయినా బ్రాహ్మణతేజం బధికమయినదిగదా.

ద్రౌప—(అర్జునుని కంఠమునఁ బుష్పహారము వేయును)

ద్రుప—(రాజులందఱినిఁ జూచి) క్షమావల్లభులారా! ప్రతిన ననుస రించి మీరందఱును జూచుచుండగా గగనమత్స్యయంత్రంబును భూసురుండు గొట్టినాడు. కావున మీరందఱును నాయెడ నను గ్రహించి వివాహమహోత్సవమగునట్లు యోచింపుడు.

దుర్యో—(కర్ణునిజూచి) కర్ణా! చూచితివా! ఈబ్రాహ్మణుఁడు మనల నెట్లుపరాభవించినాఁడో! ఇప్పుడు వీనిని వదలకూడదు. (ద్రుపదునితో) ద్రుపదమహీధవా! స్వయంవరార్థమై మమ్ముబిలచి యీరీతిఁ బరాభవింతువా! ఇంతమంది వీరులయిన రాజులనేకులుండఁగాఁ నెవ్వఁడో యొక్క భూసురుండు మత్స్యయంత్రము గూల్చినంతమాత్రముననే కన్యక నీతనికొసంగెదవా! (ఇంచుక యూరకుండి) అయినను నిన్ననవలసిన పనియేమున్నది. ఇంతమంది నృపాలురను తృణీకరించుచు నిట్టి యకార్యముజేసినందు కీభూసురు ననవలెను. (అర్జునునిఁజూచి) ఓయీ! భూసురా! గర్వాంధకారంప్రమత్తహృదయా!

మ॥ ధరణీపాలురు పెక్కుమంది ముదితా • త్మాన్వితంబులంబూని యీ
పరసీజాక్షిని బెండ్లియాడుటకునై • జన్దెంచియుండంగ; నీ
కరణిన్ వారికి సిగ్గుగొల్పుటకునై • గాంక్షించి యంత్రంబుగన్
ధరణిన్ గూల్చువె కన్నెఁగన్ గొనఁగ; నీ • దర్పంబు జూపింపుమా.

అర్జు—రాజా! మదోన్మత్తుండవై వీరాలాపంబు లాడకుము.

తే॥ గీ॥ భుజబలంబునుజూపించి • భూమిపైన
యంత్రమునుగూల్చువారలే • యతివఁగొనగఁ
నర్హులంచుననుటచే • యంత్రమిపుడు
శౌర్యమునఁగూల్పఁగల్గితి • త్మాతలేంద్ర.

శౌర్యపరాక్రమంబులుఁను భుజబలంబును జూపుటకు కులము తోఁబనిలేదు. నాభుజదర్పంబు జూచుటకు నీవెంతవాఁడవు. యంత్రమును గొట్టితిని. కన్నెను గైకొందును. ఇందులకెవ్వరైన నడ్డంబరుదెంచిరేని వారిశీర్షంబులు ద్రొల్లనేయుదును.

భీము—(సభనుండిలేచి) ఓరీ! కౌరవవంశపాంసనా!

ఉ॥ ఏమిరవేడ్రిలుచుంటివి యహీనబలాఢ్యుడితండు యంత్రముం
గూలఁగనేసెనీసభను గోమలిగ్గొను నింకనట్లచో
నీమదియందునోర్వకను నిట్టివిధంబున బల్కదేల; ర
మ్మామిము నందఱుం దృటిని మారణఁజేతు భుజాబలంబునం.

(అని యుద్ధమునకు మొనయుచున్నాఁడు)

కర్ణు—(అర్జునునిఁజూచి) రణంబనగా సంభావనలకును, సంతర్పణలకును నరుగుటయని తలంచినావు బ్రాహ్మణ! రమ్ము. నీసత్వంబు దూలించెదను.

రామశర్మ—(భూసురులారా) మన బ్రాహ్మణుండు మత్స్యయంత్రము గూల్చినాడని కోపంబున గయ్యంబునకు గాలుద్రువ్వుచున్నారు. వీరపురుషులయిన యీ బ్రాహ్మణులకు మనము సాయము సేయువలయును. ఆలోచించకండి. లెండి. జారీచెంబులు అంగవస్త్రంబులకు ముడివేసి గిరగిరత్రిప్పడం తలలు చెక్కలయ్యేటట్టు కొట్టడం ప్రారంభించండి. లెండి లెండి.

అర్జు—ఓయీ! కర్ణా! మాటలతో నేమిపనియున్నది. ఇంచుక నిలిచి యుద్ధముజేసినచో నాశౌర్యంబు జూడగలవు.

భీము—ఓరీ! దుర్యోధనా! మాభుజబలంబును దృణీకరించిన నీవెందు బోయెదవు. రమ్ము.

(కర్ణుఁడు అర్జునునితోడను దుర్యోధనుడు భీమునితోడను యుద్ధముజేసి పాఱిపోవుచున్నారు.)

ద్రుప—(కృష్ణునిఁజూచి) కృష్ణా! నాకిదియంతయు మిగుల చోద్యముగానున్నది. ఈయంత్రమునుగొట్టిన యీభూసురుం డెవ్వరు. దుర్యోధనకర్ణాది రాజబృందంబును రణంబున బాఱఁద్రోలిన వీరి

పరాక్రమంబు వర్ణనాతీతంబుగనున్నది. మహాత్మా! కరుణాంత రంగుండవై నాసందేహంబును బాపుము.

కృష్ణు—ద్రుపదమహీధవా ! ఇంక నీయొద్ద నేమియు దాచఁబనిలేదు.

ఉ॥ ఎవ్వనికీయఁగాఁదలచి ♦ యెంతయుఁగోరిక నగ్నికుండమం
దివ్వనజాక్షిఁగంటివో మ ♦ హీశ్వరులందున శస్త్రవిద్యయం
దెవ్వఁడు మేటియైబఱఁగె ♦ నెవ్వఁడులోకము బాసిపోయె నం
చవ్విధిచింత నొందితివో ♦ యట్టినరుండితఁడే మహీధవా.

ద్రుప—కృష్ణా! ఏమి నాభాగ్యము ఈతఁడే యర్జునుఁడా. (అర్జునునిఁ జూచి) అర్జునా ! నన్నొకసారి కౌగలించుకొననిమ్ము. (కౌగలించుకొని) కృష్ణా ! తక్కినవారందఱును నెచ్చట నున్నవారు?

కృష్ణు—దుర్యోధనునితో బోరాడిన యతండు భీముండు. ధర్మనకుల సహదేవులు గృహంబున కరిగినారు. కుంతియు నచ్చటనున్నది.

ద్రుప—ధృష్టద్యుమ్నా ! నీవు పసిడిరథంబులను దీసికొనిపోయి వారి నందఱను మన మందిరమునకు దోడ్కొనిరమ్ము.

ధృష్ట—మంచిది. (నిష్క్రమించును.)

ద్రౌప—(తనలో) ఇప్పుడుగదా నాకు యానందముగలిగినది.

ద్రుప—అమ్మాయీ! నీవుకోరిన .యర్జునుండు వచ్చినాడు. (కృష్ణుని జూచి) కృష్ణా ! ఇంక వీరలకు వివాహంబు జరిగించవలయునుగదా.

కృష్ణు—రాజా! ఎల్లివ్యాసుం డిచ్చట కరుదెంచును. ఆతని యనుమతంబున మనము జేయుదము. నీయభీష్టము నెఱవేరినది. ఇంక నీకు గావలసిన దేమున్నది !

ద్రుప—దేవా ! నాకు గావలసిన దింకేమున్నది. అయినను నిట్లగుగాక !

మంగళమహాశ్రీ.

భూతలమునన్ బ్రజలు ◆ భూరిసుఖముల్ గనుచుఁ
బుణ్యమతులై వెలయుగాతన్
నీతముగవర్షములు ◆ నేలబడగా నెపుడు
నిండుఫలమీయుత పొలంబుల్
ఖ్యాతిగను రాజునెడ ◆ గాంచుతెజసంబులతి
గౌరవము భక్తి ననిశంబున్
నేతయుసుధర్మగతి ◆ నిన్ దొలగకన్ బుడమి
నిన్ సతతమేలు ననురక్తిన్.

ఇది పంచమాంకము. సర్వమును

